

บทที่ 3

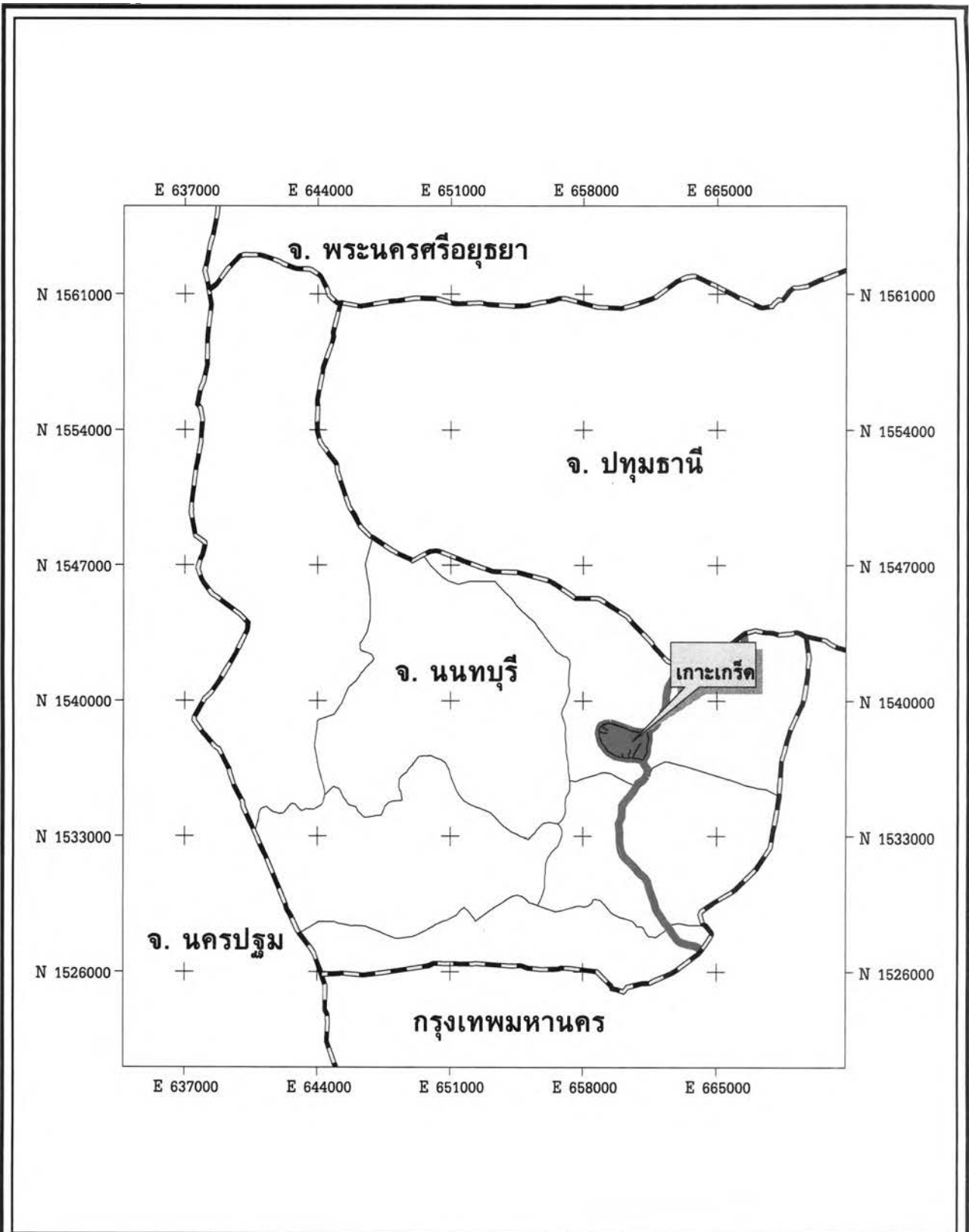
ลักษณะทั่วไปของเกาะเกร็ด

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การทราบลักษณะทั่วไป เนื่องจากขณะนี้เกาะเกร็ดมีบทบาท ในการเป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเดินทางมาเยี่ยมเยือน เป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากการเป็นเกาะขนาดใหญ่อยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา ดังแสดงใน แผนที่ 3.1 ทำให้ลักษณะโดยรวมของเกาะเกร็ดมีสภาพที่เหมาะสม ดังนั้นการทราบลักษณะทั่วไป รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาของเกาะเกร็ด ก็เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การศึกษาวิเคราะห์เอกลักษณ์และคุณค่าที่มีอยู่บนเกาะเกร็ด และสภาพการท่องเที่ยวที่บ่งชี้สภาพปัญหา และผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ด เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป ในบทนี้นำเสนอลักษณะทั่วไป คือ ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคมของเกาะเกร็ด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสภาพปัญหาของเกาะเกร็ด มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประวัติความเป็นมา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางสำหรับการสัญจรทางน้ำสายหลัก เป็นเส้นทางเข้า - ออกที่สำคัญสำหรับเรือชนิดต่างๆ ที่จะเข้าสู่พระนครศรีอยุธยา เนื่องจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลผ่านกรุงศรีอยุธยาลงมาทางใต้ ผ่านเมืองสามโคก เมืองนนทบุรี จนถึงปากน้ำ มีหลายแห่งที่แม่น้ำไหลคดเคี้ยวอ้อมผืนดิน เช่น ในช่วงตอนท้ายอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มาถึงคลองบางหลวง - เขียงราก และช่วงอำเภอปากเกร็ด เป็นต้น ทำให้เสียเวลา และไม่สะดวกในการสัญจรทางน้ำ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญสมัยนั้น จึงต้องขุดทางน้ำขึ้น ดังแสดงในแผนที่ 3.2 เพื่อเป็นทางลัด ทั้งยังมีประโยชน์ในการเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก และการบริโภคของคนในชุมชนนั้นด้วย

ปากเกร็ดนั้นเคยมีชื่อเรียกว่า “บ้านปากเกร็ดน้อย” ส่วนเกาะเกร็ดเรียกว่า “บ้านเกร็ดน้อย” หรือ “บ้านปากเกร็ดน้อย” และ “บ้านเกร็ดน้อย” ดังที่ปรากฏในแผนที่แสดงเส้นทางเดินเรือจากปากแม่น้ำเจ้าพระยาไปถึงกรุงศรีอยุธยาของชาวยุโรป ตั้งแต่สมัยก่อนรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช บริเวณบ้านเกร็ดน้อยเป็นบริเวณที่ลำน้ำเจ้าพระยาไหลอ้อมคดโค้งเป็นรูปเกือกม้าจากทางทิศเหนือย่านจังหวัดปทุมธานี ผ่านปากเกร็ดวกไปด้านทิศตะวันตกทางวัดใหญ่สว่างอารมณ์

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

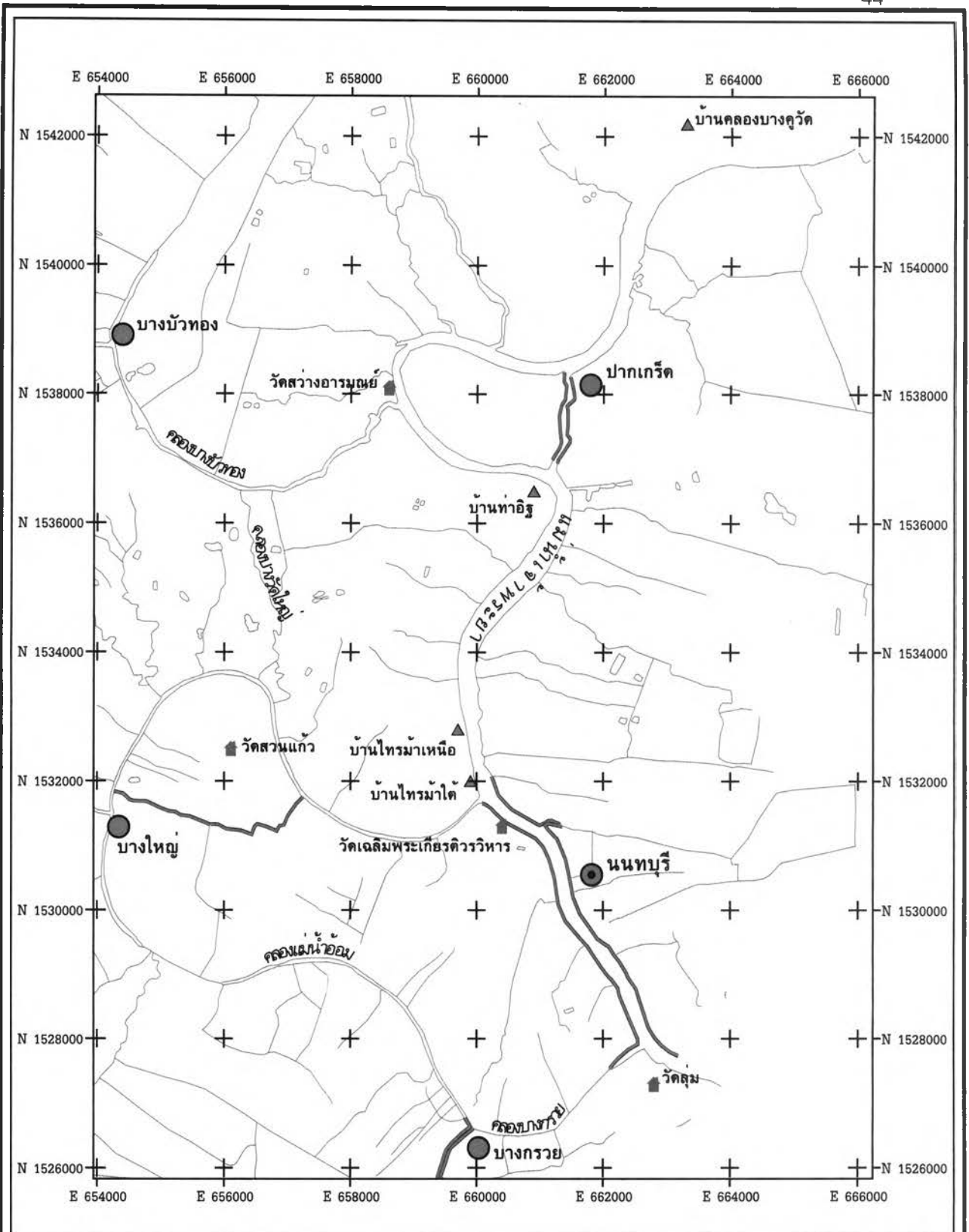
แผนที่ 3.1 แสดงพื้นที่ศึกษา ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

คำอธิบายแผนที่

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- ทางน้ำ

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

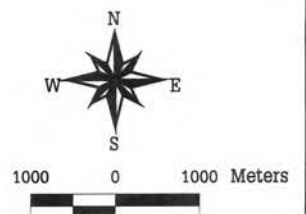

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนที่ 3.2 แสดงแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม และตอนที่ขุดใหม่

คำอธิบายแผนที่

- แม่น้ำ , คลอง ตอนที่ขุดขึ้นใหม่
- แม่น้ำ , คลอง เดิม

วกไปทางทิศใต้จนถึงวัดแสงศิริธรรม ไหลย้อนกลับไปทางทิศตะวันออกจนถึงวัดเชิงเลน จากนั้นจึงไหลวกไปทางทิศใต้เข้าเขตอำเภอเมืองนนทบุรี ตรงที่แม่น้ำเจ้าพระยาไหลย้อนเป็นรูปเกือกม้า ส่วนที่เป็นแผ่นดินยื่นออกไปนี้ ชาวบ้านเรียกว่า "บ้านแหลม" ต่อมาได้มีการขุดคลองลัดเกร็ดน้อยขึ้นในปีพ.ศ.2265 หรือในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา (ฤโสภา, 2540: 43) เนื่องจากทรงสังเกตเห็นว่าจะอำนวยความสะดวกต่อการเดินเรือเข้า - ออกพระนคร จึงทรงโปรดให้ขุดคลองลัดความโค้งของแม่น้ำขึ้นที่อำเภอปากเกร็ดจากตำบลปากอ่าว (ปากเกร็ดในปัจจุบัน) ไปยังแอ่งน้ำซึ่งอยู่ระหว่างวัดกลางเกร็ดและวัดป่าฝ้าย (วัดป่าเลไลยก์) และจากแอ่งน้ำผ่านไปตามคลองเดิมซึ่งอยู่ระหว่างบ้านปากด่าน และวัดชมภูราย ซึ่งปัจจุบันร้างไปแล้ว (เชื้อ ว่องสงสาร, 2527 อ้างถึงใน เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 13) ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับราชหัตถเลขาว่า

"ในปีชกาล จัตวาศก ทรงพระกรุณาโปรดให้พระธนบุรีเป็นแม่กองเกณฑ์คนนิภายหัวเมืองปากใต้ให้ได้คน 10,000 คนเศษ ให้ขุดคลองเกร็ดน้อยลัดคั้งบางบัวทองนั้นคดอ้อมหนัก ขุดลัดตัดให้ตรง พระธนบุรีรับสั่งแล้วกราบบังคมลามาให้เกณฑ์พลนิภายในบรรดาหัวเมืองปากใต้ได้ 10,000 คนเศษ ให้ขุดเกร็ดน้อยลึก 6 ศอก กว้าง 6 วา ยาวทางไกลได้ 39 เส้นเศษ ขุดเดือนเศษ จึงแล้วเสร็จ พระธนบุรีนั้นจึงกลับมากกราบทูลพระกรุณาทราบทุกประการ."

(กรมศิลปากร, 2534: 105)

ชื่อของเกาะเกร็ดที่เรียกกันในปัจจุบัน สันนิษฐานว่า แต่เดิมคงเรียกชื่อตามสภาพพื้นที่ที่เป็นแหลมยื่นของพื้นดินว่า "บ้านแหลม" ดังได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งในปัจจุบันนี้บริเวณใกล้เคียงยังคงมีบ้านและคลองที่เรียกว่า บ้านแหลมเหนือ และบ้านแหลมกลาง เมื่อขุดคลองแล้วสภาพการเป็นเกาะยังไม่ชัดเจน เพราะเป็นเพียงคลองลัดแคบๆ ที่เรียกว่า คลองลัดเกร็ดน้อย ด้านตะวันตกของเกาะ เรียกว่า อ้อมเกร็ด (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี, 2535: 9) ต่อมาคลองเล็กคลองนี้ถูกความแรงของสายน้ำที่ลัดผ่านไหลตรง ทำให้กระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งจนพังลง และกลายเป็นลำน้ำกว้างขึ้น ส่วนของพื้นดินที่เป็นคั้งอยู่ระหว่างลำแม่น้ำเดิมกับคลองลัดเกร็ดน้อย จึงมีสภาพความเป็นเกาะปรากฏชัดขึ้น จึงมีชื่อเรียกพื้นที่ส่วนนี้ว่าเป็นเกาะ โดยเริ่มแรกมีชื่อเรียกว่า "เกาะศาลากุน" (พิศาล บุญผูก, 2530: 3 อ้างถึงใน อลิสรา รามโกมุท, 2542: 4) โดยชื่อนี้ยังปรากฏอยู่ในโฉนดที่ดินที่ออกในสมัยรัชกาลที่ 5 เกาะศาลากุนนี้เป็นชื่อที่เรียกตามชื่อวัดบนเกาะนี้ คือ วัดศาลากุน สันนิษฐานว่าเป็นชื่อซึ่งได้มาจากผู้สร้างศาลาถวายวัด คือ เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) สมุหนายกรับราชการในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช แห่งกรุงธนบุรี จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ภายหลังจากที่ได้มีการตั้งอำเภอปากเกร็ดขึ้น และเลื่อนฐานะ "เกาะศาลากุน" ขึ้นเป็นตำบล เรียกว่า "ตำบลเกาะเกร็ด" จากนั้นเกาะศาลากุนจึงมีชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปเป็น "เกาะเกร็ด" อย่างเป็นทางการ

ทางการ จนถึงปัจจุบัน แต่กล่าวกันว่าชื่อนี้ชาวบ้านแถบนั้นได้นิยมเรียกแทนเกาะศาลากุน มาตั้งแต่ก่อนจะได้ชื่ออย่างเป็นทางการแล้ว เนื่องจากคำว่า "เกร็ด" หรือ "เตร็จ" หมายถึง "ลำน้ำเล็ก" * ที่เป็นทางลัด เชื่อมลำน้ำใหญ่สายเดียวกันทั้งสองข้าง (ราชบัณฑิตยสถาน, ระบบออนไลน์, 15 ธันวาคม 2544)

จากการที่คลองลัดเกร็ดมีลำน้ำที่กว้างขึ้นกว่าที่ขุดไว้มาก อีกทั้งเป็นเส้นทางตรงที่ย่นระยะเวลาการเดินทาง โดยเรือที่แล่นผ่านเส้นทางลัดนี้มีทั้งที่ใช้ในการเดินทางติดต่อระหว่างชุมชนโดยเรือที่แล่นผ่านเส้นทางลัดนี้มีทั้งที่ใช้ในการเดินทางติดต่อระหว่างชุมชนและบรรทุกสินค้าที่นำขึ้นไปอยุธยา หรือล่องลงมาบางกอก ทำให้คลองลัดเกร็ด และชุมชนบริเวณนี้มีความสำคัญตามไปด้วย โดยเฉพาะมีความสำคัญในการที่เป็นจุดผ่านของเรือสินค้าทั้งไทยและต่างประเทศ ทำให้ต้องตั้งด่านตรวจตราสินค้าขึ้นที่บริเวณปากคลองลัดเกร็ดทางด้านทิศตะวันออกของเกาะเกร็ด ซึ่งเป็นที่ตั้งด่านปากเกร็ด ด่านขนอน ** ทำให้ชุมชนบริเวณเกาะเกร็ด ได้แก่ ชุมชนปากเตร็จน้อยขยายตัวเป็นชุมชนใหญ่ และเป็นจุดแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าที่สำคัญจุดหนึ่งในปัจจุบันยังคงเรียกบริเวณนี้ว่า "ปากด่าน" (พิศาล บุญผูก, 2537: 104 – 105 อ้างถึงใน อธิสรา รามโกมุท, 2542: 2)

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมอญในอดีต เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น ปรากฏว่ามีคนมอญได้เข้ามาอยู่ก่อนแล้ว ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างไทยและมอญดำเนินมาด้วยดีแต่โบราณ ประกอบกับการเป็นพุทธศาสนิกชน และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายกัน ทั้งยังต้องทำศึกสงครามกับพม่ามาตลอด กรุงหงสาวดีเป็นเมืองหลวงของมอญแต่โบราณ พม่าได้บุกเข้าตียึดเมือง และมอญได้ยึดคืนจากพม่าได้ระยะหนึ่งจนถึงปีพ.ศ.2300 มอญต้องเสียดังกรุงหงสาวดีแก่พม่าไป การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมอญในอดีตจึงเป็นลักษณะการอพยพหลบหนีการรุกรานของกษัตริย์พม่าถอยเข้ามาในประเทศไทย การอพยพของชาวมอญปากเกร็ดนั้น ได้อพยพมา 2 ครั้ง (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, 2541: 6 – 7) คือ

ครั้งแรก พ.ศ.2317 สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จกลับจากเชียงใหม่ โปรดให้รับครอบครัวมอญของพระยาแจ้ง พระยากลางเมือง ซึ่งเป็นนายทหารหัวหน้าคนมอญครั้งกรุงเก่าที่ถูกกวาดต้อนไปเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สำหรับที่สามโคกนั้นมีพวกมอญมาอยู่แล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา (พ.ศ.2202) มอญที่เข้ามาอยู่ครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวทหาร โดยได้ร่วมกับทหารมอญเก่าครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาและทหารไทยทำสงครามขับไล่พม่าอย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

* ในที่นี้คือ คลองลัดเกร็ดน้อย ที่เชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยาชองวัดปากอ่าว (วัดปรมย์ยิวการาส) กับแม่น้ำเจ้าพระยาชองปากด่าน

** ด่านขนอน คือ ด่านที่ทำหลังคาเป็นกระโจม มียอดสำหรับดูแลสิ่งของต้องห้ามเหมือนด่านปากเกร็ด (ปรัดเลย์, 2416 อ้างถึงใน อธิสรา รามโกมุท, 2542 : 2)

สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทำสงครามเก้าทัพที่ตำบลลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรีนั้น ทหารมอญมีบทบาทอย่างมากในการขับไล่ล่าศึก และได้รับพระราชทานยศเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่จำนวนมาก สำหรับพระยาแจ้ง ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากคลองบางตลาด ได้รับพระราชทานตำแหน่งสูงสุดในราชการเป็นจักษิมอญ แทนพระยารามัญวงศ์ และได้เลื่อนเป็นพระยามหาโยธาในที่สุด และเป็นต้นสกุล “คชเสนี”

ครั้งที่สอง พ.ศ.2358 เป็นการอพยพครั้งใหญ่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยได้อพยพเข้ามาถึงสองแสนกว่าคน โปรดเกล้าให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎ หรือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ในเวลาต่อมา ซึ่งในขณะนั้นมีพระชันษาเพียง 8 หรือ 9 ขวบ สมมตวงศ์เป็นจอมทัพไปรับครอบครัวมอญ ซึ่งหนีภัยมาจากเมืองเกาะตะมะ โดยมีสมิงสอดเบาเป็นหัวหน้า มาอยู่ที่ด่านเจดีย์สามองค์ เมืองกาญจนบุรี และให้เจ้าพระยาอภัยภูธร สมุหนายก รับครอบครัวมอญที่เข้ามาทางด้านแม่ละเมา แม่สอด เมืองตาก พร้อมทั้งพระราชทานสิ่งก่อสร้าง และเสบียงอาหารด้วย นับว่าเป็นเกียรติแก่มอญกลุ่มนี้มาก ซึ่งมีผู้ให้ข้อสังเกตว่า การที่ทรงมีพระกรุณาแก่ชาวมอญในครั้งนั้น อาจจะเนื่องมาจากทรงรำลึกถึงสมเด็จพระบรมราชชนนี คือ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชชนนี ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์กนิษฐมาในตระกูลมอญที่อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ก็เป็นได้ จากนั้นทรงโปรดให้ครอบครัวมอญเหล่านั้นอยู่ที่นนทบุรีบ้าง ปทุมธานีบ้าง เมืองนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง) บ้าง ดังนั้นคนมอญจึงอยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่บางปะอินตลอดมาจนถึงกรุงเทพมหานคร คนมอญเหล่านี้ในชั้นต้นตั้งใจว่าจะอยู่ชั่วคราว และมาอยู่ในบริเวณบ้านร้างเมืองร้างของคนไทย ซึ่งทิ้งไปเพราะถูกพม่าเข้าศึกเข้าปล้นสดมภ์ยึดหมู่บ้านเหล่านี้ไว้ เหตุนี้ชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยนั้นตลอดมาจนถึงปัจจุบันจึงเป็นชุมชนของคนมอญเกือบทั้งหมด คนมอญที่อพยพมาส่วนใหญ่เป็นขุนนาง ทหาร และพระสงฆ์ผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงปรับสภาพความเป็นอยู่ได้ดี ประกอบกับได้เข้ารับราชการเป็นขุนนางกันมาก สภาพชีวิตจึงอยู่ในขั้นที่ดี เป็นที่ยอมรับของคนไทยโดยทั่วไป

สำหรับชุมชนมอญที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นอำเภอปากเกร็ดในปัจจุบัน ซึ่งขณะนั้นยังคงมีฐานะเป็นแขวง เรียกว่า แขวงตลาดขวัญ ได้รับโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ตั้งเป็นอำเภอ ชื่อ อำเภอปากเกร็ด เมื่อ พ.ศ.2427 นั้น ทรงแต่งตั้งนายอำเภอคนแรกเป็นคนมอญ คือ พระรามัญนทเขตคคี (เนียม นนทนาคร) และที่ว่าการอำเภอปากเกร็ด คือ บ้านพระรามัญนทเขตคคี อยู่ที่หมู่ 7 บนเกาะศาลากุน* โดยต่อมาได้เปลี่ยนนายอำเภอ และย้าย

* เกาะเกร็ดในปัจจุบัน

ที่ว่า การอำเภอไปหลายครั้ง จนถึงปีพ.ศ.2506 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากตรงข้ามวัดโบสถ์มาสร้างบริเวณที่ว่าการอำเภอปัจจุบัน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, 2541: 7)

เชื่อว่ามอญเกาะเกร็ดน่าจะอพยพมาเมื่อครั้งที่ 2 คือ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งชาวมอญที่อพยพมาในครั้งนี้อีกเรียกว่ามอญใหม่ และตั้งถิ่นฐานอยู่ตั้งแต่วัดเสาธงทอง อ้อมเกร็ดมาจนถึงวัดฉิมพลีในลัดเกร็ด หมู่บ้านนี้เรียกว่าบ้านมอญ มี 3 หมู่บ้าน ทางคลองอ้อม เรียกว่า “บ้านอ้อม” และในลัดเกร็ดมี 2 หมู่บ้าน เรียกว่า “บ้านบน” กับ “บ้านล่าง” (ฤโสภา, 2540: 64)

เกาะเกร็ดนั้นเมื่อยังไม่มีมอญไปอยู่ก็คงจะมีคนไทยอยู่บ้างพอสมควรทางฝั่งน้ำ เพราะมีวัดอยู่ถึง 3 วัด คือ วัดป่าเลไลยก์ วัดปากอ่าว และวัดไผ่ล้อม คร้ามอญที่อพยพก็คงมาพักที่ปากเกร็ดก่อน อยู่ระหว่างวัดกลางเกร็ดและวัดสนาม ที่บริเวณนั้นก็คงจะถูกถางเตียนโล่งไปหมด คงมีบ้านอยู่ประปราย ต้นไม้คงไม่มีจึงเรียกบ้านนั้นว่า “บ้านตากแดด” วัดสนามคงสร้างทีหลัง เป็นวัดที่อยู่เหนือที่โล่งนั้น จึงเรียกว่า วัดสนามเหนือ

การจัดบริเวณคร้ามมอญคงทำกันอย่างรอบคอบ เพราะมอญได้กำหนดบริเวณโดยการสร้างวัดเป็นที่กำหนดแน่นอน สร้างวัดฉิมพลีติดกับวัดป่าเลไลยก์ คนละฝั่งคลองไว้กำหนดเขตทางใต้ ส่วนทางด้านเหนือมีการสร้างวัดเสาธงทองเป็นสัญลักษณ์ ความจริงเสานั้น คือ เสาหงส์ มีรูปหงส์ หมายถึง หงสาวดี และที่วัดปากอ่าว (วัดปรมย์ยิกาวาส) ได้สร้างพระมูเตตาเป็นสัญลักษณ์ไว้ มอญมีที่พึ่งทางใจ คือ เจ้าพ่อเกษแก้วไชยสิทธิ์ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ 1 ชาวมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน และมีการประกอบอาชีพทำโอ่งอ่างอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ทำให้เกาะเกร็ดมีชีวิตชีวาขึ้นระหว่างคลองวัดปากอ่าวจนถึงวัดเสาธงทอง หมู่บ้านชาวมอญกลุ่มนี้ มีชื่อเรียกว่า “บ้านโอ่งอ่าง” (วินัย ภูมิพิทักษ์กุล, 2535: 40)

จากการที่คนไทยและคนมอญมีความคล้ายคลึงกันมาก ทั้งรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ ทั้งยังนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน จึงทำให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมกันอย่างกลมเกลียว อย่างไรก็ตามชาวมอญก็มีขนบธรรมเนียมบางอย่างเป็นพิเศษ ที่ยึดถือปฏิบัติเฉพาะในหมู่มอญ ทำให้แตกต่างจากคนไทยโดยทั่วไป และกลายเป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้ผู้มาเยือนจดจำได้เป็นอย่างดี อาทิเช่น ในต้นรัชกาลที่ 3 สุนทรภู่ได้กล่าวถึงเกาะเกร็ดในนิราศภูเขาทอง เมื่อครั้งที่ท่านอุปสมบทเป็นพระภิกษุและจำพรรษาอยู่วัดราชบูรณะ หรือวัดเลียบ ท่านได้บันทึกเรื่องราวสถานที่ที่พบผ่านตามเส้นทางไปกรุงเก่าโดยทางเรือของท่าน ท่านได้เรียกแต่ชื่อของชุมชนเท่านั้น ยังมิได้กล่าวถึงชื่อเกาะแต่อย่างใด ดังนี้

“ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
 เดียวนี้มอญถอนไรจุกเหมือนตุ๊กตา ทั้งผัดหน้าจับเขม่าเหมือนชาวไทย
 ใ้อัสามัญผันแปรไม่แท้เที่ยง เหมือนอย่างเยี่ยงชายหญิงทั้งวิสัย
 นี้หรือจิตคิดหมายมีหลายใจ ที่จิตใครจะเป็นหนึ่งอย่าพึงคิด”

(สุนทรภู่, 2371 อ้างถึงใน ฤโสภา, 2540: 63)

สำหรับประชากรในพื้นที่เกาะเกร็ดอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แก่ กลุ่มของชาวมลายู หรือชาวมุสลิม ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม และเป็นผู้อพยพเข้ามาอาศัยในจังหวัดนนทบุรีเป็นกลุ่มหลังสุด (จังหวัดนนทบุรี, ระบบออนไลน์, 9 สิงหาคม 2545) แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรกเป็นชาวปัตตานี อพยพเข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลบางกระสอบ และตำบลบางตะนาวศรี ในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี ส่วนกลุ่มหลังเป็นชาวไทรบุรี อพยพเข้ามาสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด ซึ่งต่อมาได้ข้ามฝั่งมาตั้งถิ่นฐานก่อสร้างบ้านเรือนยังพื้นที่เกาะเกร็ด ใกล้วัดศาลาลูก ในหมู่ 3 ตรงข้ามกับชุมชนเดิมที่ฝั่งตำบลท่าอิฐ

3.2 ลักษณะทางกายภาพ

ก. ทำเลที่ตั้ง ขนาด และอาณาเขต

เกาะเกร็ด ตั้งอยู่ละติจูดที่ $13^{\circ} 54' - 13^{\circ} 55'$ เหนือ และลองจิจูดที่ $100^{\circ} 28' - 100^{\circ} 29'$ ตะวันออก อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ชั้น 5 (สำนักนายกรัฐมนตรี, ระบบออนไลน์, 23 พฤษภาคม 2545) เกาะเกร็ดอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากเกร็ด โดยมีระยะห่างจากอำเภอปากเกร็ดประมาณ 2 กิโลเมตร ที่ตั้งของตำบลเกาะเกร็ดนั้นเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นเกาะ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบ มีขนาดพื้นที่ 2,188 ไร่ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยา ช่องที่เรียกว่า อ้อมเกร็ด และแม่น้ำลัดเกร็ดกั้นกลาง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลคลองพระอุดม
ทิศใต้	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลท่าอิฐ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลปากเกร็ด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาและตำบลอ้อมเกร็ด

ข. การแบ่งเขตการปกครอง

ตำบลเกาะเกร็ด ได้ยกฐานะจากสภาตำบล เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2539 เนื่องจากมีรายได้มากกว่าปีละ 150,000 บาท คือ มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุน 2,788,210.22 บาท และรายรับของอบต.ปีพ.ศ.2540 เท่ากับ 2,184,210 บาท (จังหวัดนนทบุรี, ระบบออนไลน์, 22 พฤษภาคม 2545) ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน มีจำนวนพื้นที่และครัวเรือนแยกตามรายหมู่บ้าน ดังแสดงในแผนที่ 3.3 และตาราง 3.1

ตาราง 3.1 แสดงจำนวนเนื้อที่ และหลังคาเรือนในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด แยกตามรายหมู่บ้าน

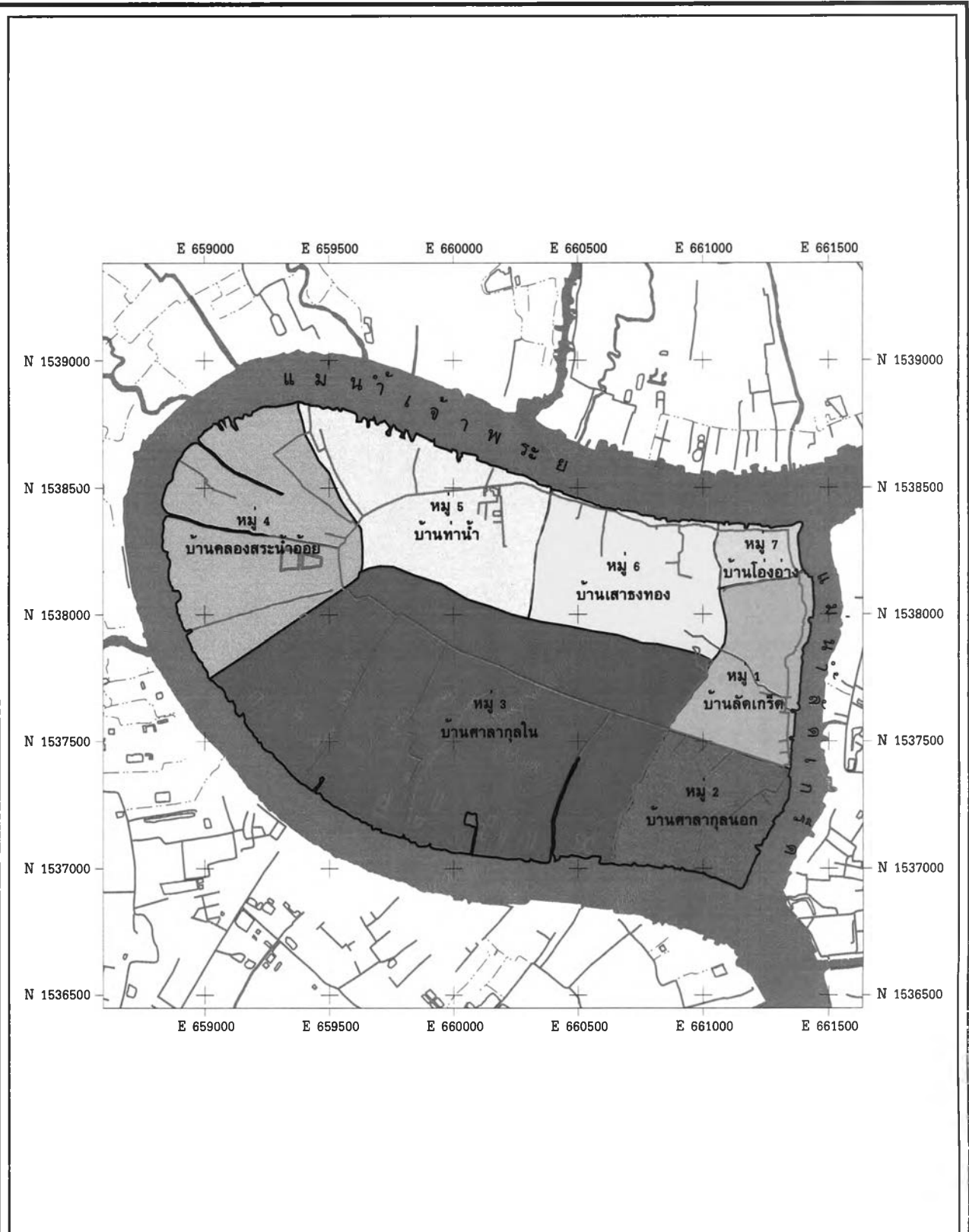
หมู่บ้าน	พื้นที่ (ไร่)	สัดส่วน (%)	ครัวเรือน
1.บ้านลัดเกร็ด	166	7.6	223
2.บ้านศาลากุลนอก	179	8.2	240
3.บ้านศาลากุลใน	996	45.5	186
4.บ้านคลองสระน้ำอ้อย	271	12.4	103
5.บ้านท่าหน้า	291	13.3	213
6.บ้านเสาธงทอง	240	11.0	144
7.บ้านโองอ่าง	46	2.1	81
รวม	2,188	100.0	1,190

ที่มา : - จากการแปลรูปถ่ายทางอากาศ

- สำนักทะเบียนราษฎรอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ค. ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของเกาะเกร็ด มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบต่ำล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณพื้นที่ริมน้ำเป็นกลุ่มมากกว่าตอนกลาง พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง ทำให้พื้นที่ทั่วทั้งเกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตรกรรม ดังจะเห็นได้ว่าการทำสวนไม้ผลไม้ยืนต้นอยู่ทั่วไป ผลไม้ที่นิยมปลูกได้แก่ กัลฉวย มะม่วง มะพร้าว ส้มโอ บริเวณส่วนกลางของเกาะเกร็ดแต่เดิมเป็นพื้นที่ปลูกข้าวเจ้า แต่ไม่มีการทำนามาตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 (คำรณิยา พรเพชรสุข, 2544: 2) เนื่องจากบริเวณกลางเกาะเป็นที่ดอนสูงกว่าบริเวณริมเกาะ การดึงน้ำเข้าสู่พื้นที่นาต้องอาศัยเครื่องสูบน้ำอีกทั้งสภาพคูคลองภายในเกาะเกร็ดปัจจุบัน

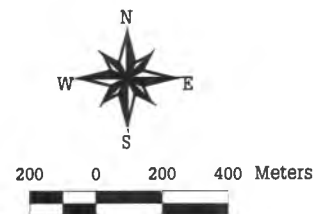

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนที่ 3.3 แสดงการแบ่งเขตการปกครองในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

คำอธิบายแผนที่

- เขตหมู่บ้าน
- ถนนพื้นแข็ง
- - - ถนนพื้นอ่อน

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ดินชั้นไม่มีการขุดลอกมาเป็นระยะเวลาาน การทำนาจึงไม่คุ้มกับการลงทุน ทำให้พื้นที่นาในอดีตกลายเป็นพื้นที่ร้างเป็นผืนใหญ่ติดต่อกัน จากลักษณะของพื้นที่เกาะเกร็ดที่ค่อนข้างเป็นพื้นที่ราบลุ่ม โดยเฉพาะบริเวณริมเกาะจึงทำให้เกิดน้ำท่วมได้ง่าย เกาะเกร็ดจึงประสบปัญหาเรื่องน้ำท่วม ในช่วงซึ่งเกิดเป็นประจำทุกปีในช่วงฤดูน้ำหลาก คือ ในระหว่างเดือนกันยายน และเดือนพฤศจิกายน ประกอบกับลักษณะเนื้อดินที่เป็นดินเหนียวอุ้มน้ำได้ดี เมื่อเกิดการท่วมขังจึงทำให้การระบายน้ำค่อนข้างช้า

ง. ลักษณะภูมิอากาศและการกระจายตัวของฝน

ลักษณะภูมิอากาศของบริเวณเกาะเกร็ด มีลักษณะคล้ายคลึงกับภูมิอากาศโดยทั่วไปของอำเภอปากเกร็ด และจังหวัดนนทบุรี คือ เขตอากาศร้อนชื้นหรือมรสุมเมืองร้อน ฝนจะตกชุกในช่วงฤดูฝน และตกมากที่สุดในเดือนกันยายน บางปีเกิดพายุดีเปรสชันหรือฝนตกหนาแน่น ติดต่อกันเป็นเวลานาน ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมทั้งบริเวณเกาะเกร็ด ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปีของบริเวณเกาะเกร็ด ประมาณ 1,225 มิลลิเมตร หรือ 50.20 นิ้ว/ปี โดยมีการกระจายตัวของฝนในช่วงแต่ละเดือนมากกว่า 110 มิลลิเมตร อยู่ 1 ช่วง คือ ในช่วงระหว่างเดือนกันยายน-ตุลาคม เดือนที่ฝนตกมากที่สุด คือ เดือนกันยายน สำหรับในฤดูแล้งสภาพของพื้นดินไม่แห้งแล้งมากนัก เพราะพื้นที่เกาะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสวนไม้ผล ไม้ยืนต้น และยังมีล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้สามารถเก็บความชุ่มชื้นได้ตลอดทั้งปี

จ. ลักษณะดิน

พื้นที่เกาะเกร็ดเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วม ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนที่น้ำพัดพามา ทำให้ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินตะกอนที่เป็นดินเหนียว จัดเป็นกลุ่มดินอินเซพติซอล ซึ่งเป็นดินตะกอนใหม่ที่พบทั่วไปในเขตที่ราบภาคกลางตอนล่างของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วยชุดดิน 2 ชุด คือ ดินชุดบางกอก และดินชุดธนบุรี

1. ดินชุดบางกอก

เป็นชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงถึงสูงมาก เหมาะสำหรับการทำนาข้าวและสามารถปลูกพืชอื่นๆ ได้ตลอดปี แต่มีปัญหาเกี่ยวกับการระบายน้ำ เนื่องจากเป็นดินเหนียวทำให้การระบายน้ำเลว และระดับน้ำได้ดินสูง เป็นอันตรายต่อรากพืช ดินชุดบางกอกนี้อยู่บริเวณตอนกลางพื้นที่เกาะเกร็ด และในบางส่วนของพื้นที่หมู่ 1, 2, 3, 5, 6 และ 7

2. ดินชุดธนบุรี

เป็นชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง เหมาะสมที่สุดสำหรับการทำสวนผลไม้และปลูกผัก การยกร่องช่วยปรับปรุงให้การระบายน้ำของดินดีขึ้น และการนำเอาดินเลนในร่องร่องมาใส่ไว้บนดินชั้นบน ก็ช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดินด้วยการใส่ปุ๋ยเป็นทางหนึ่งที่ทำให้ผลผลิตสูงขึ้น ปัญหาของดินชุดนี้ก็คือ ถ้าปีใดแล้งจัดระดับน้ำในแม่น้ำต่ำลง น้ำเค็มจะไหลเข้ามาท่วม ทำให้เกิดความเสียหายแก่พืชที่ปลูกได้ ดินชุดธนบุรีนี้อยู่บริเวณริมฝั่งของพื้นที่บริเวณเกาะเกร็ด พบได้ทุกหมู่บ้านในที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำ สภาพพื้นที่ราบเรียบเป็นดินลึก การระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ความสามารถในการอุ้มน้ำสูง และให้น้ำซึมผ่านไปได้ช้า

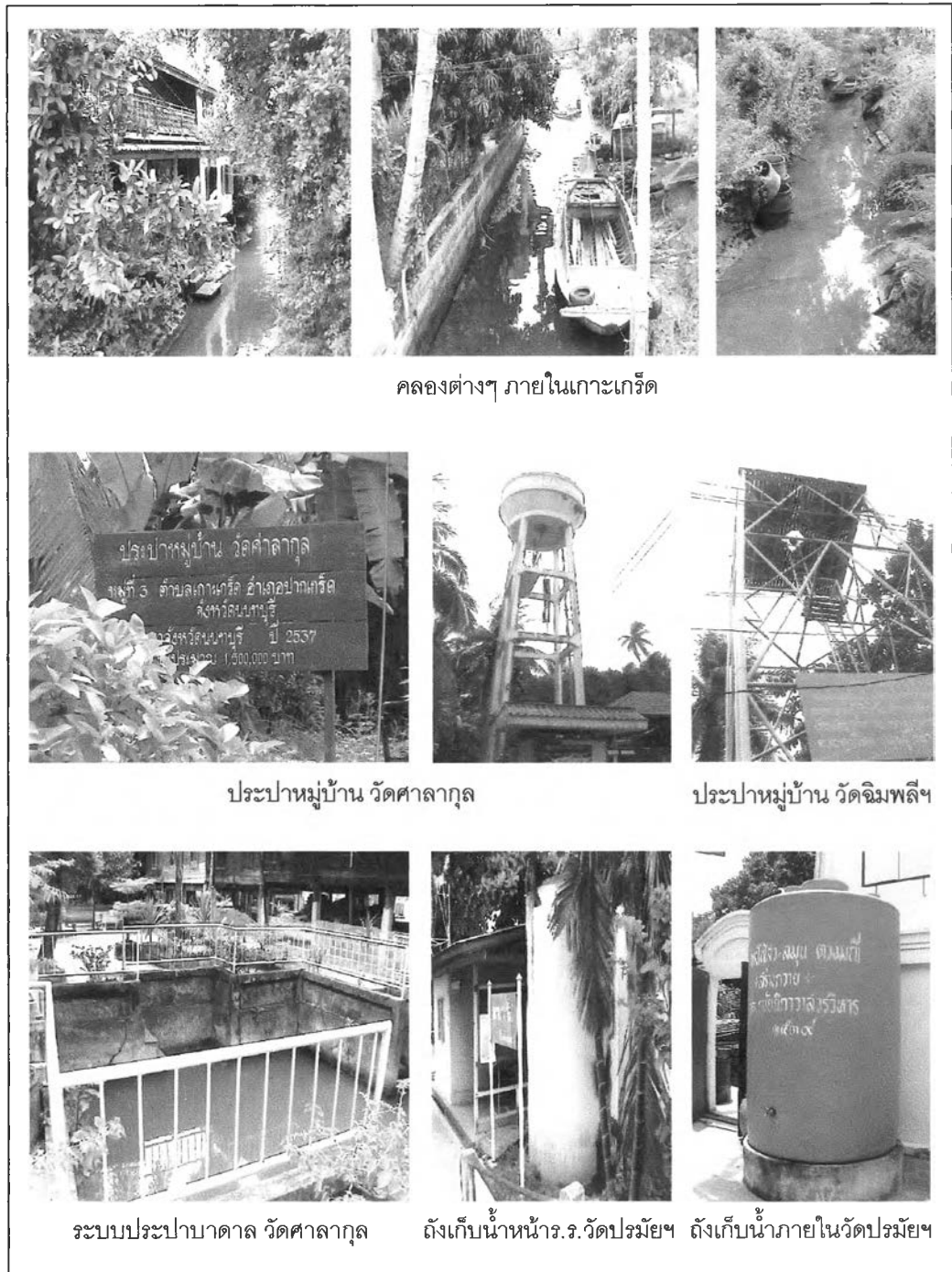
จ. แหล่งน้ำ

เนื่องจากลักษณะทำเลที่ตั้งของเกาะเกร็ดมีสภาพเป็นเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยา แหล่งน้ำธรรมชาติที่ประชากรบนเกาะเกร็ดนำมาใช้ประโยชน์จึงมีเพียงน้ำที่ได้มาจากแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองที่แตกแขนงเข้าไปยังพื้นที่ต่างๆ ในเกาะเกร็ด จึงจำเป็นต้องสร้างแหล่งน้ำเพื่อให้มีปริมาณน้ำพอเพียงแก่การอุปโภค และบริโภค แหล่งน้ำในเกาะเกร็ด ดังแสดงในรูป 3.1 สรุปได้ดังนี้

1. แหล่งน้ำธรรมชาติบนผิวดิน

เกาะเกร็ดเป็นเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนที่ล้อมรอบเกาะ เรียกว่า แม่น้ำอ้อมเกร็ด ส่วนที่ตัดตรง คือ แม่น้ำลาดเกร็ด นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติสำหรับบ้านเรือนที่อยู่อาศัยลึกเข้าไปในเกาะเกร็ด ใช้เป็นแหล่งน้ำอุปโภค - บริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร ประกอบไปด้วยคลองอีกเป็นจำนวนมาก คลองเหล่านี้แตกแขนงมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าไปยังพื้นที่ทั้ง 7 หมู่บ้านอย่างทั่วถึง แต่ละคลองจะมีขนาดกว้าง ยาว และลึกแตกต่างกันออกไป ดังแสดงในตาราง 3.2 แต่ในหน้าแล้งคลองบางแห่งประสบภาวะตื้นเขิน จึงก่อให้เกิดความไม่สะดวกอยู่บ้างในการที่จะใช้เดินทาง หรือนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ พบว่า คลองที่ได้รับการขุดลอกมีเพียง 3 คลอง คือ คลองศาลาگون ในหมู่ 3, คลองวัดจันทร์ ในหมู่ 5 (ได้รับการขุดลอกในปีพ.ศ.2537), และคลองตาม้วน ในหมู่ 6 (ได้รับการขุดลอกในปีพ.ศ.2537) และจากจำนวนคลองที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด 23 สาย (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, ม.ป.ป.: 8) พบว่า มีคลองสายสำคัญในเกาะเกร็ดทั้งหมด 10 สาย ดังแสดงในแผนที่ 3.4

รูป 3.1 แสดงแหล่งน้ำในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

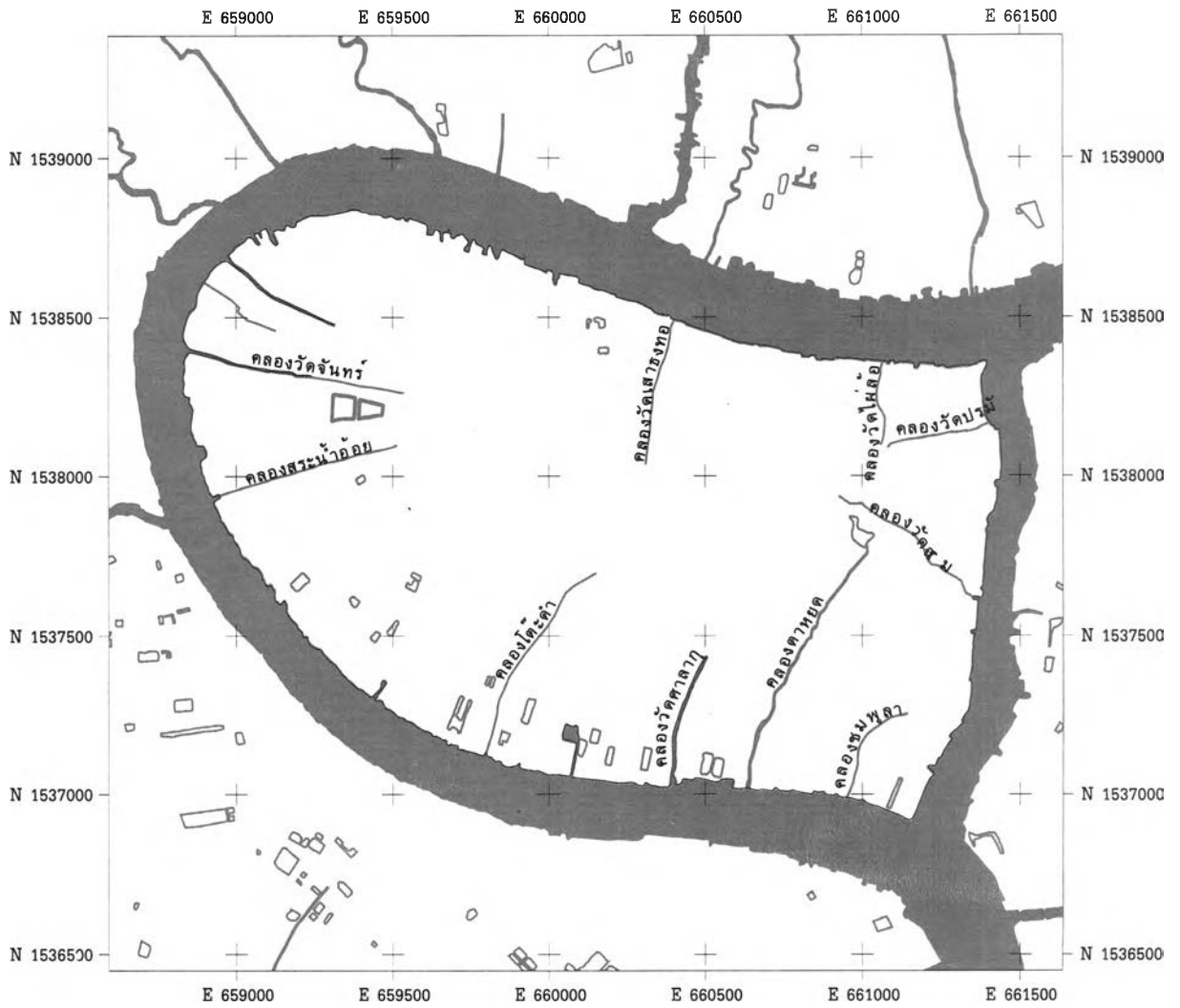

ที่มา : โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

ตาราง 3.2 แสดงขนาดคลองธรรมชาติในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ชื่อคลอง	ขนาด (เมตร)			หมู่ที่
	กว้าง	ยาว	ลึก	
1.คลองวัดฉิมพลีสุทธาวาส	4	300	2	1
2.คลองวัดปรมัยยิกาวาส	4	300	2	1
3.คลองศาลเจ้าพ่อปราสาททอง	3	800	2	2
4.คลองตาหยด (คลองศาลากุน)	2	800	1	2
5.คลองชมพูลาย	3	500	1	2
6.คลองบ้านครูเพี้ยน	3	500	1	2
7.คลองไต่ตะดำ	4	1,300	3	3
8.คลองศาลากุล	8	800	2	3
9.คลองบ้านตาฮวย	3	800	1	3
10.คลองบ้านนายสวัสดิ์	2	500	1	3
11.คลองสระน้ำอ้อย	4	600	3	4
12.คลองวัดจันทร์	4	800	3	5
13.คลองวัดมะขามทอง	3	200	1	5
14.คลองบ้านนายเทียมศักดิ์	3	400	2	5
15.คลองบ้านนางเมี้ยน	3	500	1	5
16.คลองบ้านนายบุญเรือน	3	500	2	5
17.คลองบ้านนายตุ้ย	3	600	2	5
18.คลองบ้านนายชูป	2	700	1	5
19.คลองตาม้วน	2	80	0.75	6
20.คลองวัดเสารทอง	3	200	1	6
21.คลองวัดไผ่ล้อม	3	200	1	6
22.คลองวัดไผ่ล้อม	2	350	1	7
23.คลองวัดปรมัยยิกาวาส	2	300	2	7

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนที่ 3.4 แสดงคลองต่างๆในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

คำอธิบายแผนที่

----- แม่น้ำ ลำคลอง

200 0 200 400 Meters

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

2. แหล่งน้ำธรรมชาติใต้ดิน

ได้แก่ บ่อบาดาลสาธารณะเริ่มดำเนินการขุดเจาะมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2537 โดยได้งบประมาณมาจากหลายๆ หน่วยงาน เช่น กรมโยธาธิการ กรมอนามัย เป็นต้น ปัจจุบันมีบ่อบาดาลสาธารณะทั้งสิ้น 8 บ่อ และอีก 1 บ่อเป็นบ่อสำหรับใช้ภายในบ้านเกร็ดตระการเอง ดังแสดงในตาราง 3.3

3. แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ถึงแม้ว่าเกาะเกร็ดจะมีสภาพเป็นเกาะที่อยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา และมีคลองธรรมชาติอยู่มากมายหลายสาย แต่เนื่องจากอาชีพส่วนใหญ่จะเป็นการทำสวน ก่อให้เกิดความต้องการน้ำดิบเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรมการทำเครื่องปั้นดินเผา และการบริโภค ดังนั้นปริมาณน้ำธรรมชาติจึงไม่เพียงพอกับความต้องการ ทำให้จำเป็นต้องจัดสร้างแหล่งน้ำขึ้น ดังแสดงในตาราง 3.3

ตาราง 3.3 แสดงข้อมูลลักษณะเก็บน้ำ และระบบประปาในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ประเภท	สถานที่ตั้งโครงการ
1. ถังเก็บน้ำสะอาดแบบ ฝ 5	หมู่ 5 หอกระจายข่าว
2. ถังเก็บน้ำสะอาดแบบ ฝ 33	หมู่ 3 โรงเรียนวัดศาลากุล
	หมู่ 3 สถานีอนามัยศาลากุล
	หมู่ 5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท่าน้ำ
	หมู่ 6 โรงเรียนวัดเสารงทอง
	หมู่ 6 วัดเสารงทอง
	หมู่ 6 สถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด
หมู่ 6 วัดไผ่ล้อม	
3. ถังเก็บน้ำสะอาดแบบ ฝ 99	หมู่ 7 โรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส
4. ถังน้ำไฟเบอร์กลาส	หมู่ 2 บ้านนายสมพงษ์ ว่องสงสาร (2 ที่)
	หมู่ 5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (1 ที่)
	หมู่ 6 โรงเรียนวัดเสารงทอง (3ที่)
5. ระบบประปาบาดาล	หมู่ 1 วัดฉิมพลีสุทธาวาส
	หมู่ 3 วัดศาลากุลมี 2 บ่อ อยู่บริเวณวัดศาลากุล
	หมู่ 3 บริเวณคลองตาฮวย

ตาราง 3.3 แสดงข้อมูลภาชนะเก็บน้ำ และระบบประปาในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด (ต่อ)

ประเภท	สถานที่ตั้งโครงการ
	หมู่ 4 วัดจันทร์
	หมู่ 6 วัดไผ่ล้อม
	หมู่ 6 วัดเสาชงทอง
	หมู่ 7 วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร
หมายเหตุ มีระบบประปาผิวน้ำขนาดใหญ่ ของสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ หมู่ 2 จำนวน 1 แห่ง (ใช้ภายใน)	

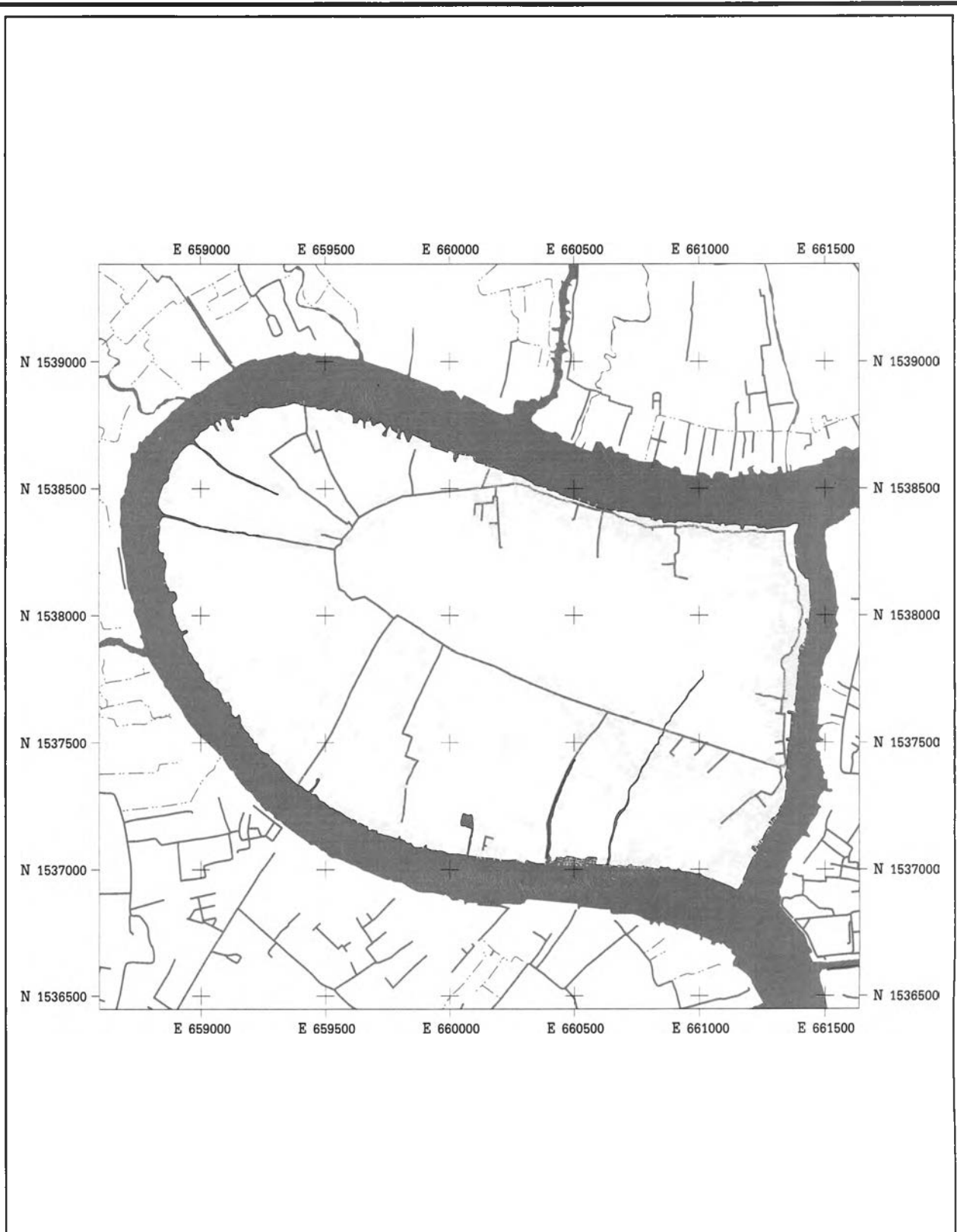
ที่มา : - สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

- จากการสำรวจ

ซ. โครงสร้างพื้นฐาน

1. การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมขนส่งภายในเกาะ มีถนนซีเมนต์รอบเกาะ (ถนนคสล.) ขนาดกว้างประมาณ 1.50 – 2.00 เมตร เป็นสายหลัก ในแต่ละเขตหมู่บ้าน ดังแสดงในแผนที่ 3.5 ตาราง 3.4 และรูป 3.2 และจะมีถนนสายย่อยเข้าตามบ้านและสวน ซึ่งจะมีทั้งทางที่ปูด้วยซีเมนต์ วางด้วยซีเมนต์แผ่น และบางแห่งเป็นทางดิน และไม่มีรถยนต์บนเกาะเกร็ด แต่มีบางครัวเรือนที่มีรถยนต์ไว้ใช้ (ไม่ได้ใช้บนเกาะ) การเดินทางบนเกาะส่วนใหญ่จะใช้การเดินทางเท้า การขี่จักรยาน หรือจักรยานยนต์ส่วนตัว เพื่อให้เหมาะกับสภาพของเกาะ นอกจากนี้ยังเกิดรูปแบบการให้บริการของรถจักรยานยนต์รับจ้างเกิดขึ้น ประจำ 3 จุดหลัก คือ บริเวณวัดปรมย์ยิกาวาส บริเวณท่าเรือวัดฉิมพลี และบริเวณวัดมะขามทอง เพื่อความสะดวกในการเดินทางของประชาชนภายในเกาะ และนักท่องเที่ยว ส่วนการเดินทางทางน้ำ จะเป็นการนั่งเรือโดยสาร หรือเรือส่วนตัว และส่วนใหญ่เป็นบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำและตั้งอยู่ห่างจากถนนสายหลักของตำบล ซึ่งจะใช้เวลาในการเดินทางทางบกมากกว่าทางเรือ จากแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านในปีพ.ศ.2544 พบว่ามีรถปิคอัพรวม 34 คัน จาก 34 ครัวเรือน มีรถจักรยานยนต์รวม 68 คันจาก 68 ครัวเรือน มีรถจักรยานรวม 213 คัน จาก 202 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีรถประเภทอื่น เช่น รถบรรทุก รถเก๋งรวม 113 คัน จาก 107 ครัวเรือน (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2544)

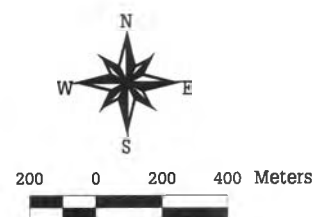

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนที่ 3.5 แสดงเส้นทางคมนาคมในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

คำอธิบายแผนที่

- ถนนพื้นแข็ง
- ถนนพื้นอ่อน

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ตาราง 3.4 แสดงระยะทางของถนนสายหลักในแต่ละเขตหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ระยะทาง (ก.ม.)
1.บ้านลัดเกร็ด	1
2.บ้านศาลากุลนอก	0.5
3.บ้านศาลากุลใน	0.4
4.บ้านคลองสระน้ำอ้อย	0
5.บ้านท่าน้ำ	1
6.บ้านเสาธงทอง	1
7.บ้านโองอ่าง	0.5

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะเป็นเกาะ การคมนาคมติดต่อกับภายนอกเข้าสู่พื้นที่เกาะเกร็ดโดยทางบกนั้นสิ้นสุดที่บริเวณท่าแยกปากเกร็ด จากนั้นต้องอาศัยการคมนาคมทางน้ำจึงเข้าสู่พื้นที่ได้ ดังนั้นการสัญจรไป - มาจึงต้องอาศัยทางน้ำเป็นหลัก โดยมีท่าเรือทั้งหมด 6 แห่ง ใ้ปะเทียบเรือ 16 แห่ง กระจายอยู่แต่ละหมู่บ้าน บ้านที่อยู่ริมน้ำส่วนใหญ่จะมีท่าน้ำเป็นของตนเอง เพื่อสะดวกในการเดินทาง สำหรับการเริ่มต้นเดินทางไปเกาะเกร็ดสามารถไปได้ทั้งทางน้ำ และทางบก จากนั้นต้องนั่งเรือข้ามฟากไปยังเกาะเกร็ด ทำได้ดังนี้

ก. โดยทางรถยนต์ :

- (1) รถโดยสารประจำทาง ได้แก่ สายปอ.5 ปอ.6 32 51 52 166 356
- (2) รถตู้บริการจากสนามหลวง-ท่าน้ำปากเกร็ด และจากอนุสาวรีย์ชัย - ท่าน้ำปากเกร็ด
- (3) รถส่วนตัวเดินทางไปจนถึงถนนแจ้งวัฒนะถึงบริเวณท่าน้ำปากเกร็ด จากนั้นมาขึ้นเรือที่ท่าน้ำ เพื่อข้ามฟากไปยังเกาะเกร็ด

ข. โดยทางเรือ :

ให้บริการเรือด่วนเจ้าพระยาลักษณะเรือด่วนพิเศษ (ธงเขียว) ซึ่งเปิดบริการระหว่างเส้นทางปากเกร็ด - นนทบุรี - วัดราชสิงขร เดินเรือทุกวันจันทร์ - เสาร์ ออกจากปากเกร็ดเวลา 06.00 - 08.20 น. และออกจากท่าวัดราชสิงขร เวลา 15.00 - 18.35 น. ระยะเวลาเรือออก ทุกๆ 10-15 นาที ใช้เวลาวิ่งประมาณ 1 ชั่วโมง 25 นาที

การให้บริการทางเรือ มี 2 แบบ คือ เรือที่รับส่งผู้โดยสารตามท่าต่างๆ และเรือที่ให้บริการแบบเช่าเหมาลำ ในการเหมาเรือขั้นต่ำประมาณ 300 - 400 บาท ตามแต่จะต่อราคา

การขึ้นเรือข้ามฟากไปยังเกาะเกร็ดสามารถขึ้นได้ที่ท่าเรือหลายท่า ดังนี้

(1) ท่าเรือข้ามฟากที่บริเวณวัดสนามเหนือ ข้ามไปยังวัดปรมย์ ยิกาวาส หมู่ 7 ตำบลเกาะเกร็ด มีเรือบริการระหว่างเวลา 05:00 - 21:30 น. อัตราค่าโดยสารท่านละ 2 บาท แต่ในช่วงเวลา 18:00 - 21:30 น. คิดค่าบริการเพิ่มเป็นคนละ 3 บาท โดยจ่ายค่าโดยสารที่ทำน้ำวัดปรมย์ยิกาวาส และหากเลยเวลาดังกล่าวจะต้องเหมาเรือข้ามฟากไปเอง ราคาจะขึ้นอยู่กับการตกลงกันระหว่างผู้โดยสารกับเจ้าของเรือ

(2) ท่าเรือวัดกลางเกร็ด ข้ามไปยังท่าเรือวัดฉิมพลี หมู่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด มีเรือบริการระหว่างเวลา 05:00 - 21:30 น. อัตราค่าโดยสารท่านละ 1 บาท แต่ในช่วงเวลา 18:00 - 21:30 น. คิดค่าบริการเพิ่มเป็นคนละ 2 บาท โดยจ่ายค่าโดยสารที่ทำเรือวัดกลางเกร็ด หากเลยเวลาดังกล่าวจะต้องเหมาเรือข้ามฟากไปเอง ราคาจะขึ้นอยู่กับการตกลงกันระหว่างผู้โดยสารกับเจ้าของเรือเช่นเดียวกัน

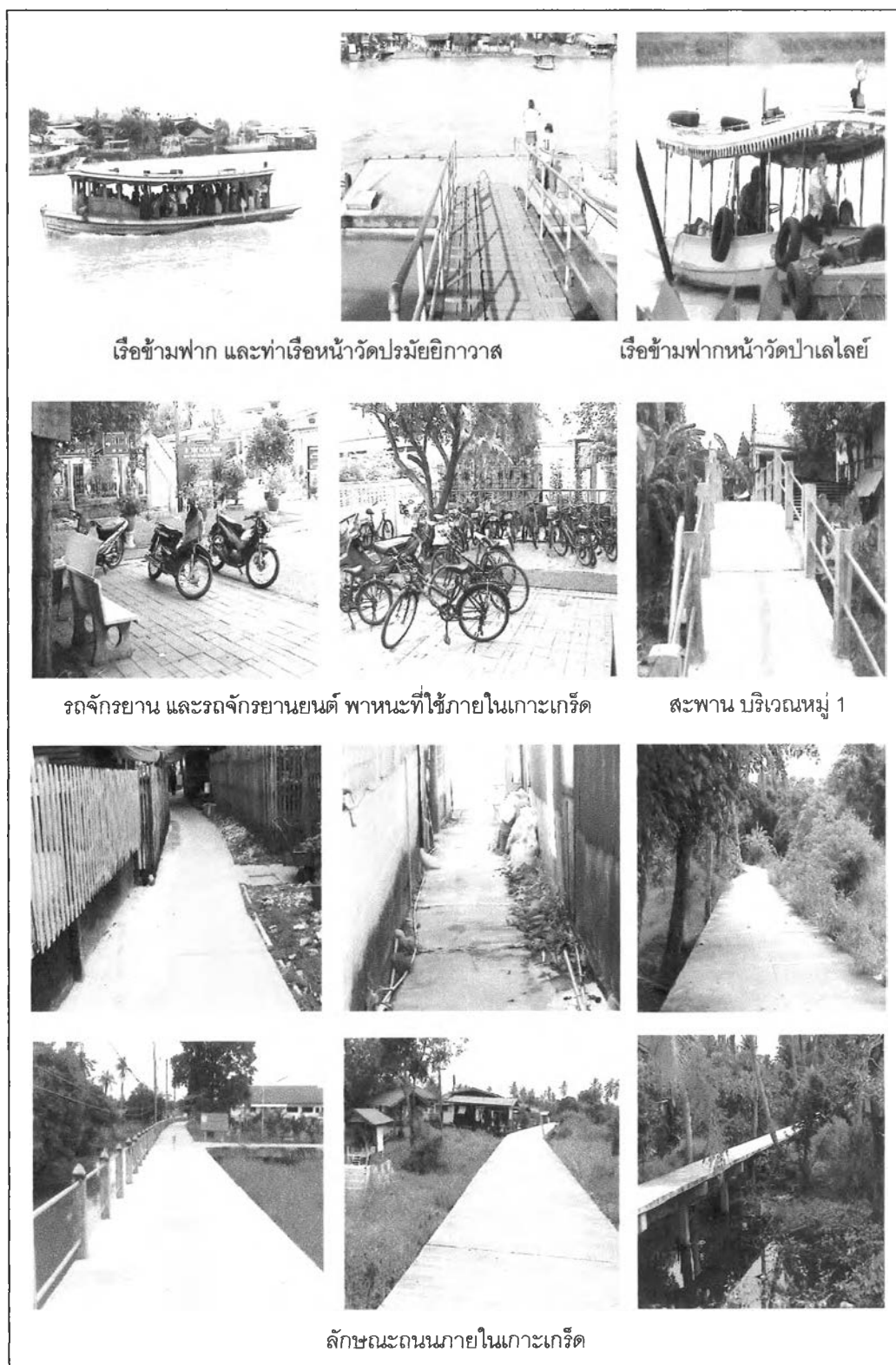
2. การสื่อสารและการโทรคมนาคม

เกาะเกร็ดไม่มีที่ทำกาารไปรษณีย์แต่มีตู้ไปรษณีย์ ตั้งอยู่ในหมู่ 4 จำนวน 1 ตู้ ด้านโทรคมนาคมอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย มีบริการติดตั้งโทรศัพท์ตั้งแต่ปีพ.ศ.2532 จำนวนผู้ใช้บริการในปัจจุบันรวม 1,078 คริวเรือน จากทั้งหมด 1,190 คริวเรือน บริการตู้โทรศัพท์สาธารณะให้บริการทุกหมู่บ้านยกเว้นหมู่ 5 ส่วนมากจะให้บริการอยู่บริเวณที่มีคนผ่านไปมา มาก เช่น ท่าเรือ ศาลาริมน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (โทรศัพท์มือถือ) รวม 404 คริวเรือน จากทั้งหมด 1,190 คริวเรือน (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2544)

3. การไฟฟ้า

การไฟฟ้านครหลวงเป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายไฟฟ้าให้แก่หมู่บ้านต่างๆ ในเกาะเกร็ด โดยประชากรบนเกาะเกร็ดมีไฟฟ้าใช้มาตั้งแต่ปีพ.ศ.2505 ในปัจจุบันพบว่าการให้บริการไฟฟ้าสามารถเข้าถึงทั้ง 7 หมู่บ้าน

รูป 3.2 แสดงการคมนาคมขนส่งในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ที่มา : โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

4. การประปา

ระบบการประปาในเกาะเกร็ด ปัจจุบันพบว่าไม่มีปัญหา ทุกพื้นที่มีน้ำประปาใช้ มีน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคเพียงพอตลอดปี คิดเป็นร้อยละ 100 ระบบประปาในเกาะเกร็ดได้แสดงไว้แล้วในตาราง 3.3 โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด (อบต.เกาะเกร็ด) ได้มีการขุดบ่อบาดาลและสร้างระบบประปาหมู่บ้านขึ้น บ่อบาดาลมีทั้งสิ้น 8 บ่อ แต่ละบ่อสามารถจ่ายน้ำไปยังพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง ในปีพ.ศ.2541 อบต.เกาะเกร็ดได้มีการวางท่อประปาใหม่ทั่วทั้งเกาะ การเก็บค่าน้ำจะเก็บตามมาตรวัดน้ำ ราคาขายนิตละ 5 บาท

5. บริการสาธารณะ

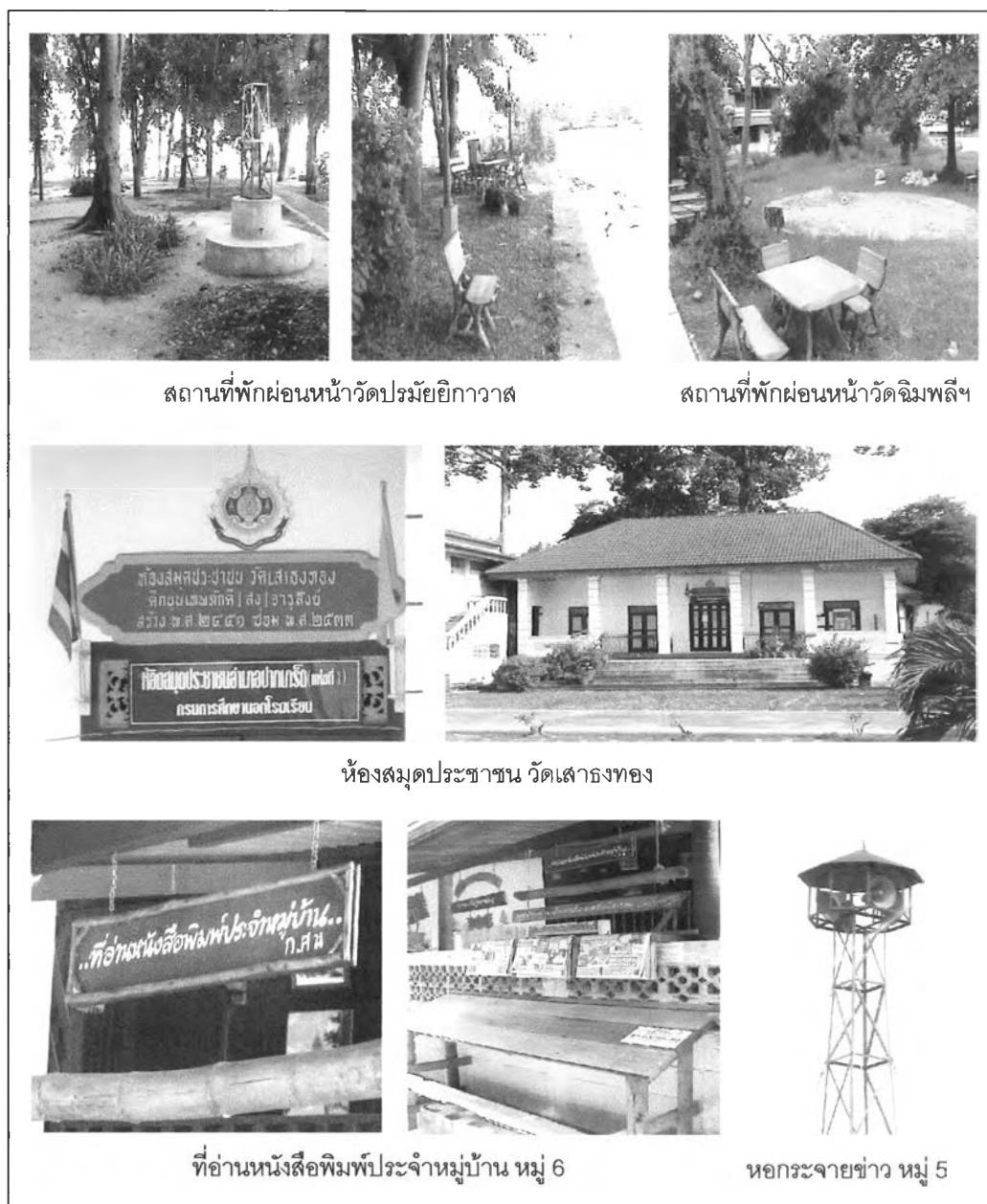
การบริการสาธารณะในเกาะเกร็ด เกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เกาะเกร็ด มีรายละเอียดดังตาราง 3.5 และรูป 3.3

ตาราง 3.5 แสดงการบริการสาธารณะในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ประเภท	สถานที่ตั้ง
1. ศูนย์พัฒนาตำบล	หมู่ 2
2. ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานและอาสาสมัครสาธารณสุข	หมู่ 1, 2, 3, 5, 6 และ 7
3. ศูนย์เกษตรประจำตำบล	หมู่ 2
4. ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	หมู่ 1, 2, 3, 4, 5, 6 และ 7
5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.)	หมู่ 5
6. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	หมู่ 6, 7
7. หอกระจายข่าว	หมู่ 2, 5
8. ห้องสมุดประชาชนหรือห้องสมุดโรงเรียนหรือห้องสมุดวัดที่ประชาชนใช้การได้	หมู่ 3, 6
9. ศูนย์ฝึกอาชีพ (มีสถานที่และมีเครื่องมือที่ราษฎรสามารถนำมาฝึกอาชีพได้)	หมู่ 1, 3
10. ร้านค้าที่ประชาชนรวมตัวกันในการลงทุน (เช่น ศูนย์สาธิตการตลาด, ร้านค้าหมู่บ้าน เป็นต้น)	หมู่ 1, 7
11. สถานที่พักผ่อน, สวนสาธารณะของหมู่บ้านหรือหมู่บ้านอยู่ในรัศมีไม่เกิน 3 กม. จากสถานที่พักผ่อน, สวนสาธารณะ	หมู่ 7
12. ลานกีฬาหรือสนามกีฬาของหมู่บ้าน (นับที่อยู่ในโรงเรียนด้วย)	หมู่ 1, 2, 3 และ 7

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

รูป 3.3 แสดงการบริการสาธารณะในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ที่มา : โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

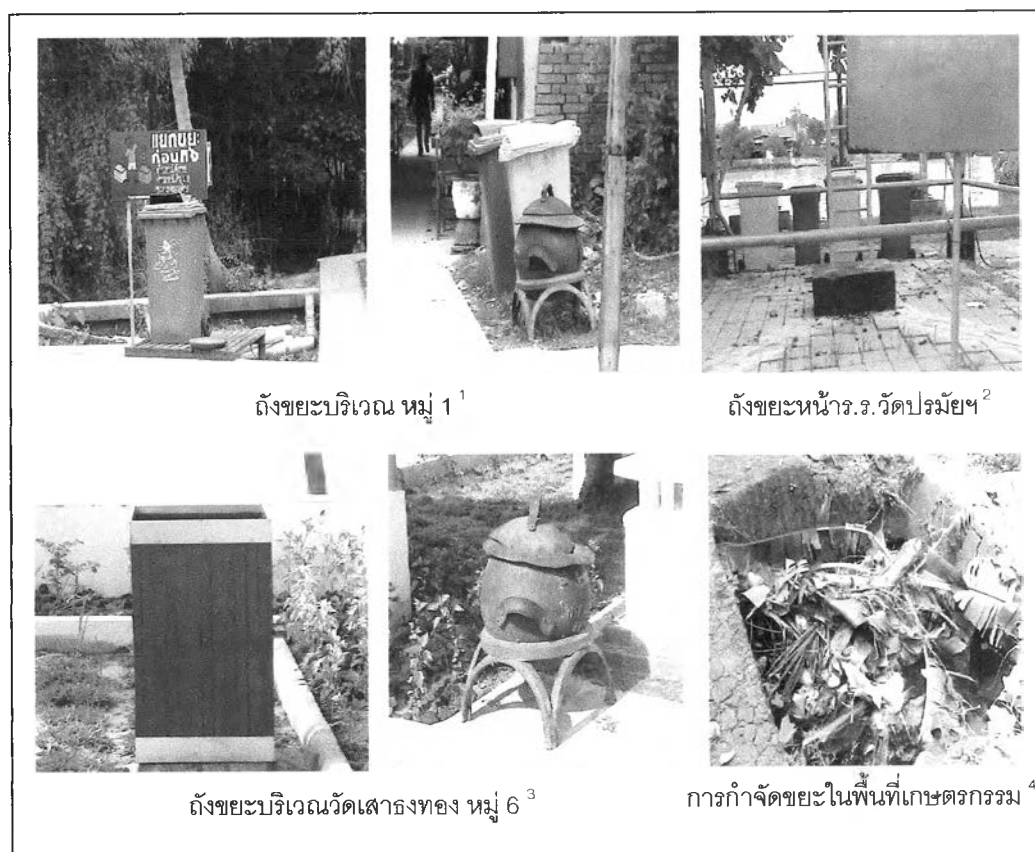
6. การจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย

เกาะเกร็ดมีเตาเผาขยะ (แบบใช้น้ำมันโซล่า) ขนาด 5 คิว 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ 6 และมีโรงแยกขยะตั้งอยู่ที่เดียวกัน จำนวน 1 แห่ง ซึ่งปัจจุบันทั้งเตาเผาขยะและโรงแยกขยะไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้ว เนื่องจากการกำจัดขยะโดยเตาเผาขยะจะใช้ได้กับขยะแห้งเท่านั้น ดังนั้นการจัดการแยกขยะเปียกและขยะแห้งออกจากกันจึงใช้จำนวนคนและจำนวนเงินสูง อีกทั้งยังเกิดกลิ่นเน่าเหม็นจากขยะเปียก รบกวนประชาชนและนักเรียนในโรงเรียนวัดเสารงทอง (ในขณะนั้น) ทำให้มี

การใช้ประโยชน์เพียงครั้งเดียวเท่านั้นนับตั้งแต่ทำการก่อสร้างมา นอกจากนี้ยังมีการให้บริการตั้งถังขยะกระจายตามจุดต่างๆ ทั่วเกาะ ดังแสดงในรูป 3.4

การจัดเก็บขยะมูลฝอยของเกาะเกร็ดในปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเป็นผู้รับผิดชอบ (เชินต์ กระรัตน, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2544) มีเจ้าหน้าที่เข็นรถเก็บขยะจากบ้านต่างๆ ในทุกหมู่บ้านรวม 8 คน โดยมีรถด้าแจกจ่ายตามบ้านต่างๆ เพื่อความสะดวกในการจัดเก็บของเจ้าหน้าที่ การบริการเก็บขยะจะเก็บทุกวันจันทร์ อังคาร พุธ ศุกร์ และอาทิตย์ ตั้งแต่เวลาประมาณ 8:00 น. จะแล้วเสร็จประมาณ 12:00 น. โดยจะเข็นขยะไปกองรวมไว้ที่ท่าเรือต่างๆ และจะมีเรือบรรทุกขยะของอบต.เกาะเกร็ด จำนวน 1 ลำ โดยรับขยะตามโต๊ะท่าเรือหมู่บ้านรอบตำบลเกาะเกร็ด และนำไปส่งให้รถขนขยะของเทศบาลนครปากเกร็ดที่ทำเรือวัดกลางเกร็ด เพื่อนำไปกำจัดที่อำเภอยะโฮนต่อไป สำหรับบ้านที่อยู่ลึกเข้าไป ส่วนใหญ่เป็นบ้านที่ทำการเกษตร จะดำเนินการฝังหรือเผาตัวเอง

รูป 3.4 แสดงการจัดเก็บ และกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ที่มา : 1-3 โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

4 โดยผู้ศึกษา กรกฎาคม 2545

7. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

เกาะเกร็ดมีสถานีตำรวจชุมชน 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ 5 ดังแสดงในรูป 3.5 มีเจ้าหน้าที่จากสถานีตำรวจภูธรอำเภอปากเกร็ด (สภ.อ.ปากเกร็ด) มาประจำ 2 นาย โดยสับเปลี่ยนทุกๆ 15 วัน นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านที่ถูกฝึกให้เป็นตำรวจชุมชนอีก 6 คน มาทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่จากสภ.อ.ปากเกร็ด โดยทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อย รับแจ้งเหตุเบื้องต้น หากมีคดีรุนแรงเกินอำนาจหน้าที่จะส่งผู้ต้องหามาดำเนินคดีที่สภ.อ.ปากเกร็ด สำหรับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของเกาะเกร็ดอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถควบคุมได้ คดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการพนัน รองลงมา คือ ปัญหายาเสพติด และปัญหาลักทรัพย์ (โดยเฉพาะจะเกิดกับนักท่องเที่ยว) ส่วนคดีอุกฉกรรจ์ก็มีบ้าง แต่น้อยมาก (เจ้าหน้าที่ตำรวจสภ.อ.ปากเกร็ด, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2545)

สำหรับการดับเพลิงในเกาะเกร็ด พบว่า มีสถานีดับเพลิงชุมชน ตั้งอยู่หมู่ 1 ริมทางเดินรอบเกาะ โดยมีลักษณะเป็นศาลา มีการแขวนถังน้ำและเครื่องดับเพลิงในลักษณะที่สามารถหยิบใช้ได้อย่างรวดเร็ว เงินทุนในการก่อสร้างและซื้ออุปกรณ์ เป็นเงินมาจากงบโครงการมิยาซาวา เนื่องจากบริเวณหมู่ 1,6 และ 7 ทั้งสามหมู่บ้านนี้มีการปลูกบ้านติดกันมาก ประชาชนจึงเห็นควรให้มีอุปกรณ์ดับเพลิงเพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาอัคคีภัยอันอาจเกิดขึ้นได้

ส่วนในเรื่องของการบรรเทาสาธารณภัยอื่นๆ นอกจากเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่และชาวบ้านแล้วยังต้องขอความช่วยเหลือเสริมจากทางอำเภอปากเกร็ด หรือตำบลใกล้เคียง

รูป 3.5 แสดงสถานีตำรวจชุมชนในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ที่มา : 1 โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

2 โดยผู้ศึกษา สิงหาคม 2545

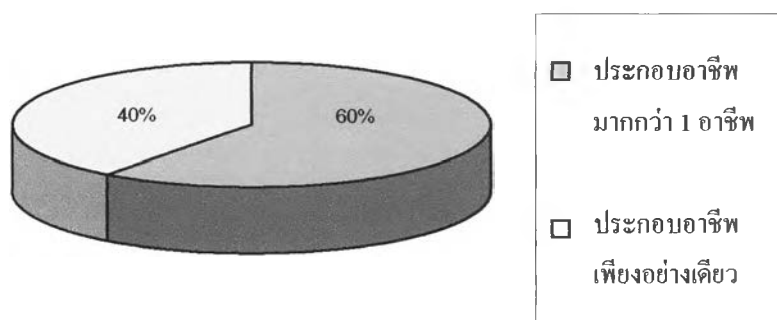
3.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

พื้นฐานการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเกาะเกร็ด เดิมขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่เนื่องจากช่วงปี 2538 – 2539 ได้ประสบกับอุทกภัยครั้งใหญ่ ทำให้จำนวนครัวเรือนรวมถึงรายได้ที่ได้มาจากภาคเกษตรกรรมลดลงเป็นอย่างมาก คนรุ่นหนุ่มสาวนิยมไปรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกเกาะเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจของเกาะเกร็ดเป็นระบบเศรษฐกิจแบบกึ่งปิด คือ ไม่มีนักลงทุนเข้ามาลงทุนพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดด้านทำเลที่ตั้งของพื้นที่ การเข้าถึง ระบบสาธารณูปโภค ระบบสาธารณสุข รวมถึงพื้นที่เกาะเกร็ดได้ถูกประกาศเป็นพื้นที่สีเขียวในข้อกำหนดผังเมืองรวมนนทบุรี มีการกำหนดเขตควบคุมการก่อสร้างอาคารสูงบนเกาะ แต่ในปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจในสาขาการท่องเที่ยวเริ่มมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2541 ทำให้เกิดความต้องการสินค้าและบริการ ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจของเกาะเกร็ดมีการขยายตัวขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้มีการไหลเข้าของเงินตรา

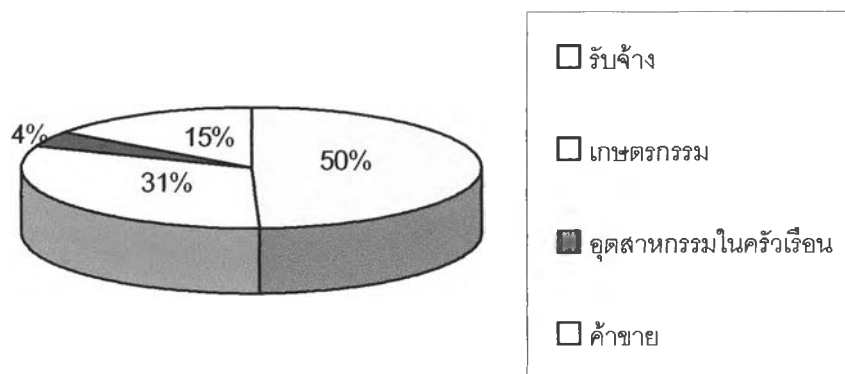
ก. การประกอบอาชีพ

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านในปีพ.ศ.2544 ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลเกาะเกร็ด ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ จำนวน 716 ครัวเรือน (ดูรูป 3.6 ประกอบ) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 217,429 บาท/ปี สำหรับครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียวจำนวน 474 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 118,857 บาท/ปี ดังแสดงในแผนภูมิ 3.1 โดยประกอบอาชีพรับจ้างในงานอุตสาหกรรมในโรงงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา คือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 31 (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2544) ดังแสดงในแผนภูมิ 3.2

แผนภูมิ 3.1 แสดงครัวเรือนในเกาะเกร็ดที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ เปรียบเทียบกับจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว

แผนภูมิ 3.2 แสดงร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว

1. อาชีพรับจ้าง

จากแผนภูมิ 3.2 แสดงให้เห็นจำนวนครัวเรือนในเกาะเกร็ดปัจจุบัน ส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพรับจ้างมากขึ้นมีทั้งสิ้น 235 ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียว ส่วนใหญ่เป็นการรับจ้างในงานอุตสาหกรรมในโรงงานมากที่สุด โดยเป็นแรงงานที่ทำงานภายนอกเกาะเกร็ด คือ พักอาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดแต่ต้องเดินทางไปทำงานในสถานที่ภายนอกเกาะเกร็ด (ไปเช้า - เย็นกลับ) นอกจากนี้ยังมีแรงงานรับจ้างในอาชีพเกษตรกรรมทั้งสิ้น 65 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2544) สำหรับแรงงานรับจ้างอื่น ๆ เช่น มอเตอร์ไซด์รับจ้างในเกาะเกร็ด มีทั้งสิ้น 3 คิว ได้แก่ บริเวณท่าเรือวัดปรมย์ยิกาวาส, ท่าเรือวัดป่าฝ้าย(วัดฉิมพลี), และบริเวณหน้าสถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด หมู่ 5 คิวละประมาณ 10 - 20 คน โดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าเช่าวิน จะเป็นในลักษณะที่ใครจะเข้ามารับจ้างตรงนี้ก็ได้อีก แต่ต้องบอกหัวหน้าคิวก่อน โดยมีกำหนดควบคุมดูแลอีกทีหนึ่ง

2. อาชีพเกษตรกรรม

จากข้อมูลการขึ้นทะเบียนและทำบัตรประจำตัวเกษตรกรเกาะเกร็ด ซึ่งเป็นฐานข้อมูลเกษตรกรที่แสดงสถานภาพการเกษตร การถือครองที่ดิน สถานที่ตั้งของฟาร์ม และกิจกรรมการเกษตร ของสำนักงานเกษตรอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เมื่อ 1 มีนาคม พ.ศ. 2545 พบว่า การประกอบอาชีพเกษตรกรรมของประชากรบนเกาะเกร็ด สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ การปลูกไม้ผลไม่ยืนต้น การปลูกพืชไร่ พืชผัก การเลี้ยงปศุสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ลักษณะการทำกรเกษตรส่วนใหญ่เป็นแบบสวนผสม พื้นที่ที่ใช้ในการทำกรเกษตรบนเกาะเกร็ดรวมทั้งสิ้น 776 ไร่ จากพื้นที่ทั้งหมด 2,188 ไร่ (แต่เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับภาพถ่ายทางอากาศพบว่า หมู่ 7 ก็มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 5 ไร่ ดังนั้นพื้นที่ทำการเกษตรโดยแท้จริงของ

ตำบลเกาะเกร็ด คือ 781 ไร่) โดยหมู่ 3 มีพื้นที่ในการเพาะปลูกมากที่สุด รองลงมาคือ หมู่ 4 โดยมีจำนวน 243 ไร่ และ 186 ไร่ ตามลำดับ ส่วนหมู่ 7 ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรเลย (จากการที่ไม่มีเกษตรกรที่มีรายได้ตั้งแต่ 4,000 บาทมาขึ้นทะเบียน) สำหรับจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีทั้งสิ้น 148 ครัวเรือน จากทั้งหมด 1,190 ครัวเรือน โดยหมู่ 3 มีจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด คือ 49 ครัวเรือน รองลงมาได้แก่ หมู่ 2 มีจำนวน 34 ครัวเรือน ส่วนหมู่ 7 ไม่มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเลย ดังแสดงในตาราง 3.6

ไม้ผลไม้ยืนต้นที่นิยมปลูก 10 อันดับแรกในเกาะเกร็ด เรียงลำดับจากมากไปน้อยของผลรวมจำนวนต้นที่ปลูกของไม้ผลไม้ยืนต้นแต่ละชนิด ได้แก่ กกล้วย มะพร้าว มะม่วง ทุเรียน มะนาว มังคุด ส้มโอ ชมพู มะปราง และขนุน ครัวเรือนที่ทำการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นทั้งหมด 144 ครัวเรือน จากครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้งหมด 148 ครัวเรือน

สำหรับการปลูกพืชไร่ พืชผักนั้น พืชกินใบที่นิยมปลูก ได้แก่ ผักกะเฉด ผักบุ้ง พืชกินผลที่นิยมปลูก ได้แก่ พริกชี้หนู พักทอง ถั่วฝักยาว มะเขือ บวบ และพืชผักนั้น พืชไร่ที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าวโพดและมะละกอ มีครัวเรือนที่เพาะปลูกพืชไร่พืชผักเพียงอย่างเดียว โดยไม่ทำการเกษตรอย่างอื่นเลย มี 1 ครัวเรือนในหมู่ 4 และมี 3 ครัวเรือนในหมู่ 5 นอกนั้นเป็นครัวเรือนที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นด้วย ปลูกพืชไร่ พืชผัก เลี้ยงสัตว์ และประมงควบคู่กันไปด้วย โดยพบ 11 ครัวเรือนที่ทำการปลูกสัตว์ได้แก่ ไก่ชน ไก่พื้นเมือง กระจ่าง และนกหงส์หยก แต่ในหมู่ 1 หมู่ 2 และหมู่ 7 ไม่มีครัวเรือนใดที่ทำการปลูกสัตว์เลย

สุดท้ายเป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พบครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งสิ้น 28 ครัวเรือน จากทั้งหมด 148 ครัวเรือน โดยในหมู่ 2 และหมู่ 7 ไม่พบครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเลย ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงปลาน้ำจืด เช่น ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลายี่สก ปลาดุก ในร่องสวน รองลงมา คือ เลี้ยงในบ่อ และในกระชังตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงกบในซีเมนต์ และในกระชัง

ตาราง 3.6 แสดงพื้นที่และจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปีพ.ศ.2544

หมู่บ้าน	พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)	จำนวนครัวเรือนที่เป็นเกษตรกร
1.บ้านลัดเกร็ด	9	5
2.บ้านศาลากุลนอก	149	34
3.บ้านศาลากุลใน	243	49
4.บ้านคลองสระน้ำอ้อย	186	29
5.บ้านท่าน้ำ	78	26
6.บ้านเสาธงทอง	20	5
7.บ้านโองอ่าง	5	0
รวม	781	148

ที่มา : - จากการแปลงรูปถ่ายทางอากาศ
- สำนักงานเกษตรอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3. อาชีพประกอบอุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครัวเรือน

ในที่นี้รวมจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครัวเรือน ทั้งที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง พบว่า การทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผานิยมทำกันมากที่สุดทั้งสิ้น 198 ครัวเรือน จาก 1,190 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ย 216,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2544) ทั้งนี้เนื่องจากชาวมอญมีฝีมือในการทำเครื่องปั้นดินเผามาแต่โบราณ เมื่อบรรพบุรุษชาวไทยเชื้อสายมอญอพยพหลบภัยสงครามมาอยู่ในประเทศไทยก็ได้ยึดการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพ มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าคุณภาพดีและมีความงดงาม แหล่งเครื่องปั้นดินเผาในเกาะเกร็ดอยู่ในพื้นที่หมู่ 1, 6 และ 7 ซึ่งเป็นหมู่บ้านมอญ แต่มีครอบครัวเครื่องปั้นดินเผาบางส่วนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ 5 ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทย ทั้งนี้เพราะก่อนสมัยที่ทางราชการจะแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ตำบลและหมู่บ้านนั้น ชาวมอญรุ่นแรกที่อพยพมาอยู่ในเกาะเกร็ด ปลูกบ้านเรือนอยู่เรียงรายกันไปตามแนวลำน้ำ และแบ่งหมู่บ้านออกเป็น 5 หมู่ (เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542 : 19) คือ

ก. กวานฮาโม (บ้านล่าง) จากวัดจิมพลีสุทธาวาส ถึงท่าเรือกลางเกร็ด (ปีระนายตวรจขึ้น) ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่หมู่ 1

ข. กวานฮาดาว (บ้านบน) จากท่าเรือกลางเกร็ด ถึงวัดปรมย์ยิกาวาส ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่หมู่ 1 เช่นกัน

ค. กวานอาม่าน จากวัดปรมย์ยิกาวาสถึงวัดไผ่ล้อม ปัจจุบันคือหมู่ 7

ง. กวานใต้ จากวัดไผ่ล้อมถึงวัดเสารทอง ปัจจุบันคือหมู่ 6

จ. กวานอะลัด จากวัดเสารทองถึงวัดมะขามทองปัจจุบันอยู่ในพื้นที่

หมู่ 5

ทั้ง 5 ชื่อ เป็นชื่อหมู่บ้านที่ติดมาจากเมืองมอญ เมื่อมาตั้งบ้านเรือนในเมืองไทยก็นำชื่อตั้งเดิมมาเรียกหมู่บ้านของตน และทุกกวาน (หมู่บ้าน) ล้วนเป็นหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา มาแต่เดิมทั้งสิ้น จึงนับได้ว่าอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ถือเป็นอาชีพที่เก่าแก่ เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดนนทบุรี และมีมากมายหลายประเภท ตั้งแต่โอ่งน้ำขนาดใหญ่ไปจนถึงกระปุกขนาดเล็ก โอ่งดินเผาขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยอยู่ที่วัดปรมัยยิกาวาส ช่างปั้นเกาะเกร็ด สามารถปั้นเครื่องปั้นต่างๆ ได้อย่างปราณีตสวยงาม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดถึงกับเป็นที่ยอมรับของทางราชการ โดยการนำรูปหม้อน้ำสลักลายวิจิตรบ้านเกาะเกร็ด ทำเป็นตราจังหวัดนนทบุรี

นอกจากการประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาแล้วยังมีการจักสานแข่งปลาทุ ทั้งสิ้น 7 ครั้วเรือน ทั้งหมดอยู่ในหมู่ 2 มีรายได้เฉลี่ยมีรายได้เฉลี่ย 100,000 บาท/ครั้วเรือน/ปี และมีอาชีพทำขนมหวาน อยู่ในหมู่ 4 มีเพียง 1 ครั้วเรือน (บ้านคุณแอ้ว) มีรายได้เฉลี่ย 240,000 บาท/ปี (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2544)

4. อาชีพค้าขาย

การประกอบอาชีพค้าขายในที่นี้ คือ ครั้วเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายเพียงอย่างเดียว มีทั้งสิ้น 71 ครั้วเรือน รายได้เฉลี่ย 175,857 บาท โดยหมู่ 1 มีครั้วเรือนที่ประกอบอาชีพนี้มากที่สุด คือ 30 ครั้วเรือน รองลงมา คือ หมู่ 7 จำนวน 26 ครั้วเรือน (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2544)

ตาราง 3.7 แสดงจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายเพียงอย่างเดียว ปีพ.ศ.2544

หมู่บ้าน	จำนวน (ครัวเรือน)
1.บ้านลัดเกร็ด	30
2.บ้านศาลากุลนอก	7
3.บ้านศาลากุลใน	3
4.บ้านคลองสระน้ำอ้อย	1
5.บ้านท่าน้ำ	1
6.บ้านเสาธงทอง	3
7.บ้านโถ่งอ่าง	26
รวม	71

ที่มา : สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

รูป 3.6 แสดงการประกอบอาชีพของประชาชนบนเกาะเกร็ด

ที่มา : โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

ข. การเงินการคลัง

รายได้เฉลี่ยของประชากร ประมาณคนละ 35,000 บาท/ปี เมื่อพิจารณาถึงรายได้ของประชาชนบนเกาะเกร็ด แยกตามสาขาอาชีพและหมู่บ้าน โดยพิจารณาเฉพาะครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว ในปีพ.ศ.2544 พบว่า อาชีพที่ทำรายได้สูงสุด คือ การประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น เครื่องปั้นดินเผา รองลงมา คือ ค้าขาย และหมู่บ้านที่ทำรายได้สูงสุดคือ หมู่ 7 บ้านโอง่าง สำหรับรายได้ทั้งหมดของหมู่บ้านจากการจัดเก็บภาษีต่างๆ ในปีพ.ศ.2543 พบว่า หมู่ 5 มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีมากที่สุด รองลงมา คือ หมู่ 3 คือ มีรายได้ 19,289 และ 18,683 บาท ตามลำดับ ส่วนหมู่ 7 มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีน้อยที่สุด คือ 253 บาท (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2544) ดังแสดงในตาราง 3.8 และ 3.9

ในเกาะเกร็ดมีแหล่งสินเชื่อที่ประชาชนนิยมใช้บริการ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธกส. สหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ เงินทุนหมุนเวียนจากราชการ เอกชน และพ่อค้าทั่วไป

ตาราง 3.8 แสดงรายได้ของประชาชนบนเกาะเกร็ด แยกตามสาขาอาชีพและหมู่บ้าน ปีพ.ศ.2544

หมู่บ้าน	เกษตรกรรม	ค้าขาย	อุตสาหกรรม ในครัวเรือน	รับจ้าง	รวม
1.บ้านลัดเกร็ด	36,000	80,000	72,000	60,000	248,000
2.บ้านศาลากุลนอก	120,000	180,000	100,000	84,000	484,000
3.บ้านศาลากุลใน	120,000	120,000	-	72,000	312,000
4.บ้านคลองสระน้ำอ้อย	60,000	140,000	240,000	72,000	512,000
5.บ้านท่าน้ำ	120,000	189,000	240,000	84,000	633,000
6.บ้านเสาธงทอง	120,000	172,000	180,000	84,000	556,000
7.บ้านโอง่าง	62,000	350,000	480,000	84,000	976,000
รวม	638,000	1,231,000	1,312,000	540,000	3,721,000

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตาราง 3.9 แสดงรายได้ทั้งหมดของหมู่บ้านจากการจัดเก็บภาษีต่างๆ ในปีพ.ศ.2543

หมู่บ้าน	จำนวน (บาท)
1.บ้านลัดเกร็ด	4,366
2.บ้านศาลากุลนอก	2,356
3.บ้านศาลากุลใน	18,683
4.บ้านคลองสระน้ำอ้อย	12,284
5.บ้านท่าน้ำ	19,289
6.บ้านเสารงทอง	1,062
7.บ้านโองอ่าง	253

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.4 ลักษณะทางสังคม

ก. ประชากร

หมู่บ้านทั้งหมด 7 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 6,084 คน แยกเป็นชาย 2,898 คน หญิง 3,186 คน หมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรสูงสุด ได้แก่ บ้านศาลากุลนอก มีประชากรทั้งสิ้น 1,260 คน หมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรต่ำสุด ได้แก่ บ้านโองอ่าง มีประชากรทั้งสิ้น 381คน (สำนักทะเบียนราษฎร, 2544) จำนวนประชากรแยกตามรายหมู่บ้านมีรายละเอียด ดังตาราง 3.10

เนื่องจากภายในเกาะเกร็ด มิใช่มีเพียงชาวไทยเชื้อสายไทยเท่านั้นที่อาศัยอยู่ที่นี่ แต่ยังมีชาวไทยเชื้อสายมอญ เชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม อาศัยอยู่ด้วย (เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542 : 14) โดยมีการจำแนกตามการตั้งถิ่นฐานและเชื้อชาติได้ดังนี้

หมู่ที่ 1,6,7	ประชากรเชื้อชาติมอญ	ร้อยละ 42
หมู่ที่ 2,3	ประชากรนับถือศาสนาอิสลาม	ร้อยละ 8
หมู่ที่ 2,3,4,5	ประชากรเชื้อชาติไทย-ไทยจีนบางส่วน	ร้อยละ 50

ตาราง 3.10 แสดงจำนวนประชากรในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด ปีพ.ศ.2544 แยกตามรายหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม
หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด	524	602	1,126
หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุลนอก	603	657	1,260
หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุลใน	465	501	966
หมู่ที่ 4 บ้านสระน้ำอ้อย	251	244	495
หมู่ที่ 5 บ้านท่าหน้า	482	572	1,054
หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง	394	408	802
หมู่ที่ 7 บ้านโอง่าง	179	202	381
รวม	2,898	3,186	6,084

ที่มา : สำนักทะเบียนราษฎร อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของประชากรตามรายหมู่บ้าน อายุ เพศ ตำบล พบว่า วัยแรงงาน (อายุ 15 – 59 ปี) มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.5 รองลงไปจะพบวัยเด็ก (อายุ 1-14 ปี) คิดเป็นร้อยละ 18.3 และวัยชรา (อายุ 60 ปีขึ้นไป) คิดเป็นร้อยละ 14.2 แสดงให้เห็นว่า ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน สามารถทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนสูงสุด เมื่อพิจารณาแผนภูมิปิรามิด แสดงโครงสร้างอายุประชากร ในปีพ.ศ. 2544 จะเห็นได้ว่าลักษณะฐานปิรามิดมีลักษณะเป็นรูปเจดีย์ฐานสอบ มีลักษณะฐานแคบ และสันจากส่วนฐานขยายออกแสดงให้เห็นว่ามีจำนวนประชากรวัยทำงานเป็นฐานกว้าง และจำนวนประชากรวัยในพึ่งพามีจำนวนน้อย แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา รวมทั้งสาธารณสุขมีระดับสูงเห็นได้จากประชากรวัยชราที่มีมากหรือมีระดับอายุเฉลี่ยสูงนั่นเอง ดังแสดงในตาราง 3.11, 3.12 และแผนภูมิ 3.3

ตาราง 3.11 จำนวนประชากรจำแนกตามรายหมู่บ้าน อายุ เพศ ตำบล

ข้อมูล ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2544

หมู่ที่	จำนวน หลังคาเรือน	0 - 4		5 - 9		10 - 14		15 - 19		20 - 24		25 - 29		30 - 34		35 - 39		40 - 44		45 - 49		50 - 54		55 - 59		60 - 64		65 - 69		70 - 74		75 ขึ้นไป		รวม		รวม ทั้งหมด
		ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.			
1	223	20	23	34	37	27	38	39	42	55	49	42	41	41	37	59	52	45	61	32	52	29	33	20	26	21	28	23	26	13	19	24	38	524	602	1,126
2	240	42	38	35	44	42	39	47	48	39	51	47	53	63	59	59	63	54	55	43	46	30	30	28	29	23	28	20	29	10	15	21	30	603	657	1,260
3	186	35	19	39	42	27	34	36	28	40	37	38	45	44	52	46	43	35	52	29	35	15	30	20	13	13	19	18	18	14	14	16	20	465	501	966
4	103	17	14	15	13	13	13	18	20	21	23	17	18	21	19	32	26	15	20	23	14	15	17	12	8	13	13	10	10	3	6	6	10	251	244	495
5	213	27	29	37	49	40	43	32	40	37	36	33	51	59	57	57	59	42	42	23	38	22	33	20	22	15	23	19	17	11	14	8	19	482	572	1,054
6	144	18	13	31	29	18	27	40	24	36	24	40	37	30	28	46	44	39	38	28	32	21	28	7	24	13	14	8	18	3	9	16	19	394	408	802
7	81	5	5	11	7	6	17	18	7	16	17	12	15	15	22	20	13	12	18	16	19	14	15	5	9	8	9	7	11	5	1	9	17	179	202	381
รวม	1,190	164	141	202	221	173	211	230	209	244	237	229	260	273	274	319	300	242	286	194	236	146	186	112	131	106	134	105	129	59	78	100	153	2,898	3,186	6,084

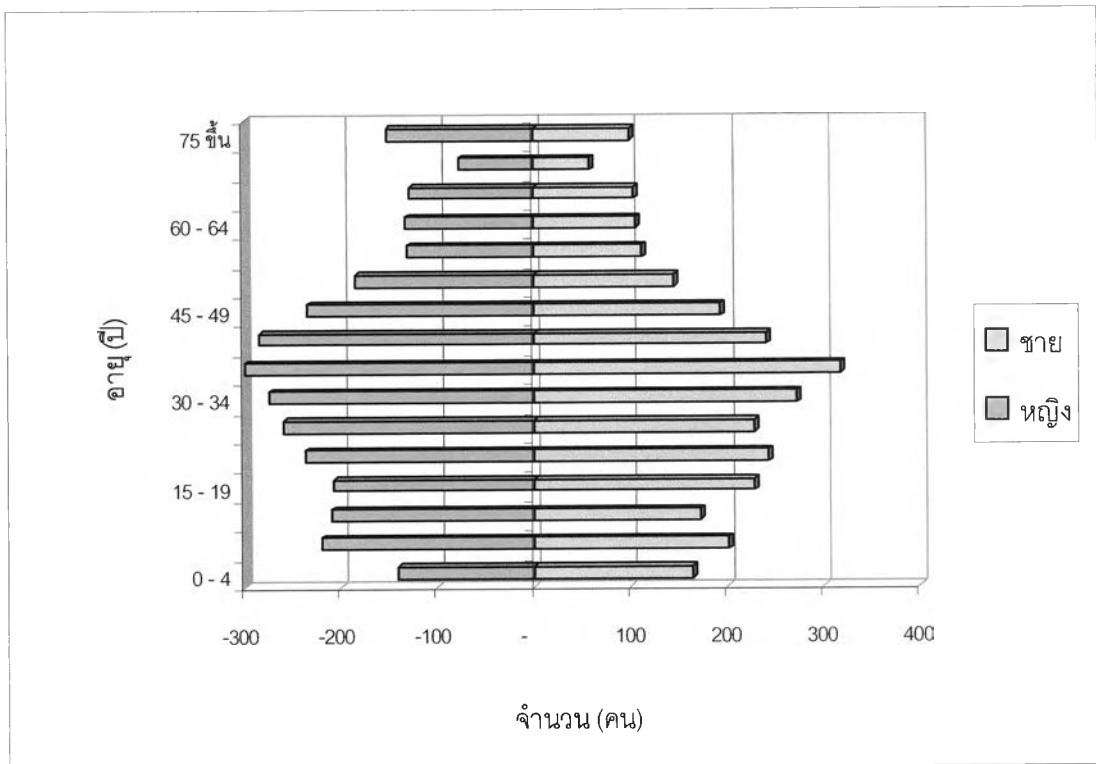
ที่มา : สถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด และสำนักทะเบียนราษฎร อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตาราง 3.12 แสดงช่วงอายุของประชากรตำบลเกาะเกร็ด จำแนกตามเพศ

รายละเอียด	ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
วัยเด็ก (1-14 ปี)	539	18.6	573	18.0	1,112	18.3
วัยแรงงาน (15 – 59 ปี)	1,989	68.6	2,119	66.5	4,108	67.5
วัยชรา (60 ปีขึ้นไป)	370	12.8	494	15.5	864	14.2
รวม	2,898	100.0	3,186	100.0	6,084	100.0

ที่มา : สถานีอนามัย ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนภูมิ 3.3 แสดงโครงสร้างทางเพศ และอายุของประชากรเกาะเกร็ด ปีพ.ศ.2544

ข. การศึกษา

1. ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาของประชาชนในเกาะเกร็ดที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาภาคบังคับหรือสูงกว่า สามารถแบ่งออกได้ดังตาราง 3.13

ตาราง 3.13 แสดงระดับการศึกษาของประชาชนในเกาะเกร็ดที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาภาคบังคับหรือสูงกว่า

หมู่บ้าน	จำนวนประชาชนที่สำเร็จในระดับการศึกษา						รวม
	ประถมศึกษา	มัธยมต้น หรือ เทียบเท่า	มัธยมปลาย หรือ เทียบเท่า	อนุปริญญา	ปริญญา ตรีหรือสูง กว่า	ประชาชนที่ พลาดโอกาส จากการศึกษา ภาคบังคับ	
1	412	98	58	51	47	17	683
2	347	98	41	38	22	15	561
3	258	98	40	16	10	5	427
4	185	68	41	29	21	25	369
5	534	44	39	47	22	21	707
6	245	77	133	96	63	55	669
7	165	20	31	27	15	5	263
รวม	2,146	503	383	304	200	143	3,679

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

จากตารางแสดงให้เห็นว่าประชาชนในเกาะเกร็ดส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาร้อยละ 58.33 รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ร้อยละ 13.67 และมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 10.41 ตามลำดับ

สำหรับประชากรที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับต่างๆ มีจำนวนทั้งสิ้น 1,346 คน แยกได้ดังตาราง 3.14

ตาราง 3.14 แสดงจำนวนประชากรที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับต่างๆ

หมู่บ้าน	จำนวนประชาชนที่กำลังศึกษา						รวม
	ก่อน ประถมศึกษา	ป.1-ป.6 (การศึกษา ภาคบังคับ)	ม.1—ม.3 หรือเทียบเท่า	ม.4—ม.6 หรือเทียบเท่า	อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	
1	32	76	51	39	31	22	251
2	36	90	78	17	12	8	241
3	65	69	54	38	17	9	252
4	15	37	47	21	19	7	146
5	48	62	22	7	5	8	152
6	19	62	56	17	23	19	196
7	16	32	30	18	7	5	108
รวม	231	428	338	157	114	78	<u>1,346</u>

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

2. สถานศึกษา

เกาะเกร็ดในอดีตมีสถานศึกษาประเภทโรงเรียน 3 แห่ง ดังแสดงในรูป 3.7 แต่ปัจจุบันโรงเรียนวัดเสาธงทอง หมู่ 6 ได้ยุบไปพร้อมกับโรงเรียนวัดศาลากุล หมู่ 3 ดังนั้นเกาะเกร็ดจึงมีสถานศึกษาประเภทโรงเรียนเหลือเพียง 2 แห่ง ดังนี้

(ก) โรงเรียนวัดศาลากุล หมู่ 3 เปิดสอนระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยอาคารเรียน 2 หลัง ทั้งหมด 8 ห้องเรียน มีจำนวนครู 7 คน จำนวนนักเรียน 89 คน แบ่งเป็นระดับอนุบาล 22 คน และระดับประถมศึกษา 67 คน นักเรียนที่มาเรียนส่วนใหญ่มาจาก หมู่ 2 และ 3 ที่มีบ้านอยู่ริมถนน ส่วนนักเรียนที่บ้านอยู่ริมน้ำจะข้ามไปเรียนฝั่งตรงข้าม

(ข) โรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส (แสนสวัสดิ์วิทยาคาร) หมู่ 7 เปิดเปิดสอนระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วยอาคารเรียน 3 หลัง ทั้งหมด 11 ห้องเรียน มีจำนวนครู 14 คน จำนวนนักเรียน 356 คน แบ่งเป็นระดับอนุบาล 79 คน ระดับประถมศึกษา 191 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 86 คน นักเรียนที่มาเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายมอญ

สำหรับสถานศึกษาที่เปิดสอนแก่เด็กก่อนวัยเรียน คือ อายุตั้งแต่ 3 — 6 ขวบ ได้แก่ ศูนย์พัฒนา เด็กเล็กของกรมพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย ตั้งอยู่หมู่ 5 มีจำนวนครู 2 คน จำนวนนักเรียน 30 คน

รูป 3.7 แสดงสถานศึกษาในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ที่มา : โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

ค. การสาธารณสุข

การบริการด้านการสาธารณสุขอยู่ในรูปของสถานีอนามัย จำนวน 2 แห่ง โดยตั้งอยู่ใน หมู่ 3 และหมู่ 5 การให้บริการจะเป็นไปในลักษณะแบ่งเขตรับผิดชอบ แห่งหนึ่ง คือ สถานีอนามัย เฉลิมพระเกียรติ ในหมู่ 3 รับผิดชอบพื้นที่หมู่ 2, 3 และ 4 มีเจ้าหน้าที่ 3 คน อีกแห่งหนึ่ง คือ สถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด ในหมู่ 5 รับผิดชอบพื้นที่หมู่ 1, 5, 6 และ 7 มีเจ้าหน้าที่ 3 คน เช่นเดียวกัน ดังแสดงในรูป 3.8 ในเกาะเกร็ดพบว่า มีการให้บริการสาธารณสุขมูลฐานได้ครบทุกชุมชนมีลักษณะครัวเรือนที่ถูกสุขลักษณะในด้านต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ (สถานีอนามัย ตำบลเกาะเกร็ด, 2545)

รูป 3.8 แสดงสถานีนามัยในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ที่มา : โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

ง. การศาสนา

ประชากรในเกาะเกร็ดส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คือ ร้อยละ 85 ทั้งที่เป็นชาวไทยชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายมอญ นอกจากนี้ยังมีผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามอีกเป็นจำนวนหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 15 ของจำนวนประชากรทั้งหมดบนพื้นที่เกาะเกร็ด พบว่า ยังไม่มีศาสนสถานสำหรับชาวไทย - มุสลิม เพื่อประกอบพิธีทางศาสนา แต่ชาวไทย-มุสลิมในพื้นที่เกาะเกร็ดสามารถข้ามฝั่งไปร่วมประกอบพิธีทางศาสนาได้อย่างสะดวกที่มีสยิตตำบลท่าอิฐ

สำหรับสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธบนเกาะเกร็ด มีทั้งสิ้น 5 แห่ง และวัดร้างอีก 3 แห่ง * ดังแสดงในรูป 3.9 มีรายละเอียดดังนี้

หมู่ 1	1.วัดฉิมพลีสุทธาวาส	เป็นศาสนสถาน มีพระจำพรรษา เป็นวัดที่ตั้งอยู่ริมคลองลัดเกร็ด ที่วัดนอกเขตพุทธาวาส มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมสมัยอยุธยาที่มีความงดงามทรงคุณค่าแห่งหนึ่งของประเทศไทย
	2.วัดป่าเลไลย์	ปัจจุบันร้าง เหลือเพียงพระอุโบสถ พระพุทธรูปปางป่าเลไลย์ทางด้านหน้า และเจดีย์เก่าทางด้านข้างพระอุโบสถ พื้นที่วัดถูกนำไปรวมกับวัดฉิมพลีสุทธาวาสที่มีพื้นที่อยู่ติดกัน

* จากการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ ของผู้ศึกษาปีพ.ศ. 2544

สถานีนอนามัย และโรงเรียนวัดศาลากุล มีความเป็นมาสำคัญในประวัติศาสตร์ของพื้นที่ แม้สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมต่าง ๆ จะถูกบูรณะใหม่หมด

หมู่ 4 4.วัดจันทร์

เป็นวัดที่ร้างมานาน เหลือเพียงศาลาประดิษฐานพระพุทธรูปเก่า พื้นที่วัดมีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ เป็นที่ตั้งของที่พักรถตรวจสอบสายตรวจ พื้นที่วัดอยู่ในความดูแลของกรมศาสนา

หมู่ 5 5.วัดมะขามทอง

ปัจจุบันร้าง เหลือเพียงศาลาเอนกประสงค์ประดิษฐานพระพุทธรูปเก่า หลวงพ่อมะขามทอง และลูกนิมิตเก่า พื้นที่วัดมีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ ตรงข้ามกับศาลาเอนกประสงค์เป็นที่ตั้งของสถานีนอนามัยตำบลเกาะเกร็ด พื้นที่วัดอยู่ติดในความดูแลของกรมศาสนา เช่นเดียวกับวัดจันทร์ และจากการสืบค้นทำเนียบประวัติพระชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดนนทบุรี โดยอาจารย์พิศาล บุญผูก พบว่าในปีพ.ศ.2452 ปรากฏเจ้าอาวาสองค์สุดท้ายเป็นชาวมอญ ทำให้สันนิษฐานได้ว่าวัดแห่งนี้ น่าจะร้างและถูกรื้อไปหลังปีดังกล่าว เมื่อไม่นานมานี้

หมู่ 6 6.วัดเสาชงทอง

เป็นศาสนาสถานที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีพระจำพรรษา มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ ด้านข้างเป็นที่ตั้งของห้องสมุดประชาชน และโรงเรียนวัดเสาชงทอง (ปัจจุบันยุบไปแล้ว) มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่มีความงดงามทรงคุณค่าสมัยอยุธยาตอนปลาย ทางด้านหลังโบสถ์ยังประดิษฐานเจดีย์ที่สูงที่สุดของอำเภอปากเกร็ด

7.วัดไผ่ล้อม

เป็นศาสนาสถานตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นเดียวกัน มีพระจำพรรษา พื้นที่วัดนอกเขตพุทธาวาส มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่มีความงดงามทรงคุณค่าสมัยอยุธยาตอนปลาย

รูป 3.9 แสดงวัดต่างๆ ในในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

วัดฉิมพลีสุทธาวาส

วัดป่าเลไลย์

วัดศาลากุล

วัดจันทร์

วัดมะขามทอง

วัดเสาธงทอง

วัดไผ่ล้อม

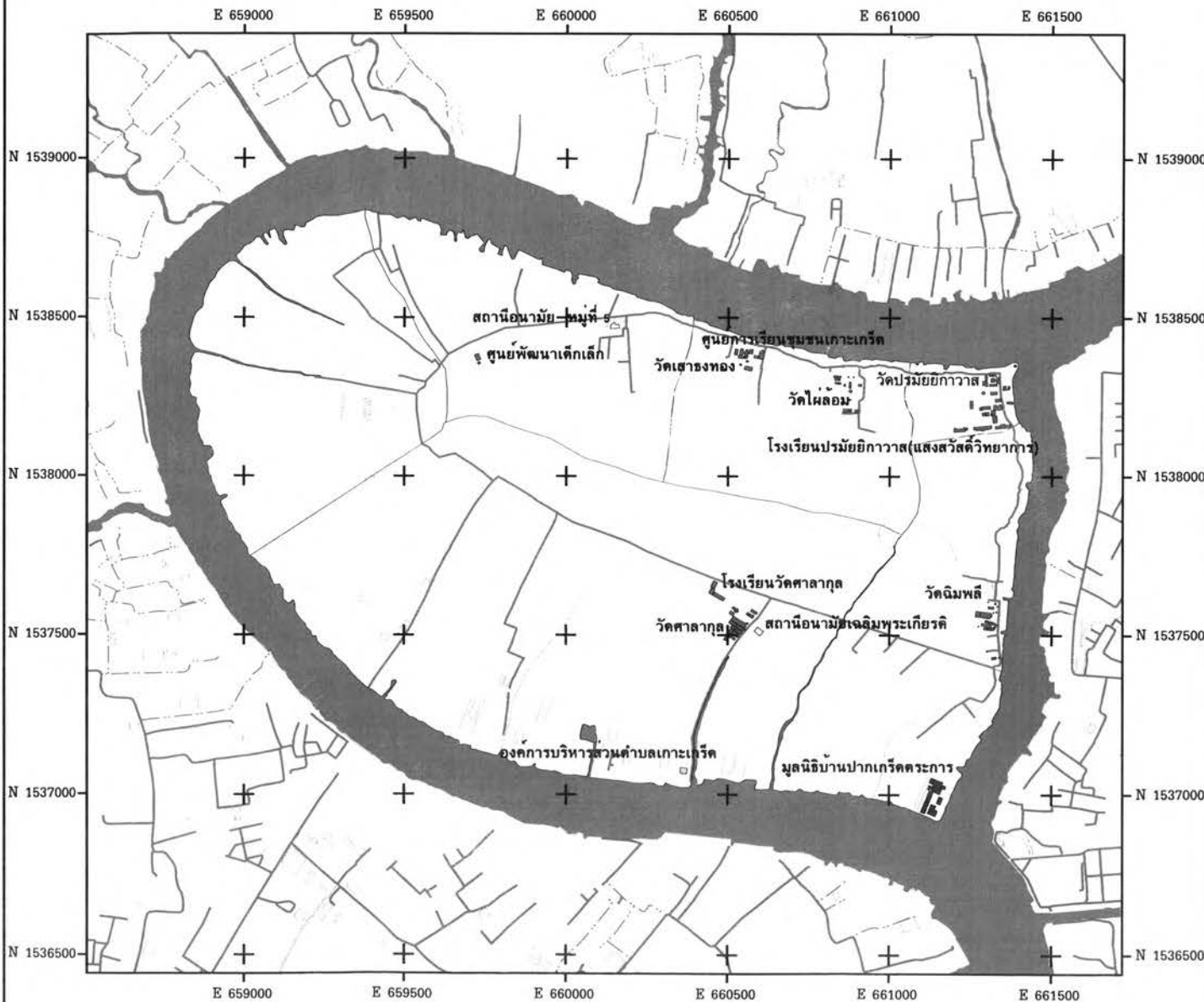
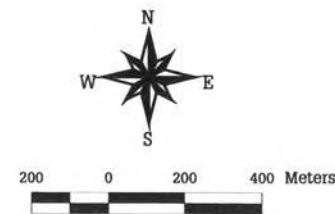
วัดปรมย์ยิกาวาส

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
ของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนที่ 3.6 แสดงระบบสาธารณูปการ

คำอธิบายแผนที่

- ถนนพื้นแข็ง
- - - ถนนพื้นอ่อน
- เส้นแบ่งเขตหมู่บ้าน

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม

หมู่ 7 8. วัดปรมัยยิกาวาส เป็นศาสนาสถานสำคัญของชุมชนบนพื้นที่ และชุมชนใกล้เคียง ตั้งอยู่ตรงมุมของแม่น้ำเจ้าพระยากับคลองลาดเกร็ดพอดี มีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ ด้านข้างเป็นโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส มีความเป็นมาที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่มีความงดงามอันทรงคุณค่าอย่างมากมาย

จากที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า เกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา โดยสังเกตได้จากวัดที่สร้างขึ้นบนเกาะนี้ ล้วนแล้วแต่สร้างขึ้นในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา และส่วนใหญ่ได้รับการบูรณะในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นโบราณสถานที่สวยงามทางด้านสถาปัตยกรรม และงดงามในคุณค่าทางวัฒนธรรม แตกต่างจากวัดที่อยู่ใกล้เคียงกันอย่างเห็นได้ชัด

๑. วัฒนธรรมประเพณีของชาวเกาะเกร็ด

ชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายมอญที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ด มีวัฒนธรรมประเพณีและงานเทศกาลเฉลิมฉลองต่างๆ ใกล้เคียงกันมาก จะมีแตกต่างกันบ้างตรงที่รายละเอียดของแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมประเพณีของไทยและมอญ มีรากฐานที่สำคัญร่วมกัน คือ พระพุทธศาสนา ชาวมอญทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับชาวไทย พระมอญจะถือเคร่งครัดทางวินัยมาก และการถือศีลอย่างเคร่งครัดนี้เป็นต้นกำเนิดของธรรมยุติกายในประเทศไทย ทุกวันนี้ยังคงการสวดมนต์ภาษามอญในเวลากลางวัน นอกจากนี้วัฒนธรรมประเพณีของชาวเกาะเกร็ดยังมีรูปแบบเช่นเดียวกับวัฒนธรรมประเพณีของประชากรในภาคกลางของประเทศ แต่มีสิ่งที่แตกต่างกันและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ คือ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญที่ส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ 1, 6 และ 7 ของตำบลเกาะเกร็ด โดยชาวมอญรุ่นปัจจุบันส่วนใหญ่เกิดที่เกาะเกร็ดนี้ หรือเข้ามาอาศัยอยู่มานานกว่า 10 ปี ขึ้นไป ถือได้ว่าเป็นคนดั้งเดิมของเกาะเกร็ดจึงมีความรักในพื้นที่ กรรมสิทธิ์ที่ดินได้รับมรดกตกทอดกันมา ชาวไทยเชื้อสายมอญบนเกาะเกร็ดยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมอญของตนไว้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ การตั้งโรงทาน การแห่ข้าวแฉ่ การแห่น้ำหวาน การทำบุญกลางบ้าน ประเพณีออกพรรษา ประเพณีงานศพโดยเฉพาะงานศพพระ ประเพณีจุดลูกหนู โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ (ปีละห้าสิบห้า) เป็นเทศกาลสำคัญประจำปีของคนมอญ มีการทำบุญเฉลิมฉลองเหมือนคนไทย แต่เทศกาลชุมนุมของชาวมอญใช้เวลาหลายวัน เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายนไปจนถึงต้นเดือนพฤษภาคมของทุกๆ ปี พิธีจะเริ่มจากการทำบุญฉลองสงกรานต์ การทำบุญกลางบ้าน และรำประจำปีของแต่ละหมู่บ้าน เทศกาลสงกรานต์ถือเป็นกรขึ้นศักราชใหม่ จึงจัดให้มีการเฉลิมฉลองการทำบุญรักษาศีล เพื่อต้อนรับศักราชใหม่ และเพื่อบูชาพระรัตนตรัย และนางสงกรานต์ (รูป 3.10)

ก่อนวันสงกรานต์ชาวบ้านจะเตรียมกวาดลานแม่ ข้าวเหนียวแดง ข้าวเหนียวแก้ว ซึ่งเป็นขนมสำหรับทำบุญในเทศกาลนี้ มีการทำ "คะนอมจิน" * หรือขนมจิน "เป็งฮงกราบ" หรือข้าวแช่ สำหรับใช้ทำบุญในวันสงกรานต์

"ข้าวแช่เป็งฮงกราบ" ** เป็นอาหารที่ต้องทำสำหรับบุษานางสงกรานต์ ชาวบ้านจะนำข้าวแช่ไปถวายพระสงฆ์ โดยกำหนดวันแห่ข้าวแช่ คือเช้าวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี

เมื่อหุงข้าวแช่แล้วตอนเช้านำไปถวายพระ ไหว้นางสงกรานต์ ไหว้บรรพบุรุษ (ผีเรือน) และนำไปมอบให้ผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ การนำข้าวแช่ไปถวายพระที่วัด จะจัดเป็นขบวนแห่ ขบวนแห่แห่นำไปทุกวัดบนเกาะเกร็ดในเวลาช่วงก่อนเพล เพื่อพระสงฆ์ได้ฉันในเวลาเพล ขบวนแห่ไปถึงวัดใด จะนำข้าวแช่ไปถวายพระพุทธรูปที่อยู่วัดนั้นจนครบทุกวัด

ประเพณีแห่ข้าวแช่ของชาวเกาะเกร็ดนี้ มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยชุมชนมอญที่อื่นจะมีการหุงข้าวแช่ และนำข้าวแช่ไปถวายพระที่วัด แต่ไม่ได้จัดเป็นขบวนแห่เหมือนที่เกาะเกร็ด (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, ม.ป.ป.: 20)

ในตอนเย็นจะมีการละเล่นตามหมู่บ้านต่างๆ ส่วนมากจะเป็นการเล่นสะบ้ามอญ ในหมู่บ้านหนึ่งๆ อาจมีสถานที่เล่นสะบ้าหลายแห่งก็ได้ ที่เล่นสะบ้าแต่ละแห่งจะมีอาหารเครื่องดื่ม เช่น น้ำแข็ง น้ำหวาน เม็ดแมงลักน้ำกะทิ ข้าวแกงขนมจีน ซึ่งชาวบ้านจะร่วมกันบริจาคและช่วยกันทำ

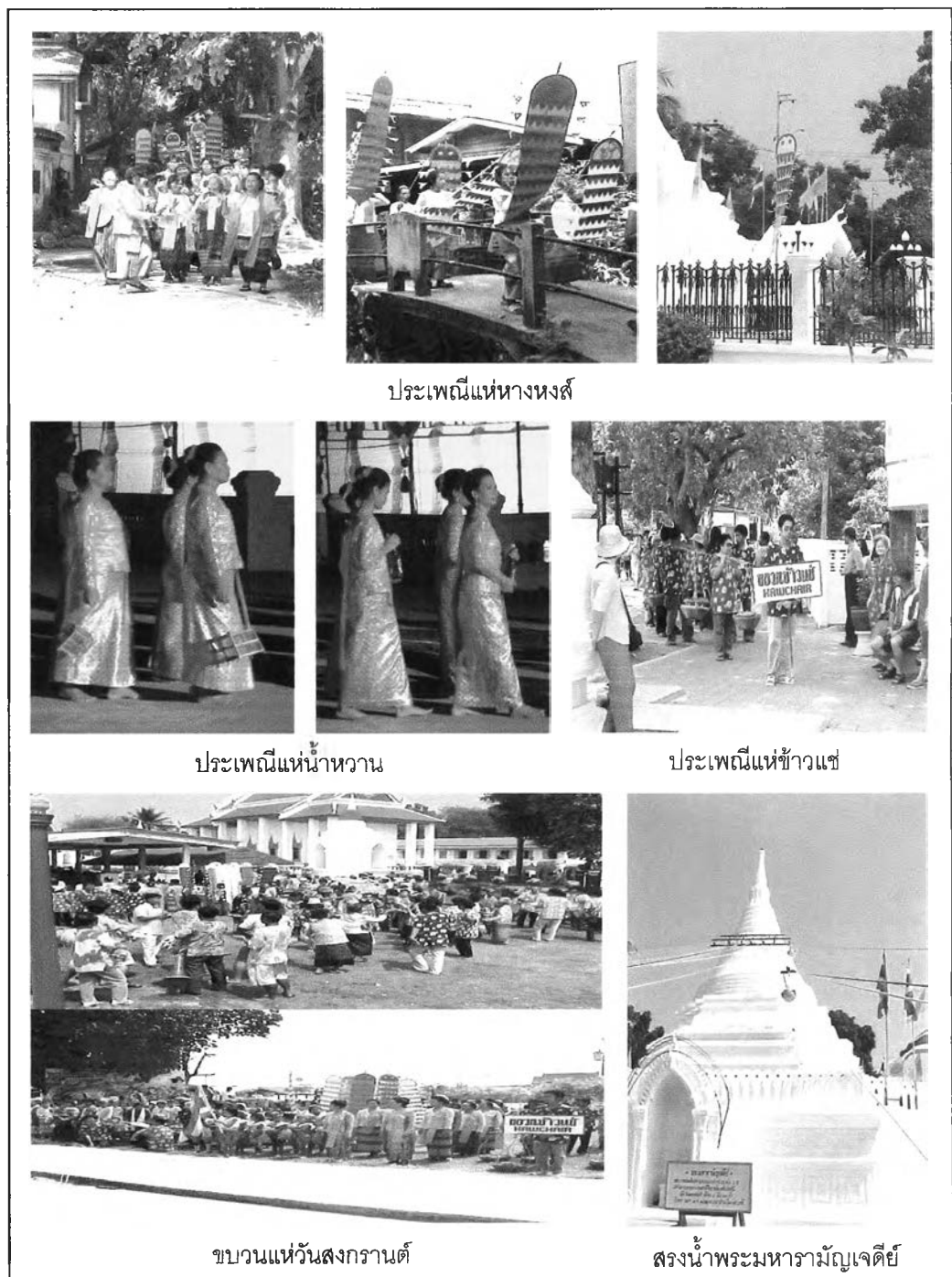
ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ หลังจากวันสงกรานต์ประมาณวันที่ 16 - 18 เมษายน ของทุกปี จะมีประเพณีแห่นางสงกรานต์, ประเพณีแห่ปลา (ปล่อยปลา) มีการจัดขบวนแห่น้ำหวาน (ประเพณีแห่น้ำหวาน) ชาวบ้านจัดเตรียมน้ำหวาน เพื่อถวายน้ำหวานแด่พระ

* คะนอม แปลว่า แป้งที่ขมวด หรือจัดเป็นก้อน "จิน" แปลว่า ลูก (ชมรมสื่อสร้างสรรค์สังคม, 2541: 17)

** ข้าวแช่เป็นอาหารมอญโบราณ การหุงข้าวต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดโบราณ คือ ต้องหุงกลางแจ้ง เมื่อเป็นข้าวเปลือกต้องตำเป็นข้าวสาร 7 ครั้ง เมื่อหุงเป็นข้าวสุกแล้ว นำมาล้างน้ำสะอาด 7 ครั้ง จึงนำข้าวนั้นมาแช่ในน้ำที่อบกลิ่นหอม และใส่ในหม้อดินเผา ข้าวแช่รับประทานกับอาหารอื่น เช่น ยำขนุนอ่อน ยำถั่วฝักยาว เนื้อแห้งผัด กะปิตอด เป็นต้น (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, ม.ป.ป.: 20)

ภิกษุสงฆ์ ท่านจะได้เก็บไว้ฉันในเวลากระหายน้ำ โดยชาวบ้านจะรวมกันจัดเป็นขบวนแห่ น้ำหวานที่แต่งไว้อย่างดีเข้าขบวนแห่ ถวายพระทุกองค์ในแต่ละวัด ขบวนแห่เริ่มเคลื่อนขบวน ประมาณ 15.00 น.เมื่อขบวนแห่ถึงวัดใด ก็นำน้ำหวานที่จัดไว้ถวายแด่พระและเณรทุกองค์ ภายในวัด ในขบวนแห่ น้ำหวานจะมีนก ปลา เพื่อนำไปปล่อยตามวัดต่างๆ ด้วย ตามเส้นทางที่ ขบวนแห่ผ่าน จะมีโรงงานตั้งอยู่เป็นระยะๆ มีน้ำดื่ม ขนมของว่างบริการแก่ผู้เข้าขบวนแห่หรือผู้ ที่มาร่วมงานด้วย

รูป 3.10 แสดงประเพณีสงกรานต์ในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ประเพณีแห่น้ำหวานของชาวเกาะเกร็ด เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ปฏิบัติอยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทยเช่นเดียวกับประเพณีแห่ข้าวแช่ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, ม.ป.ป.: 21)

หลังจากเสร็จน้ำพระแล้ว ชาวบ้านจะมีประเพณีแห่หางหงส์ บางแห่งเรียกว่า ประเพณีแห่ธงตะขาบ หรือเรียกรวมกันว่าแห่หางหงส์ธงตะขาบ เป็นที่น่าสังเกตว่า วัดมอญส่วนใหญ่จะมีเสาหงส์อยู่หน้าวัด ทุกๆ ปีเมื่อถึงเทศกาลตรุษสงกรานต์ ชาวบ้านจะแห่หงส์ ซึ่งภาษามอญ เรียกว่า เทียะ เวมเจียะนุ มาที่วัด และช่วยกันนำเอาธงขึ้นสู่ยอดเสาหงส์ เนื่องจากหงส์เป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญ ซึ่งสืบเนื่องจากประวัติของชนชาติมอญที่ กล่าวว่า พระพุทธองค์เมื่อตรัสรู้แล้วได้ 8 พรรษา ได้เสด็จไป ณ อ่าวเกาะตะมะ ได้ทอดพระเนตรเห็นหงส์ 2 ตัว เกาะอยู่บนเนินดินในอ่าวเกาะตะมะนั้น ทรงมีพุทธพยากรณ์ว่า ในกาลข้างหน้าบริเวณที่หงส์ยืนอยู่นั้นจะเป็นแผ่นดินใหญ่ เป็นบ้านเมืองที่เจริญ พระพุทธศาสนาประดิษฐานอย่างมั่นคงในเมืองนั้น เมื่อกาลเวลาผ่านไป บริเวณที่พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์นั้น เป็นบ้านเมืองที่คนมอญได้สร้างขึ้น และพระพุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามาในราชอาณาจักรมอญ คนมอญจึงนำหงส์ตามพุทธพยากรณ์นั้นมาเป็นสัญลักษณ์ของแผ่นดินมอญ นครหลวงที่มอญได้สร้างขึ้นต่อมาได้ชื่อว่าหงสาวดี เพื่อเป็นสิริมงคลตามพุทธพยากรณ์นั้นด้วย (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, ม.ป.ป.: 19)

ชาวบ้านจะช่วยกันทำธงตะขาบซึ่งทำด้วยผ้ามาตัดเย็บเป็นรูปธงยาวประมาณ 2-3 วา ผูกปลายไม้ แห่แห่นไปตามหมู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคล ความร่วมเย็นเป็นสุขของบ้านเมือง และถวายเป็นพุทธบูชา ผู้มีศรัทธามากจะตัดผมตนเองผูกปลายธงเพื่อเป็นพุทธบูชา เมื่อขบวนแห่ไปถึงวัด ชาวบ้านจะมารวมกันทำการสักการะพระเจดีย์ที่สำคัญของวัดนั้น แล้วเชิญธงขึ้นสู่เสาหงส์ของวัด พระสงฆ์สวดชัยันโต เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองและชาวบ้านทั้งหลาย

ประเพณีแห่หางหงส์นี้แต่เดิมชาวมอญเกาะเกร็ดไม่เคยทำมาก่อน เพิ่งริเริ่มจัดในช่วงปีอะเมซิ่งไทยแลนด์ พ.ศ.2541-2542 นี้เอง

หลังจากวันสงกรานต์แล้ว อาจจะมีประมาณ 7 วัน ชาวมอญเกาะเกร็ดจะมีประเพณีทำบุญเนื่องในเทศกาลสงกรานต์อีกวันหนึ่ง คือ ประเพณีการทำบุญกลางบ้าน หรือ ปะทักวยา อาได้ห์กวาน ในภาษามอญ (หวน พินธุพันธ์, 2543: 52) พิธีนี้จะทำบริเวณกึ่งกลางของหมู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคล มีการเลี้ยงพระในตอนเช้า เมื่อถวายพระแล้วก็จะมีการเลี้ยงกันในหมู่บ้าน เมื่อทำบุญกลางบ้านแล้ว จะมีการฉลองขึ้นศักราชใหม่ต่อเนื่องไปด้วยการจัดพิธีทำบุญสงกรานต์ ชาวบ้านจะทำพิธีสงฆ์พระพุทธรูปและพระเจดีย์ที่สำคัญภายในวัด

เดิมชาวมอญเกาะเกร็ดแห่ข้าวแช่ในวันสงกรานต์ และหลังจากวันสงกรานต์จนถึงวันอาทิตย์จึงจัดขบวนแห่ปลา แต่นับตั้งแต่ปีพ.ศ.2541 ชาวมอญเกาะเกร็ดจะจัดประเพณี

แห่งทางหงส์หรือแห่งธงตะขาบ ประเพณีแห่ข้าวแช่ ประเพณีแห่ปลา และประเพณีแห่น้ำหวาน รวมไว้ในวันเดียวกัน ประมาณวันที่ 13 -15 เมษายน เนื่องจากชาวมอญเกาะเกร็ดในปัจจุบันต้องออกไปทำงานนอกเกาะเกร็ดไม่มีเวลาว่างที่จะทำกิจกรรมของชุมชนมากนัก (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, ม.ป.ป.: 19)

2. ประเพณีค้ำตันโพธิ์

ประเพณีค้ำตันโพธิ์ของเกาะเกร็ด จะมีขึ้นในเดือนเมษายน แต่ที่เกาะเกร็ดจะแตกต่างจากชุมชนมอญแหล่งอื่นบ้างในรายละเอียดของกิจกรรมและช่วงเวลา แต่ก็มาจากคติความเชื่อและจุดมุ่งหมายเดียวกันกับประเพณีรดน้ำตันโพธิ์และปลูกตันโพธิ์ของชาวมอญย่านอื่น แต่เหตุที่ชาวเกาะเกร็ดไม่ปลูกตันโพธิ์ตามประเพณีเพราะวัดทุกวัดในเกาะเกร็ดมีตันโพธิ์ครบทุกวัดแล้ว แถบบางวัดมีหลายต้น หมดความจำเป็นที่จะปลูกขึ้นอีก จึงปรับเปลี่ยนพิธีมาเป็นค้ำตันโพธิ์แทน (เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 84)

3. ประเพณีเทศกาลเข้าพรรษา

มีประเพณีตักบาตร ถวายเทียนพุ่ม ถวายเครื่องไทยธรรม ผ้าอาบน้ำฝน อาหาร เครื่องดื่ม สิ่งของที่พระจำเป็นต้องใช้ระหว่างเข้าพรรษา นอกจากนี้ยังมีประเพณี "เจ้าภาพกัณฑ์เทศ" ทุกวันพระตลอดไตรมาสเข้าพรรษาแทน (เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 84) ซึ่งพิธีกรรมหรือกิจกรรมของประเพณีนี้คือ ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาแต่ละครอบครัว แต่ละบ้าน จะสลับกันวันพระละบ้าน เป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศ ที่มีเทศนาธรรมที่วัดทุกวันพระตลอดพรรษา โดยเจ้าภาพจะจัดเครื่องกัณฑ์เทศตามกำลังศรัทธามากถวายพระถือกันว่าได้อานิสงส์ที่ได้เป็น "เจ้าภาพ" ส่งเสริมให้ญาติโยมผู้อื่นได้ฟังธรรมได้ช่วยมีส่วนเผยแพร่พระธรรม และเป็นการช่วยจรรโลงพระศาสนาอย่างยิ่ง

4. ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

ในเดือนกันยายน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นวันตักบาตรน้ำผึ้ง จะมีการทำบุญตักบาตร ถวายอาหารคาวหวานแก่พระภิกษุ สามเณร เช่นการทำบุญในวันพระตามปรกติ ญาติโยม อุบาสกอุบาสิกาจะจัดเตรียมกับข้าวใส่บาตร แต่มีสิ่งๆที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษในวันนี้ก็คือ น้ำผึ้งกับข้าวต้มลูกโยน* โดยทางวัดจะนำบาตรหรือภาชนะมาตั้งเรียงไว้สำหรับใส่น้ำผึ้ง

* ข้าวต้มลูกโยน คือ ข้าวสารเหนียวนำมาข้าวหักไว้ ตั้งกะทิเคียวไฟอ่อน ๆ ใส่เกลือ ใส่ข้าวเหนียวที่ข้าวไว้ลงในกะทิ ใช้ใบพายคนให้งวดจนข้าวเหนียวสุก ทิ้งไว้ให้เย็น แล้วมาปั้นเป็นก้อน ห่อด้วยใบพงหรือใบมะพร้าวอ่อน การห่อส่วนใหญ่ทำเป็นรูปทรงคล้ายลูกหนูตัวเล็ก หรือทำเป็นรูปนก ตักแตน แมว ห่อเสร็จนำมาตั้งให้สุก การรับประทานใช้จิ้มทานกับน้ำผึ้งหรือน้ำตาล (เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 85)

เมื่อประชาชนตักบาตรหรือถวายอาหารคาวหวานเสร็จ ก็จะนำน้ำผึ้งที่เตรียมมารินลงในบาตรหรือภาชนะที่จัดไว้เหมือนการตักข้าวใส่บาตร สำหรับชาวมอญเกาะเกร็ดจะตักบาตรน้ำผึ้งที่วัดมอญ วัดใดวัดหนึ่ง เช่น วัดปรมัยยิกาวาส การตักบาตรน้ำผึ้งของชาวมอญเกาะเกร็ดจะทำข้าวต้มลูกโยนถวายพระสงฆ์สำหรับจิ้มน้ำผึ้งรับประทานด้วย นอกจากนี้ชุมชนมอญบางชุมชนหญิงสาวจะนำผ้าเช็ดหน้าสำหรับถวายพระรองกันบาตรด้วย (สยามอารยะ, 2537: 31 – 33)

5. ประเพณีการทำบุญออกพรรษา

เทศกาลออกพรรษาในราวเดือน 11 หรือตุลาคม เป็นช่วงเวลาที่สำคัญของชาวพุทธทั้งหลายทั้งชาวไทย และชาวมอญพร้อมใจกันบำเพ็ญกุศล เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงองค์พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่เสด็จจากเทวโลก ประชาชนทั้งหลายต่างน้อมถวายสักการะแด่พระพุทธองค์ ชาวเกาะเกร็ดจะทำบุญออกพรรษากัน 3 วัน คือ วันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะเตรียมกวนกระยาสารท หมักแป้งเพื่อทำขนมจีน น้ำพริก น้ำยา แกงเผ็ดต่างๆ ตั้งแต่ก่อนวันออกพรรษา อีกทั้งมีการตกแต่งบ้านเรือน วัดวาอารามให้สวยงาม ตามเจดีย์ที่สำคัญของวัดต่างๆ จะมีผ้าแต่งหม่องค์เจดีย์อย่างสวยงาม

เข้ามืดของวันขึ้น 14 ค่ำ ชาวบ้านจะจัดรับประทานอาหารไปถวายพระที่วัดเป็นสำหรับใหญ่ มีขนมจีน น้ำยา น้ำพริก กระยาสารท กล้วยไข่ เป็นหลัก นอกจากนั้นก็มีอาหารอย่างอื่น เช่น แกงเผ็ด ผลไม้ พร้อมดอกไม้รูปเทียน การทำบุญในวันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ คงมีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้าและเพล ส่วนในวันขึ้น 15 ค่ำนั้นจะมีการทำบุญใหญ่เป็นพิเศษ (ธรรมเนียมมอญจะทำบุญใหญ่ในวันขึ้น 15 ค่ำ แต่ธรรมเนียมไทยทำบุญพิเศษในวันแรม 1 ค่ำ มีตักบาตรเทโว) เมื่อทำบุญแล้วจากนั้นจะกลับมาบ้าน เพื่อให้ทานต่อ คือ นำอาหารที่ทำไว้ไปแบ่งปันให้แก่เพื่อนบ้าน และผู้ที่เคารพนับถือ โดยเจตนาและผลของประเพณีนี้คือ การแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่และแสดงความผูกพันเอื้อเฟื้อต่อผู้ร่วมสังคม

ในช่วงเวลาสามวันจะมีการตักบาตรทางน้ำ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 จะมีเรือพระและชาวบ้านมาร่วมทำบุญมากกว่าวันอื่นๆ จากนั้นจะมีการทำบุญใหญ่เป็นพิเศษ เป็นวัดๆ ไปตามวัดที่สำคัญในท้องที่ ในวันนั้นจะมีการทำบุญปิดทองไหว้พระเวียนกันไปวัดละ 1 วัน บางแห่งมีการทำบุญเช่นนี้ถึง 10 วัน

ในช่วงออกพรรษา บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีน้ำไหลป่าท่วมตลอดทั้งสองฝั่งน้ำ การทำบุญตักบาตรทางน้ำจึงเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพของชุมชนในช่วงเวลานั้น ประชาชนชาวไทยในเกาะเกร็ด และตำบลใกล้เคียงและชาวไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ดจะมาร่วมกันตักบาตรเรืออยู่หน้าวัดปรมัยยิกาวาสตั้งแต่ย่ำรุ่ง พระสงฆ์แต่ละวัดที่มาบิณฑบาตที่วัดปรมัยยิกาวาสในวันนี้จะนั่งมาในเรือของแต่ละวัดที่ประดับตกแต่งอย่างสวยงามด้วยดอกไม้

ใบไม้ นานาชนิด เรือแต่ละลำจะทยอยมารับของที่ประชาชนนำมาใส่บาตรซึ่งมีทั้งประชาชนนำของไปใส่บาตรในเรือและใส่ในบาตรที่ลูกศิษย์นำขึ้นจากเรือมารับบนฝั่ง เมื่อลำใดรับของตักบาตรมาพอประมาณแล้ว จะถอยเรือออกไปให้เรือลำอื่นเข้ามารับบ้าง ในอดีตพระสงฆ์จากวัดต่างๆ จะพายเรือมาเองแต่ปัจจุบันมักจะใช้เรือติดเครื่องยนต์ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดลำกลาง บางลำมีบรรเลงดนตรีประโคมมาในเรือเป็นที่ครึกครื้นด้วย พระสงฆ์เพียงแต่นั่งมาในเรือเท่านั้น

เพลงที่ร้องกันเป็นเพลงที่มีทำนองเพลงมอญและร้องไม่ยาก เนื้อร้องสั้นๆ มี 3 ทำนอง แต่ทั้งสามเพลงจะต้องมีคำว่า "โหยนโหย" อยู่ด้วย

เพลงแรก ร้องด้วยทำนองเพลงมอญ มีเนื้อร้องโหยนโหยอย่างเดียว

เพลงที่สอง ผู้ร้อง พ่อเพลง ไม่มีแม่เพลง เพราะโดยปกติแล้วผู้ที่ลงเรือพระ มีแต่ผู้ชายเท่านั้น จะร้องด้วยเนื้อร้องสั้นๆ ลงท้ายด้วยสระโอ เนื้อร้องจบแต่ละวรรคลูกคู่จะร้องรับด้วยคำว่า "ไชโย โหยนโหย" เช่น

พ่อเพลง	-ลูกมาแต่ไก่ให้
ลูกคู่รับ	-ไชโย โหยนโหย
พ่อเพลง	-ขอแกงลูกสักโก
ลูกคู่รับ	-ไชโย โหยนโหย
พ่อเพลง	-อีกทั้งส้มลูกโตๆ
ลูกคู่รับ	-ไชโย โหยนโหย
พ่อเพลง	-ขอให้อยู่อย่างสุขไซ
ลูกคู่รับ	-ไชโย โหยนโหย
พ่อเพลง	-ปราศจากโรค
ลูกคู่รับ	-ไชโย โหยนโหย
พ่อเพลง	-มีทองก้อนโตๆ
ลูกคู่รับ	-ไชโย โหยนโหย
พ่อเพลง	-ขอให้ได้บุญอีกไซ
ลูกคู่รับ	-ไชโย โหยนโหย
พ่อเพลง	-ให้พริ่งพร้อมด้วยลาโก

ฯลฯ

(สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, ม.ป.ป.: 22 -23)

เพลงที่สาม เป็นเพลงทำนองทะเลยมมอญ โดยปกติมีเนื้อร้องภาษามอญ แต่ต่อมาได้แปลงเนื้อร้องเป็นภาษาไทย แต่ยังคงใช้ทำนองมอญอยู่

ปัจจุบันมีเพลงสมัยใหม่มาใช้ร้องกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานอีกรูปแบบหนึ่ง

อีกชื่อหนึ่งที่นิยมเรียกการตักบาตรทางน้ำนี้คือ “เยอว ปะ เยอว” คำๆ นี้มีความหมายคล้ายคำไทย “ปิด จำ ปิด” หรือ “สุข เล สุข” เป็นคำที่ใช้เป็นสัญญาณความพร้อมในขณะที่เรือพาย มีผู้ให้สัญญาณเป็นต้นเสียงร้องคำว่า “เยอว ปะ เยอว” ฝีพายจะยกพายขึ้นเมื่อพายกระทบน้ำ ก้มหน้าพายจะร้องพร้อมกันว่า “เยอว” ใช้ในเวลาพายเรือแข่งกัน

เมื่อเรือจากวัดต่างๆ เดินทางกลับวัดหมดแล้ว ชาวมอญจะร่วมกันร้องเพลงพื้นบ้านเล่นกันที่หน้าวัดหรือลอยเล่นเพลงเรือต่างๆ เป็นที่สนุกสนานรื่นเริง โดยเฉพาะเพลงเจ้าขาว ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของเกาะเกร็ด เวลากลางวันมีการเล่นดอกไม้ไฟตามทำนน้ำหน้าวัด หรือหน้าบ้านประชาชนชาวมอญเกาะเกร็ดทั่วไป

หลังจากทำบุญตักบาตรทางน้ำในตอนเช้าแล้ว เวลาเพลชาวบ้านจะจัดสำหรับอาหารบ้านละ 1 ชุด ไปถวายพระสงฆ์สำหรับฉันเพลที่ศาลาการเปรียญวัดปรมัยยิกาวาส (มีพระสงฆ์จากวัดต่างๆ ในท้องที่นั้นไปร่วมกันฉันเพล) โดยแจ้งความจำนงกับเจ้าหน้าที่ของวัดว่าต้องการจะถวายสำหรับอาหารแก่พระสงฆ์องค์ใด คล้ายกับการทำบุญสลากภัตซึ่งจะมีการจับสลากเพื่อจัดว่าจะต้องนำของไปถวายพระสงฆ์องค์ใด แต่สำหรับการทำบุญครั้งนี้ไม่ต้องจับสลาก เพียงแต่แจ้งความจำนงไว้เท่านั้นว่าต้องการจะถวายพระสงฆ์องค์ใด สำหรับการจัดสำหรับอาหารเพื่อถวายพระสงฆ์ในวันนี้ ชาวบ้านจะจัดทำอาหารและจัดใส่ภาชนะใส่ถาดเป็นสำหรับให้สวยงามเป็นพิเศษ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพลเสร็จแล้ว พระสงฆ์ทั้งหมดจะไปรวมทำพิธีปวารณาออกพรรษาในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นกิจเฉพาะสงฆ์ต่อไป โดยมีการอัญเชิญพระพุทธรูปตามด้วยหนังสือพระธรรมอันเก่าแก่ของวัดปรมัยยิกาวาสนำขบวนพระสงฆ์ลงจากศาลาการเปรียญเดินไปตามทางเดินที่ปูเสื่อหรือจัดเตรียมไว้อย่างดี ซึ่งมีประชาชนตำบลเกาะเกร็ดและบริเวณใกล้เคียงนั่งเรียงรายสองข้างทางจากศาลาการเปรียญ ถึงหน้าประตูพระอุโบสถ ทุกคนจะมีดอกไม้ ฐูป เทียนวางอยู่ในพานหรือถาด เมื่อพระท่านเดินผ่านมาต่างก็ถวายดอกไม้ ฐูป เทียน ใส่ลงในยามของพระสงฆ์เรียกว่า **ประเพณีการตักบาตรดอกไม้** หรือชอนกาวในภาษามอญ (สยามอารยะ, 2537: 29 – 30) และ**ประเพณีชอนฐูป** โดยเจตนาของประเพณีชอนฐูปก็เพื่อให้วัดมีฐูปเทียนไว้บริการผู้มีจิตศรัทธาที่จะมาทำบุญใน “วันเพ็ญ” แรม 3 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันปิดทองพระนอนประจำปี (เฉพาะวัดที่มีพระนอน) จากนั้นชาวบ้านจะมารวมกันที่หน้าพระอุโบสถพร้อมกันทำพิธีขอขมาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ (เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 87)

6. ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทงของชาวเกาะเกร็ด กระทำตามคตินิยมเช่นเดียวกับชาวไทย ชาวรามัญทั่วไป แต่มีพิธีกรรมที่แตกต่างจากที่อื่น ก็คือ ในเวลาเที่ยงคืนตรง (24.00 น.) ยามพระจันทร์ตรงครีษะ สองสาดแสงสว่างกระจ่างฟ้า ช่วงเวลานั้นลำน้ำเจ้าพระยาจะนิ่ง ไม่ขึ้น ไม่ลง พระสงฆ์วัดต่างๆ ประโคมระฆังกังวาล ขณะเวลานี้ถือกันว่า น้ำในแม่น้ำคือ “น้ำมนต์” เรียกสืบกันมาว่า “น้ำเพ็ญ” ผู้ใหญ่จะนำขันมาตักหยอดใส่โอง นำมารดครีษะตนเองและลูกหลาน อธิษฐานจิต ไล่สิ่งไม่ดีออกไปตามน้ำที่พรูพราวสู่พื้นและน้อมนำสิ่งดีงามมาสู่ชีวิตด้วยน้ำเพ็ญ อันมงคลพิสุทธ์ (สงวน สงวนนาม, สัมภาษณ์ อ่างถึงใน เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 87)

7. ประเพณีการจุดลูกหนู

ลูกหนูเป็นดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่ง ซึ่งชาวมอญใช้จุดศพพระสงฆ์ การจุดลูกหนูในการปลงศพพระยังเป็นที่นิยมในหมู่ชุมชนชาวมอญดั้งเดิม เนื่องจากชาวมอญเคารพนับถือพระภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงศิลป์ปฏิบัติปฏิบัติชอบ การจัดพิธีอันเกี่ยวกับพระสงฆ์จะต้องกระทำด้วยความเคารพ มักไม่นิยมจุดดอกไม้จันทร์เผาศพพระภิกษุสงฆ์ด้วยมือตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นการไม่สมควร จึงใช้ลูกหนูจุดศพ การใช้ลูกหนูจุดศพ ชาวมอญใช้เฉพาะการปลงศพพระเท่านั้นไม่นิยมใช้จุดฆราวาส ปราสาทเผาศพพระ พระสงฆ์จะไม่เผาเมรুর่วมกับฆราวาส จะต้องทำเมรุสำหรับเผาศพเฉพาะ อาจจะเป็นประรำ 4 เสา จนถึงปราสาท 1 - 9 ยอด และนิยมเผาไปกับศพ (หวน พินธุพันธ์, 2543: 53 - 55)

จ. ศิลปวัฒนธรรมของเกาะเกร็ด

1. เครื่องปั้นดินเผา

เกาะเกร็ดได้ชื่อว่า เป็นชุมชนเครื่องปั้นดินเผาชั้นเลิศมาตั้งแต่อดีต เป็นที่รู้จักยกย่องทั่วไปว่างามเหมาะแก่ประโยชน์ใช้สอย ทนทาน สมบูรณ์ด้วยคุณภาพ

แต่เดิมเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดมี 2 ประเภท อย่างแรกคือ เครื่องใช้ เช่น โอง อ่าง ครก กระปุก อีกประเภทหนึ่งคือเครื่องปั้นดินเผาประเภทสวยงามที่เรียกว่า ลายวิจิตรที่เป็นทรงโองและหม้อน้ำซึ่งเน้นความงามของรูปทรงและการสลักลวดลาย เครื่องปั้นประเภทสวยงามหรือโองลายวิจิตรนี้ ส่วนใหญ่ช่างจะไม่ทำเพื่อขาย แต่ทำเพื่อ “ฝากฝีมือ” ให้นำไปถวายวัด หรือมอบไว้ให้แก่ลูกหลาน (เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 46)

เกาะเกร็ดเคยเป็นแหล่งผลิตภาชนะที่ใช้ในชีวิตประจำวันบ่อนให้แก่ผู้ใช้แพร่หลายไปทั่ว โดยเฉพาะจังหวัดต่างๆ ในภาคกลาง (สมศรี ศิริขวัญชัย, 2541: 95 - 97) ยุคก่อนที่สินค้าพลาสติกและสินค้าอุตสาหกรรมจะเฟื่องฟูนั้น ขณะนี้ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาหลาย

อย่างหลายชนิดเลิกผลิตกันไปแล้ว ด้วยไม่สามารถสู้กับสินค้าอุตสาหกรรมได้ ประกอบกับเมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา เจ้าของสวน ไร่ นาบนเกาะเกร็ดไม่ยอมขายหรือให้ชาวมอญนำดินในที่ของตนไปใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา ชาวมอญต้องซื้อดินจากจังหวัดปทุมธานีมาใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาแทนดินเหนียวเนื้อดีของเกาะเกร็ดทำให้ต้นทุนการผลิตมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น (สมฤดี ลิ้มปรีชตวิชัย, 2544: 96)

จนกระทั่งรัฐบาลมีนโยบายให้ประชาชนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น เกาะเกร็ดและเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญ เกาะเกร็ดจึงได้รับความสนใจอีกครั้งหนึ่งหลังจากชบเซาไปนาน แต่ก็เทียบไม่ได้กับในอดีตที่ผลิตมากกว่านี้หลายสิบเท่า อีกทั้งปัจจุบันความต้องการของตลาดเปลี่ยนไปการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจึงเน้นไปทางของที่ระลึก และของตกแต่งบ้านเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว (สำนักงานจังหวัดนนทบุรี, 2539: 64 – 82) ดังแสดงในรูป 3.11

รูป 3.11 แสดงเครื่องปั้นดินเผาในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ที่มา : 1 โดยผู้ศึกษา เมษายน 2545

2 โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า ดนตรีปี่พาทย์มอญเข้าสู่สยามเมื่อในสมัยใด แต่บรรพบุรุษชาวมอญที่อพยพหลบภัยสงครามเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาหลายครั้งหลายครา คงจะผู้มีฝีมือ ความรู้ด้านดนตรีเข้ามาด้วย วงปี่พาทย์มอญได้สืบทอดจาก

ชนรุ่นหนึ่งสู่ชนรุ่นหนึ่ง ทั้งที่เป็นลูกหลานโดยตรง หรือลูกศิษย์ที่ฝากตัวเข้าเรียน พบว่า นาฏศิลป์ และดนตรีในเกาะเกร็ด มีชื่อเสียงในเรื่องวงปี่พาทย์ที่สามารถบรรเลงเพลงมอญได้เป็นอย่างดี และเป็นที่รู้จักแพร่หลาย คือ วงปี่พาทย์คุณอรัญ รมชว * อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 ปี่พาทย์มอญ ใช้บรรเลงได้ทุกวาระโอกาส ไม่ว่าจะป็นงานมงคล หรืออวมงคล รวมทั้งในการบันเทิงเฉลิมฉลองต่างๆ ดังแสดงในรูป 3.12

ปี่พาทย์มอญได้รับความนิยมมากในการบรรเลงในงานศพ สันนิษฐานว่า สืบเนื่องมาจากมีการนำปี่พาทย์มอญไปบรรเลงในงานพระศพที่เป็นงานหลวง ปี่พาทย์มอญ บรรเลงในงานหลวงครั้งแรกในงานพระศพสมเด็จพระเทพสิรินทราบรมราชินี เพราะสมเด็จพระเทพสิรินทราบรมราชินีทรงมีเชื้อสายมอญ และบรรเลงงานหลวงครั้งต่อๆ มาในงานพระศพ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ 5 เพราะถือว่าเป็นเชื้อสายของสมเด็จพระเทพสิรินทราฯ ทำให้ประชาชนยึดถือเป็นแบบอย่างต่อมามีต้องใช้ปี่พาทย์มอญบรรเลงในงานศพแบบงานพระศพ จึงจะถือว่ามีเกียรติ และนอกจากจะใช้ดนตรีปี่พาทย์มอญบรรเลงประโคมในงานต่างๆ แล้ว ปี่พาทย์มอญยังใช้บรรเลงประกอบการรำมอญหรือมอญรำ ซึ่งเป็นนาฏศิลป์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในอดีต

3. รำมอญหรือมอญรำ

รำมอญ เป็นนาฏศิลป์ ที่ใช้ทั้งในงานมงคล งานสมโภชต่างๆตลอดงานศพ โดยเฉพาะศพพระ ชาวบ้านจะนิยมรำถวายหน้าศพ ถือว่าได้บุญ

คำว่า รำมอญ ที่เรียกกันในภาษาไทยนั้น ภาษามอญ เรียกว่า “ปัวฮะปิ่น” ซึ่งแปลตามศัพท์ ะเป็น แปลว่า ตะโพน ปัวหะปิ่น แปลว่า มหรสพ หรือการแสดงที่ใช้ตะโพนเป็นหลัก เช่น เมื่อ นักดนตรีลงจังหวะที่ตะโพนด้านใหญ่ ผู้รำจะทิ้งมือลงให้พอดีกับจังหวะของตะโพน

ทำรำจะเป็นลักษณะของการรำชนชาติมอญโดยเฉพาะ ดังเดิมนั้นมีทำรำอยู่ 10 ท่า หรือ 10 เพลง แต่ปัจจุบันนี้รำนี้ รำมอญบางแห่งมีการรำมากกว่า 10 ท่า โดยประดิษฐ์ทำรำอื่นๆเพิ่มเติมเข้าไปด้วย จนบางคนเรียกว่า รำ 12 ภาษา เพราะเข้าใจผิดว่าการรำมี 12 ท่า

รำมอญเดิมมีท่ารำทั้งหมด 10 ท่ารำ มีเพลงประกอบการรำทุกท่า ดังนี้

ท่าที่	1	มีเพลงประกอบชื่อเพลง “ปลื้หัดัว” หรือ “ยากจ้างหะปิ่น”
ท่าที่	2	มีเพลงประกอบชื่อเพลง “กะบ๊ะชาน”

* ในสมัยก่อนปี่พาทย์มอญมีหลายคณะ แต่ในปัจจุบันเหลืออยู่คณะเดียวในเกาะเกร็ดคือ วงหมยมศิลป์ ผู้ก่อตั้งคือ ครูหมยม รมชว ปี่พาทย์มอญของ ครูหมยม รมชว ได้มีการสืบทอดเพลงไว้มาก เช่น เพลงเชณ ซึ่งถือเป็นเพลงครู เพลงรำดาบ เพลงรำไ้ไม้ เพลงดาวกระจ่าง เป็นต้น (ไพโรจน์ บุญผูก, 2537: 43 – 53)

ท่าที่	3	มีเพลงประกอบชื่อเพลง “ดอมทอ”
ท่าที่	4	มีเพลงประกอบชื่อเพลง “ชะวักตอห์”
ท่าที่	5	มีเพลงประกอบชื่อเพลง “ชะวักชนะอม”
ท่าที่	6	มีเพลงประกอบแต่สืบชื่อเพลงไม่ได้
ท่าที่	7	มีเพลงประกอบชื่อเพลง “กะยาน” หรือ “ซำติยาด”
ท่าที่	8	มีเพลงประกอบชื่อเพลง “หะว่าย”
ท่าที่	9	มีเพลงประกอบชื่อเพลง “เมียงปล้ายหะเลีย”
ท่าที่	10	มีเพลงประกอบชื่อเพลง “ปากเมียะ”

การรำมอญของตำบลเกาะเกร็ดในปัจจุบัน นิยมรำ 12 ท่า (เพลง) โดยการแทรกเพลงไทยเข้าไปด้วย 2 เพลง คือ เพลงที่ 8 กับเพลงสุดท้าย เพลงที่ 8 เป็นเพลงไทย สำเนียงมอญที่เรียกว่า เพลงมอญกระ (มอญคละ) ส่วนเพลงสุดท้ายเป็นเพลงนกขมิ้น และก่อนที่จะเริ่มต้นรำมอญ วงปี่พาทย์มอญจะบรรเลงโหมโรงที่มอญเรียกว่า “ซอป่าต” ก่อน (มนตรี หลักคงคา, 2527 : 94 — 96 อ้างถึงใน เอ็ดดภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 59)

ชาวมอญเกาะเกร็ด มีโอกาสรำถวายต่อผู้เคารพบูชา ในวาระสำคัญๆหลายครั้งด้วยกัน เช่น

ครั้งแรกในปี พ.ศ.2427 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงโปรดเกล้าสถาปนาวัดปากอ่าว ซึ่งเป็นพระอารามหลวง โดยพระราชทานนามว่า วัดปรมย์ยิกาวาส และในการเสด็จพระราชดำเนินมาฉลองพระอารามคราวนั้น ชาวมอญเกาะเกร็ด ได้มีโอกาสจัดรำมอญถวายหน้าพระที่นั่ง และรำถวายเป็นพุทธบูชาด้วยกันถึง 3 วัน การฉลองครั้งนี้ ได้มีคำจารึกบนเสาศิลาวัดปรมย์ยิกาวาสที่กล่าวถึงมหรสป และรำมอญว่า

“มหรสปครบเครื่องพ็อน	ประจำงาน
ไชนหุ่นละครชาน	พาทย์ฆ้อง
มอญรำระบำการ	จำอวด เอ๊กเอย
ครั้นครีกก็ปีก้อง	จวบสิ้นการฉลอง”

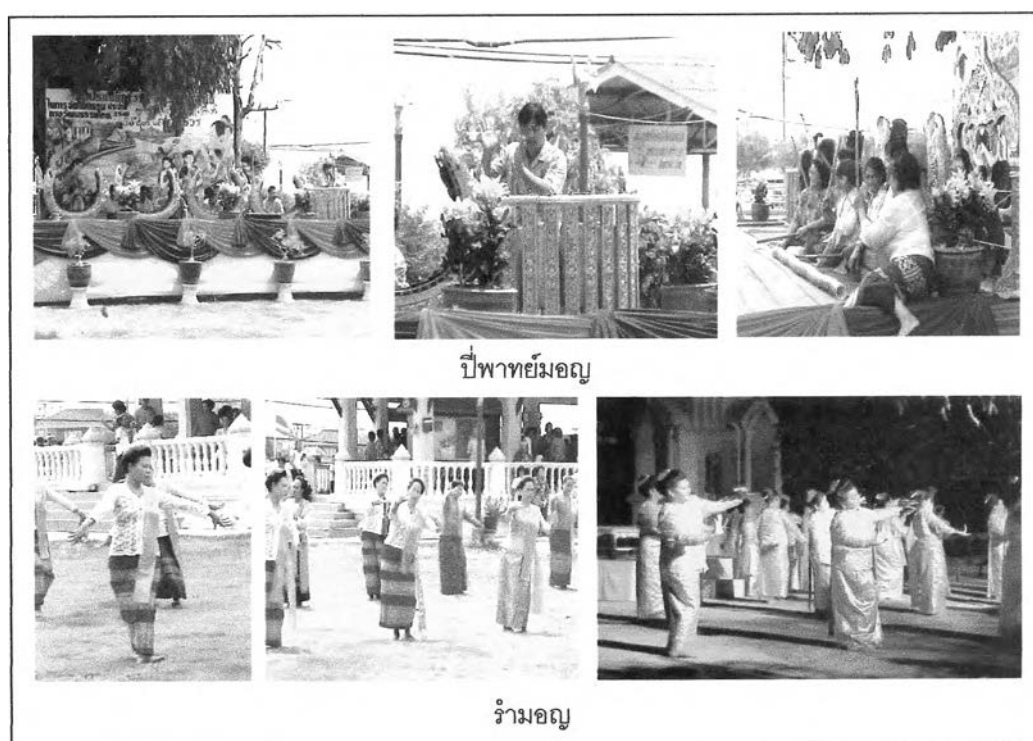
(อารมณฺ์ ศรีตัญญู, ผู้รวบรวม, ม.ป.ป.: 16)

ครั้นต่อมาในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ในปีพ.ศ. 2474 พระองค์ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานสมณศักดิ์ให้เจ้าอาวาสวัดปรมย์ยิกาวาสเป็นที่พระสุเมธาจารย์บริหารธรรมชั้นรัามัญสังฆนายก ในคราวฉลองสมณศักดิ์

ครั้งนั้น ชาวมอญเกาะเกร็ดได้มีโอกาสแสดงมุทิตาจิต โดยจัดมอญรำถวายเป็นการบูชาด้วย และเมื่อปีพ.ศ.2489 เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 พร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดปรมัยยิกาวาสเพื่อล่ำราญพระราชพิธีอภิเษก ชาวมอญเกาะเกร็ด ก็ได้มีโอกาสรำถวาย เพื่อทรงทอดพระเนตรด้วย (หวน พันธุพันธ์, 2543: 64)

มอญรำนับเป็นนาฏศิลป์ชั้นเลิศของมอญ และเป็นแม่บทในการรำของมอญด้วย มอญรำที่นับว่างดงามสมบูรณ์แบบทุกขบวนท่ารำที่สุด ในประเทศไทยขณะนี้ คือ มอญรำของชาวปากเกร็ด และเกาะเกร็ด ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งมอญรำที่งดงามถูกแบบแผนโบราณ และมีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่ง ปัจจุบันยังคงรักษาสืบทอดถึงลูกหลานได้เป็นอย่างดี โดยนิยมจัดให้มีมอญรำในงานศพชาวมอญ เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ตาย และจัดแสดงมอญรำเพื่อเป็นเกียรติแก่แขกบ้านแขกเมืองและแขกผู้มาเยือนชุมชนมอญ ดังแสดงในรูป 3.12

รูป 3.12 แสดงปีพาทย์ และการรำมอญในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ที่มา : โดยผู้ศึกษา เมษายน 2545

4. การรำเจ้า

คนมอญได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความเคร่งครัด เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง แต่ความเชื่อดั้งเดิมในการนับถือผีบรรพบุรุษกับผีอื่นๆ ที่มีฤทธิ์รวมทั้งเทพยดาอารักษ์ต่างๆ ยังคงถือควบคู่กันไปกับการนับถือพุทธศาสนา ดังนั้นวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของชาวมอญเห็นได้จากการแสดงความนับถือผีในลักษณะการเคารพบูชา การละเว้นการกระทำต่างๆ อันเป็นการไม่เคารพผีที่ตนนับถือ ซึ่งจะทำให้ผีไม่พอใจ

การรำเจ้าเป็นงานประจำปีที่หมู่บ้านมอญถือปฏิบัติตั้งแต่เมื่อครั้งอยู่เมืองมอญ ตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานสงกรานต์มอญด้วย กล่าวคือ ในการฉลองเทศกาลสงกรานต์ จะมีกิจกรรมต่างๆ มากมาย และจบลงด้วยการทำบุญกลางบ้าน ในวันทำบุญกลางบ้านนี้เอง จะมีพิธีรำเจ้าด้วย ซึ่งทุกหมู่บ้านจะมีศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะมีชื่อและอุทยานุภาพแตกต่างกันไป การรำเจ้าถือเป็นเครื่องมือที่ทำให้จิตใจของชาวบ้านกล้าแข็งที่จะใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และเป็นเครื่องเตือนใจให้ชาวบ้านละทิ้งความชั่ว รับเอาแต่สิ่งที่ดีเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

ชาวมอญเกาะเกร็ดมีคติความเชื่อในเรื่องผีเช่นกัน โดยทั่วไปนับถือผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือนเป็นหลัก นอกจากนั้นชาวมอญเกาะเกร็ดในอดีตมีความเชื่อว่ามีผีสิงอยู่ในตุ๊กตาเด็กๆ ชาวมอญเกาะเกร็ดจะไม่ได้รับอนุญาตให้นำตุ๊กตาทุกชนิดเข้าบ้าน (ในสมัยโบราณห้ามเฉพาะตุ๊กตาดินเผา ต่อมาห้ามตุ๊กตาทุกชนิดไม่ว่าจะผลิตด้วยวัสดุใด) เพราะเชื่อว่ามีผีสิงอยู่ในตุ๊กตา ถ้านำเข้าบ้านจะทำให้ผีต่างๆ ในบ้านไม่พอใจ และทำให้เด็กมีอาการไม่สบายต่างๆ ข้อห้ามเรื่องการเล่นตุ๊กตาและนำตุ๊กตาเข้าบ้านนี้เป็นความเชื่อสืบต่อมาจากแม้ปัจจุบันผู้สูงอายุชาวมอญก็ยังปฏิบัติอยู่ (อลิสรา รามโกมุท, 2542: 55)

ชาวมอญเกาะเกร็ดนับถือผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือนแต่ไม่มีประเพณีรำผี มีแต่ประเพณีรำเจ้าพ่อ ซึ่งเป็นประเพณีการรำถวายเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์* ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 ที่หน้าศาลเจ้าพ่อเขาดก หรือศาลเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ บริเวณหมู่ 1 ซึ่งเป็นหมู่บ้านใหญ่ของชาวมอญ

วันพิธีรำถวายเจ้าพ่อ ชาวบ้านจะจัดเตรียมสำหรับอาหารมาถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาที่หน้าศาลเจ้าพ่อเกษแก้วในเวลาเช้า เวลาบ่ายชาวบ้านตำบลเกาะเกร็ดจะทยอยมาร่วมพิธีและถวายเครื่องเช่นแก้ม้าพ่อ ได้แก่ ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง กัลยน้ำว่า ข้าวสุก ไข่ต้ม ถึงเวลาเย็นจึงเริ่มพิธีรำถวายเจ้าพ่อ ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นประจำทุกปี เรียกว่า คนทรง เมื่อรำร่างทรงจะ

* ตามตำนานเล่าว่าเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ เป็นหนุ่มโสด จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เจ้าพ่อหนุ่ม ชาวไทยเชื้อสายมอญนับถือว่าเป็นเจ้าพ่อชั้นผู้ใหญ่ เดิมมีศาลอยู่ที่เมืองเกาะตะมา เมื่อได้มาอยู่ในประเทศไทยได้สร้างศาลให้ท่าน ที่ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542: 141)

เริ่มสั้นเต็ม ซึ่งชาวมอญเชื่อว่าเจ้าพ่อได้เข้าร่างสิง คนทรงจะรำเชนนั่นไปอีกสักพักใหญ่มีอาการสั้นเต็มตลอดเวลา จากนั้นจะค่อยหายสั้นและกลับสู่อาการปกติ แสดงว่าเจ้าพ่อได้ออกจากร่างไปแล้ว นอกจากนี้จะเชียววิญญาณเจ้าพ่อเกษแก้วแล้ว ยังมีการเชียววิญญาณเจ้าพ่อจากที่อื่น มาร่วมพิธีด้วยเช่น เจ้าพ่อเขาตกจากอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

5. เพลงเจ้าขาว

เพลงเจ้าขาว เป็นเพลงพื้นบ้านเก่าแก่ของเกาะเกร็ด คล้ายกับเพลงเรือของชาวไทยภาคกลาง การเล่นเพลงเจ้าขาว เป็นประเพณีอย่างหนึ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อบอกบุญชักชวนให้คนมาทำบุญทอดผ้าป่า ทอดกฐินร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลทอดกฐิน นิยมทำกันหลังจากเทศกาลออกพรรษาผ่านไปแล้ว คือ ราวเดือน 12 เป็นต้นไป ซึ่งเป็นช่วงหน้าน้ำ (ไพโรจน์ บุญผูก, 2541: 35) การบอกบุญทางเรือนี้ คนมอญที่มีภูมิลำเนาในท้องที่อำเภอปากเกร็ดได้ปฏิบัติเป็นประเพณีมาช้านานแล้ว แต่จะมีกำเนิดมาตั้งแต่ เมื่อใดยังหาหลักฐานไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามน่าจะมีอายุไม่น้อยกว่า 200 ปี คือ ตั้งแต่ประมาณต้นกรุงรัตนโกสินทร์เรื่อยมา ประเพณีนี้อาจเป็นประเพณีที่มีอยู่ก่อนในเมืองมอญ และคนมอญเหล่านั้นได้นำมาใช้ แม้เมื่ออยู่ในเมืองไทย ดังจะเห็นได้ว่าประเพณีนี้มีเฉพาะในหมู่ชาวไทยเชื้อสายมอญเท่านั้น ในหมู่คนไทยแม้อยู่ใกล้เคียงกันก็ไม่ปรากฏว่ามีประเพณีเช่นนี้

ชาวบ้านจะออกบอกบุญทางเรือด้วยการพายเรือไปตามคั้งน้ำต่างๆ ตั้งแต่หัวค้ำ โดยใช้ตะเกียงเจ้าพายุในการส่องสว่าง เมื่อจอดเทียบเรือบ้านใดก็จะร้องเพลงบอกบุญแก่เจ้าของบ้าน มาร่วมทำบุญด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นข้าวสารอาหารแห้ง เงินทองตามแต่ศรัทธาที่มอบให้ ซึ่งชาวบ้านมักจะรู้จักกัน และออกมานั่งคอยตามหัวบันได หรือทำน้ำ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนรุ่งสางจึงแยกย้ายกลับบ้านของตน และรวบรวมจตุปัจจัยที่ได้ถวายวัดในเวลาทีนัดหมายไว้ต่อไป (ไพโรจน์ บุญผูก, 2541: 36)

บทเพลงเจ้าขาวเป็นเพลงที่ร้องต่อไปได้เรื่อยๆ โดยเปลี่ยนสร้อยท้ายชื่อดอกไม้ และลงท้ายให้คล้องจองกัน เช่น

“...เจ้าเอ๋ย เจ้าขาว ราวละลอก
หอม(แต่)ดอก ดอกเอ๋ย ดอกพลับพลึง
ทำบุญชะร่วมกัน ได้ขึ้นสวรรค์ขึ้นดาวดึงส์”

ลูกรับก็จะร้องรับ เห่ เฮ เอ้า...เจ้าเอ๋ย หรืออาจว่าเป็นเพลงทำนองมอญดูดาว เช่น

“พอมมาถึงเรือกก็หยุด สองมือก็จุด จุดหัวบันได ลูกเอา
ส่วนบุญมาให้ แม่เจ้าประคุณลงมาทำบุญด้วยไว”

ลูกรับ รับด้วย

“เอ๋ย โอลະหน่าย โอลະหน่าย หน้อยเอ๋ย”

บางครั้งเจ้าบ้านจะไม่รับเอาสิ่งของมาทำบุญ ดึงเวลาให้ยืดยาวไปสักหน่อย ด้วย
อยากให้พ่อเพลงว่าเพลงให้ฟังต่อ พ่อเพลงก็จะว่าเจ้าชาว เปลี่ยน”ดอก” ไปเรื่อย ๆ เช่น เริ่มจาก
ดอกพลับพลึงก็จะเปลี่ยนเป็นดอกมะดัน

“...เจ้าเอ๋ย เจ้าชาว ราวละลอก
หอม(แต่)ดอก ดอกเอ๋ย ดอกมะดัน
แม่เจ้าประคุณ จงมาทำบุญ ร่วมกัน”

ถ้าออกทำนองมอญดูดาว จะมีเนื้อเพลง เช่น

“ทำบุญก็ได้บุญ ดูซิว่าส่วนบุญ จะเสียไปทางไหน
หว่านข้าวลงไปในนา จะกลายเป็นหญ้าไปเสียเมื่อไร”

ลูกรับ รับด้วย

“เอ๋ย โอลະหน่าย...”

เจ้าของบ้านจะนำเงิน และข้าวสาร ผลไม้ สิ่งของต่างๆ มาร่วมทำบุญ โดย
ดักข้าวสารใส่ขัน มีเงินวางอยู่ข้างบน ส่วนของอื่นๆ เช่น ไข่เค็ม กล้วยหักมุก กล้วยน้ำว้า มะพร้าว
หมากพลู แล้วแต่บ้านไหนจะมีอะไรมามอบให้ พี่ชผลเหล่านี้ล้วนนำไปรวมที่วัด ไว้ใช้ทำอาหาร
เลี้ยงผู้คน ในช่วงวันทำบุญทอดผ้าป่า บางอย่างถ้ามีมากเกินต้องการ ก็จะนำไปจำหน่าย
แก่ชาวบ้านเอาเงินมาถวายวัด เมื่อเรือเจ้าชาว ได้รับสิ่งของจากเจ้าบ้านแล้ว พ่อเพลงก็จะว่า
เพลงอวยพร

“...เจ้าเอ๋ย เจ้าชาว ราวละลอก
หอมดอก เอ๋ย เจ้าดอกพลับพลึง
ทำบุญในวันนี้ ให้ถูกตลอดเดอี่ ราววัลที่หนึ่ง”

(สงวน สงวนนาม, สัมภาษณ์ อ่างถึงใน เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 87)

ปัจจุบันประเพณีนี้ได้ขาดความนิยมไป เนื่องจากมีพวกจี้ปล้นล่องเรือไปตามลำน้ำ ทำที่เป็นพวกเพลงเจ้าขาว บุกขึ้นปล้นบ้านที่อยู่ริมน้ำ แม้เรือเพลงเจ้าขาวเอง ก็ยังเคยถูกปล้น ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกัน หากจะมีร้องบ้างในปัจจุบันก็เป็นเพียงร้องให้ฟังเท่านั้น (เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 87)

6. ทะแยมอญ

ทะแยมอญ มาจากภาษามอญ "เถะเยะหมิ่น" หมายถึง การร้องเพลงประกอบการรำ (เมืองโบราณ, 2527: 63 อ้างถึงใน อาภา ศรีสงคราม, 2543: 280) แต่คนไทยออกเสียงเป็น ทะแยมอญ ซึ่งออกเสียงได้ง่ายกว่า การเล่นทะแยมอญเป็นการเล่นของคนมอญมาแต่โบราณ คล้ายกับการเล่นเพลงพวงมาลัย หรือลำตัดของไทย บทกลอนต่างๆ ที่ใช้ร้องทะแยมอญนั้นจะไม่มีคำหยาบ ส่วนใหญ่จะกล่าวเป็นคติ ปรัชญา คำสอนทางพระพุทธศาสนา หรือเป็นบทเกี่ยวพาราสี แห่เข้ากันในรูปแบบกลอนที่สุภาพ

การเล่นทะแยมอญที่เกาะเกร็ดมักเล่นในโอกาสเทศกาลต่างๆ เช่น เทศกาลหรืองานบุญต่างๆ ดังแสดงในรูป 3.13 เพลงทะแยมอญจะร้องเป็นภาษาไทยผสมภาษามอญ เนื้อเพลงจะเริ่มด้วยบทบรรยายภาษาไทยว่าอพยพมากจากกรุงหงสาวดีมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้มาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินที่ปากเกร็ด ชาวมอญจึงได้ตั้งรกรากอยู่ที่ปากเกร็ดและเกาะเกร็ดไม่ต้องย้ายที่อยู่อีกต่อไป เมื่อจบบทร้องนำที่เป็นภาษาไทยแล้ว ต่อไปจึงร้องเป็นภาษามอญ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, ม.ป.ป.: 25)

ตัวอย่างเช่น - กาวเฮีย กาวนะ บ้านเกาะเกร็ดเป็นชาวรามัญ
อพยพกันมาตั้งแต่แดนไกล ถูกพวกพม่ามันไล่ตี (ซ้ำ)
- พี่เอย น้องเอย เป็นที่ทำกิน
ไม่ต้องย้ายถิ่นอีกต่อไป พระบรมโพธิสมภาร (ซ้ำ)
ทรงมอบถิ่นฐานเกาะเกร็ดไว้ให้ (รับ เอ๋ เอิง เอย)
- เต๊ะเอย เต๊ะนะ เฟบเกลิงแห่งหงสาวดี
กละ เต๋อกละบี มุ่งกว๊านบักเกร็ดก็เค็งนนท์
เงะกู้อู่เกาะไกลนฮาโตน โจนฮาโตน จาวกามันฮา
(รับ เอ๋ เอิง เอย)

รูป 3.13 แสดงทะแยมมอญในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

ที่มา : โดยผู้ศึกษา เมษายน 2545

7. อาหารเกาะเกร็ด

ชาวบ้านเกาะเกร็ดได้รับการถ่ายทอดวิชาการทำอาหารหวานจากชาววังในครั้งรัชกาลที่ 5 โปรดให้ปฏิสังขรณ์วัดปรมย์ยิกาวาส ระยะเวลาการก่อสร้างวัดนานกว่าสิบปี (อารมณฺ์ ศรีตัญญู, ผู้รวบรวม, ม.ป.ป.: 3 - 10) พระองค์ได้เสด็จบำเพ็ญพระราชกุศลหลายครั้ง การจัดทำอาหารของชาววัง ได้อาศัยชาวบ้านมาช่วยต่อมาก่อเกิดความชำนาญในการทำอาหาร และได้ถ่ายทอดวิชาเหล่านี้มาจนถึงลูกหลานในปัจจุบัน ชาวบ้านดังกล่าวนี้เป็นคนมอญแทบทั้งสิ้น คนมอญแต่เดิมที่มาอยู่ในประเทศไทยใหม่ๆ นั้นจะทำอาหารไทยย่อมเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อได้มาเป็นลูกมือชาววังดังกล่าวจึงกลายเป็นผู้มีฝีมือการทำอาหารไทยไปในที่สุด อาหารคาวที่มีชื่อ เช่น แกงมัสมั่น แกงบวน หมี่กรอบ ยำใหญ่ หมูกระจกกับน้ำพริกเผา ฯลฯ ของหวานมี หันตรา ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง สังขยา ขนมผักกาด เป็นต้น

ด้านอาหารมอญโบราณที่หารับประทานและหาคนทำได้ยากในท้องถิ่นอื่น แต่คนเกาะเกร็ดยังทำเป็นปกติกันอยู่ คือ คะนอมจิน แกงกล้วยดิบ แกงเขี้ยวหวานค่อมะพร้าว แกงลูกโยนผักบุ้งใบมะขามอ่อน แกงส้มมะตาด พริกกะเกลือ ข้าวแช่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาหารที่ใช้หน่อกะลา* เป็นส่วนประกอบ เช่น แกงเสียงหน่อกะลา ก๋วยเตี๋ยวนหน่อกะลา และทอดมันหน่อกะลา (เอ็ด ภิรมย์, บรรณาธิการ, 2542: 65 - 69) ดังแสดงในรูป 3.14

* ชื่อไม้ล้มลุกชนิด *Nicolaia elatior* Horan. ในวงศ์ Zingiberaceae ต้นคล้ายข่า สูง 3 - 4 เมตร ช่อดอกคล้ายบัวตมแต่กลีบแข็ง สีชมพูหรือแดง มีดอกเล็ก ๆ แน่นเป็นกระจุกอยู่ภายใน ก้านช่อดอกชูขึ้นจากดินและยาวได้ถึง 1 เมตร หน่อและดอกอ่อนใช้เป็นอาหาร, กานลา ก็เรียก, ปักซี่ได้เรียก ปุดกะลา (ราชบัณฑิตยสถาน, ระบบออนไลน์, 2542)

รูป 3.14 แสดงอาหาร และขนมหวานในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

อาหารเกาะเกร็ด¹ขนมหวานเกาะเกร็ด²

ที่มา : 1. <http://www.koh-kred.com> มกราคม 2545

2. โดยผู้ศึกษา เมษายน 2545

3.5 การเปลี่ยนแปลงของเกาะเกร็ด

ในส่วนนี้เป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ด รวมถึงการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ด เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานไปสู่การวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด

ก. การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในที่นี้เป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางการใช้ที่ดิน โดยพิจารณาจากการแปลรูปถ่ายทางอากาศในปีพ.ศ.2530 และ 2544 (ดูแผนที่ 3.7, 3.8 และตาราง 3.15 ประกอบ) พบว่า พื้นที่ที่มีมากที่สุดยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม แต่พบว่าพื้นที่ทำการเกษตรยังมีจำนวนลดน้อยลงตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป จากการวิเคราะห์จะพบว่า พื้นที่ความเป็นเมือง มีแนวโน้มเพิ่มสูงสุด คือ มีอัตราเพิ่ม 10.1 แสดงให้เห็นถึงอัตราการเจริญเติบโตของเมืองมีการสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น ซึ่งทำเลที่ตั้งของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยจะอยู่ริมน้ำส่วนใหญ่

ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือในปัจจุบันการเดินทางที่สะดวกที่สุด คือ การคมนาคมขนส่งทางน้ำ ทั้งยังเพื่อความสะดวกสบายในการใช้น้ำอุปโภค - บริโภค ทางตอนกลางของเกาะแทบจะไม่มีที่อยู่อาศัยเลย เนื่องจากเป็นพื้นที่นาที่ถูกปล่อยให้ว่าง ไม่มีการใช้ประโยชน์มาตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 (รูป 3.15) เพราะบริเวณกลางเกาะเป็นที่ดอนสูงกว่าบริเวณริมเกาะ การดึงน้ำเข้าสู่พื้นที่นาต้องอาศัยเครื่องสูบน้ำ อีกทั้งคุณค่าง่ายในเกาะเกร็ดปัจจุบันตื่นขึ้น ไม่มีการขุดลอกมาเป็นระยะเวลานาน การทำนาจึงไม่คุ้มกับการลงทุน อีกทั้งยังไม่มีระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการเข้าไปถึง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันจะพบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยภายในเกาะจะขยายตัวไปตามเส้นทางถนนที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่หมู่ 1, 6 และ 7 ที่บ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่น (รูป 3.16) นอกจากนี้ลักษณะของที่อยู่อาศัยบนเกาะเกร็ดจะเกาะกลุ่มรวมกันอยู่ใกล้กับสถานที่สำคัญต่างๆ เช่น วัด โรงเรียน โรงงานเครื่องปั้นดินเผา เป็นชุมชนเล็กๆ หลายชุมชนในแต่ละชุมชนจะมีร้านค้า ขายอาหาร ขายของชำอยู่ภายในชุมชน และยังมีลักษณะที่อยู่อาศัยอีกลักษณะหนึ่ง คือ การตั้งบ้านเรือนแบบกระจายตามพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง เพื่อความสะดวกในการดูแล และบำรุงรักษาผลผลิตของตน

รูป 3.15 แสดงพื้นที่นาที่ถูกทิ้งร้างบริเวณกลางเกาะ

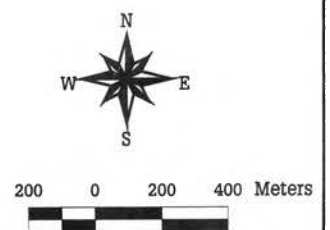
ที่มา : โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนที่ 3.7 แสดงประเภทการใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2530 พื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

คำอธิบายแผนที่	พื้นที่ (ไร่)
ไร่	80
สวน	795
พื้นที่เมือง	465
ที่ว่าง/ที่รกร้าง	830
แหล่งน้ำ	18
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2,188

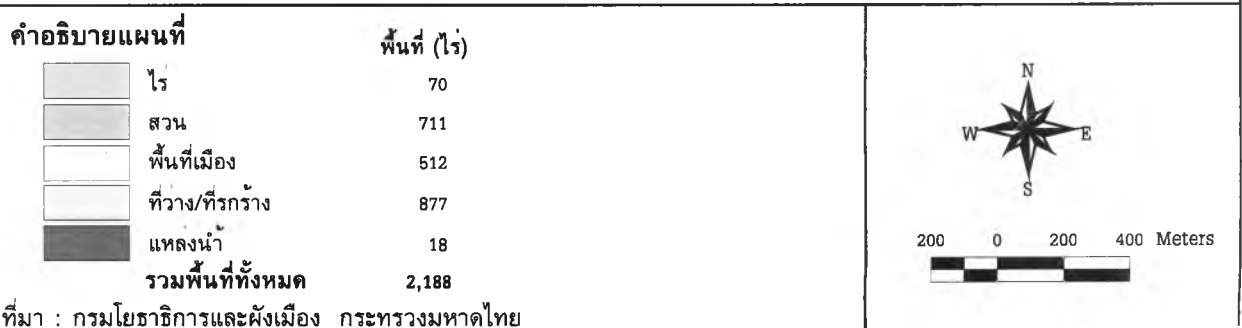
ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนที่ 3.8 แสดงประเภทการใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2544 พื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

รูป 3.16 แสดงลักษณะที่อยู่อาศัยบนเกาะเกร็ด

ลักษณะที่อยู่อาศัยภายในเกาะ¹ลักษณะที่อยู่อาศัยริมน้ำ²

ที่มา : 1. โดยผู้ศึกษา มิถุนายน 2545

2. โดยผู้ศึกษา เมษายน 2545

สำหรับแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของการใช้ที่ดินที่มีอัตราลดลงมา ได้แก่ ที่ว่าง/ที่รกร้าง โดยมีอัตราเพิ่ม 5.7 ทั้งนี้เป็นเพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพของประชากรรุ่นหนุ่ม-สาวนิยมข้ามไปทำงานโรงงานอุตสาหกรรมเกาะ หรือไปประกอบอาชีพรับจ้างอื่นๆ แทนการประกอบอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ซึ่งก็คือ อาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ในปีพ.ศ.2538 - 2539 ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเหล่านี้เสียหายอย่างหนัก ชาวบ้านส่วนใหญ่ประสบภาวะขาดทุนจำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพ ปล่อยพื้นที่เกษตรให้รกร้างว่างเปล่า ไม่มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ และออกไปรับจ้างทำงานนอกเกาะแทน เนื่องจากไม่มีทุนในการฟื้นฟูพื้นที่เกษตร* ที่ถูกทำลายเสียหาย แต่ก็มีอีกหลายครัวเรือนที่พยายามที่จะฟื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมเหล่านั้น โดยทำการเพาะปลูกใหม่ ซึ่งในปัจจุบันนับว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เนื่องจากสามารถสร้างผลผลิตออกมาจำหน่ายได้แล้ว จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอปากเกร็ด และพิจารณาจากข้อมูลทางการเกษตร พบว่า มีบางครอบครัวที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเองก็

* เนื่องจากภาพถ่ายทางอากาศในช่วงหลังเกิดน้ำท่วม คือ ประมาณปีพ.ศ.2539 หรือพ.ศ.2540 ไม่ได้มีการบันทึกไว้ การแปลรูปถ่ายทางอากาศจึงเป็นปีพ.ศ.2544 ซึ่งเป็นช่วงที่พื้นที่การเกษตรได้รับการฟื้นฟูแล้ว

ได้ขออนุญาตจากเจ้าของพื้นที่นาเข้าไปทำการเพาะปลูกพืชสวน พืชไร่อื่นๆ ในพื้นที่นาเหล่านั้น โดยเป็นไปในลักษณะไม่เสียค่าเช่า เนื่องจากอาจเป็นคนที่รู้จักสนิทสนมกันเป็นอย่างดี แต่ก็เป็นที่จำนวนไม่มากนัก (อุษาวดี งามทวีรัตน์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2545)

จะเห็นว่าอัตราการเพิ่มของการใช้ที่ดินทั้ง 2 ประเภทที่ผ่านมาจะสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตร กล่าวคือ เมื่อพิจารณาการใช้ที่ดินประเภทสวนและไร่ จะพบว่ามีแนวโน้มลดลง -10.6 และ -12.5 แต่การใช้ที่ดินที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาดังกล่าว คือ ประเภทแหล่งน้ำ

ตาราง 3.15 แสดงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของเกาะเกร็ด ระหว่างปีพ.ศ.2530 และ 2544

การใช้ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)		อัตราเพิ่มระหว่างปี พ.ศ.2530 - 2544
	ปีพ.ศ.2530	ปีพ.ศ. 2544	
1.พื้นที่เมือง	465	512	10.1
2.สวน	795	711	-10.6
3.ไร่	80	70	-12.5
4.ที่ว่าง/ที่กร้าง	830	877	5.7
5.แหล่งน้ำ	18	18	0.0
รวม	2,188	2,188	0.0

ที่มา : จำนวนจากรูปถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2530 และ 2544

ข. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเกาะเกร็ด พบว่า การประกอบอาชีพเกษตรกรรมลดลงมาก เมื่อเปรียบเทียบจำนวนครัวเรือนระหว่างปีพ.ศ.2535 และปีพ.ศ.2545 ดังแสดงในตาราง 3.16 จะเห็นว่าม้อัตราการเปลี่ยนแปลงที่ลดลงถึงครึ่งหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุที่กล่าวไปแล้วในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ที่บุตรหลานของเกษตรกรไม่นิยมเป็นเกษตรกร แต่จะนิยมเดินทางไปรับจ้างทำงานภายนอกเกาะ โดยเฉพาะตามโรงงานอุตสาหกรรม อีกทั้งเมื่อปีพ.ศ.2538 – 2539 เกาะเกร็ดได้ประสบปัญหาน้ำท่วมอย่างหนัก ทำให้พื้นที่เพาะปลูกพืชสวน พืชไร่เสียหาย และขาดทุนเป็นจำนวนมาก จึงทำให้จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ตั้งอยู่บนเกาะเกร็ดปัจจุบันนั้นลดจำนวนลงกว่าปีพ.ศ.2535 เป็นอย่างมาก (สำนักงานเกษตรอำเภอปากเกร็ด, 2545)

ตาราง 3.16 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน พ.ศ.2535	จำนวนครัวเรือน พ.ศ.2545	อัตราการเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2535 - 2545
1.บ้านลัดเกร็ด	6	5	-16.7
2.บ้านศาลากุลนอก	85	34	-60.0
3.บ้านศาลากุลใน	83	49	-41.0
4.บ้านคลองสระน้ำอ้อย	60	29	-51.7
5.บ้านท่าน้ำ	50	26	-48.0
6.บ้านเสาธงทอง	0	5	0.0
7.บ้านโองอ่าง	12	0	-100.0
รวม	296	148	-50.0

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีหน่วยงานเป็นจำนวนมากที่พยายามเข้าไปส่งเสริมการเพาะปลูกและการฟื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมหลังถูกน้ำท่วม ทำให้เกษตรกรปัจจุบันสามารถป้อนผลผลิตออกสู่ตลาดได้บ้างแล้ว ดังแสดงในรูป 3.17

รูป 3.17 แสดงพื้นที่เกษตรกรรมในเกาะเกร็ดปัจจุบัน

ที่มา : โดยผู้ศึกษา กรกฎาคม 2545

สำหรับอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวมอญที่อพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แต่เดิมเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานภายในครอบครัวเท่านั้น ต่อมาระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ทำให้กลายเป็นระบบการค้า การผลิตต้องทำเป็นจำนวนมากเพื่อให้เพียงพอแก่ความต้องการของตลาด ส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานกระถางและครก แต่ต่อมาเมื่อมีบรรพบุรุษที่ผลิตขึ้นมาจากเทคโนโลยีใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นพลาสติก หรือโฟม ทำให้ความนิยมผลิตภัณฑ์ที่ทำจากดินเหนียวนั้นมีจำนวนลดลง กอปรกับวัตถุดิบที่ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาก็คือ ดินเหนียวหายากขึ้น จำต้องสั่งซื้อจากที่อื่น เช่น จากจังหวัดปทุมธานี ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น แต่ราคาผลิตภัณฑ์กลับไม่ได้สูงขึ้นตามไปด้วย และเมื่อปีพ.ศ.2538 อาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาต้องประสบปัญหาเช่นเดียวกัน น้ำท่วมครั้งนี้ทำให้เตาเผาเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านเสียหายเกือบทุกเตา จนเมื่อหลังจากน้ำท่วมเมื่อชาวบ้านเห็นว่าเตาเผาของตนเองเสียหายแล้ว และการซ่อมแซมต้องใช้เงินจำนวนพอสมควร ทำให้ชาวบ้านเริ่มที่จะคิดว่าไม่ต้องการที่จะซ่อมแซมเตาเผาของตนและคิดไปหาอาชีพอื่นทำนอกจากนี้ยังเกิดการเปลี่ยนอาชีพของคนรุ่นหนุ่มสาวไปทำงานอื่นๆ ทำให้การประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีจำนวนลดลง

จนกระทั่งประมาณปีพ.ศ.2540 - 2541 ท่านนายอำเภอวัชรินทร์ ไรจนพาณิชย์* ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการท่องเที่ยวรวมทั้งฟื้นฟูการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ด โดยทำการสำรวจโรงงานอุตสาหกรรมการทำเครื่องปั้นดินเผาที่ทำการผลิตอยู่ในขณะนั้น พบว่า เปิดทำการเพียง 2 - 3 โรงเท่านั้น (พระครูวิมล ธรรมมาภรณ์, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2545) โรงงานที่ร้างส่วนใหญ่เป็นโรงงานทำครก ท่านจึงชักจูงให้ประชาชนบนเกาะเกร็ดหันกลับมาประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาเหมือนเช่นในอดีต ซึ่งได้ผลงานเป็นที่น่าพอใจ มีการเปิดโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งไม่ผลิตเพียงแค่กระถางหรือครก แต่ยังผลิตผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะกับการที่นักท่องเที่ยวจะซื้อไปเป็นที่ระลึก ทำให้จากการวิเคราะห์การใช้ที่ดินเปรียบเทียบจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา ระหว่างปีพ.ศ.2535 และปีพ.ศ.2544** ไม่มีความแตกต่างกันมากนักจึงพบว่า อัตราจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมการทำเครื่องปั้นดินเผาของปีพ.ศ.2544 ลดลงจากปีพ.ศ.2535 เพียง -7.1 ดังแสดงในตาราง 3.17

* นายอำเภอปากเกร็ดในขณะนั้น ปัจจุบันเป็นนายอำเภอเมืองนนทบุรี

** เนื่องจากไม่มีข้อมูลจำนวนโรงงานแยกตามรายหมู่บ้านในปีพ.ศ.2540 ที่เป็นปีที่ริเริ่มการทำการส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงใช้ข้อมูลของปีพ.ศ. 2544

ตาราง 3.17 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงของโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา ระหว่าง
ปีพ.ศ.2535 และ 2544

หมู่บ้าน	จำนวนโรงงาน พ.ศ.2535	จำนวนโรงงาน พ.ศ.2544	อัตราการเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2535 - 2544
1.บ้านลัดเกร็ด	10	7	-30.0
2.บ้านศาลากุลนอก	1	1	0.0
3.บ้านศาลากุลใน	-	-	0.0
4.บ้านคลองสระน้ำอ้อย	-	-	0.0
5.บ้านทำน้ำ	2	5	150.0
6.บ้านเสารทอง	12	11	0.0
7.บ้านโอง่าง	3	2	-33.3
รวม	28	26	-7.1

ที่มา : - ปีพ.ศ.2535 จากวินัย ภูมิพิทักษ์กุล, 2535: 100
- ปีพ.ศ.2544 จากการสำรวจ

จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปีพ.ศ.2541 ทำให้งานศิลปะที่ผลิตขึ้นมาจากเครื่องปั้นดินเผาได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว เพราะแต่เดิมงานฝีมือเหล่านี้เป็นเพียงผลงานที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในครัวเรือนเท่านั้น ไม่ได้ผลิตเพื่อไว้ขาย จะมีขายบ้างก็เป็นส่วนน้อย แต่หลังจากที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริม เปิดเกาะเกร็ดสู่สายตาของนักท่องเที่ยวทำให้ปัจจุบันมีผู้ประกอบการทั้งด้านการขายและผลิต มีจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้เส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้น เดิมไม่ได้เปิดเป็นร้านค้าเช่นปัจจุบัน แต่หลังจากเปิดตลาดสู่ภายนอกก็พบว่าหมู่บ้านชาวมอญในหมู่ 1, 6 และ 7 มีการเปิดบ้านขายของที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเป็นจำนวนมาก ทำให้ปัจจุบันสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวจากในประเทศและต่างประเทศ ดังแสดงในรูป 3.18

รูป 3.18 แสดงร้านจำหน่ายสินค้าบนเกาะเกร็ด

ร้านจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผา หมู่ 1

ร้านค้าหลังวัดปรมัยยิกาวาส หมู่ 7

การทำเกษตรในพื้นที่หมู่ 3

ที่มา : โดยผู้ศึกษา เมษายน 2545

ค. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงด้านลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ และการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร

1. ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่

จากการสัมภาษณ์ประชากรที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ด พบว่า ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรบนเกาะเกร็ดมีชีวิตที่เรียบง่าย ลักษณะทางสังคมเป็นแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสามัคคี สามารถเข้ากันได้ดีแม้ว่าจะมีประชากรอาศัยอยู่หลายเชื้อชาติก็ตาม ส่วนใหญ่เป็นสังคมที่รู้จักกันหมด โดยเฉพาะในกลุ่มละแวกบ้านของตนเอง มีกำนันคอยควบคุมดูแลและประสานงานให้ทั้ง 7 หมู่บ้าน เมื่อเวลาผ่านไป สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขากลับเกิดการเปลี่ยนแปลงที่น้อยมาก ทั้งๆ ที่ชุมชนอื่นต่างรับเอาเทคโนโลยีความก้าวหน้าทันสมัยเข้ามาเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทำเลที่ตั้งของเกาะเกร็ดมีลักษณะเป็น

เกาะ ทำให้การเดินทางจากเกาะเกร็ดไปสู่พื้นที่อื่นๆ จะต้องใช้การเดินทางโดยเรือเพียงอย่างเดียว เกาะเกร็ดยังถูกกำหนดไว้ในผังเมืองของจังหวัดนนทบุรีให้เป็นพื้นที่สีเขียว (สำนักงานจังหวัดนนทบุรี, 2539: 64 – 82) ทำให้ไม่มีนายทุนเข้าไปก่อสร้างอาคารสูง อีกทั้งการลงทุนทางด้านสาธารณูปโภคสำหรับอาคารเหล่านั้นต้องลงทุนมาก จากปัจจัยที่ติดขัดทางด้านพื้นที่นี้เองทำให้ความเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่อาศัยในเกาะไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงไปเท่าไร สังคมที่อยู่อาศัยก็ยังคงยึดวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนเหมือนแต่เดิมมา จะมีเปลี่ยนแปลงไปบ้างตรงที่คนหนุ่มสาวลูกหลานของชาวเกาะเกร็ดต้องออกไปทำงานภายนอก ทำให้ไม่มีเวลาที่จะสืบสานประเพณีแต่ดั้งเดิมของชาวเกาะเกร็ดเท่าไรนัก แต่ตั้งแต่มีการท่องเที่ยวเข้ามา ก็มีส่วนทำให้คนอยู่ที่เกาะเกร็ดเพิ่มมากขึ้น ไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นออกไปหางานทำภายนอกเกาะ

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางประชากร จะแบ่งการศึกษาออกเป็น การเปลี่ยนแปลงประชากรตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงประชากรจากการย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของประชากร และการคาดการณ์ประชากรในอนาคต ดังนี้

(ก) การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ

การเปลี่ยนแปลงทางประชากรทางธรรมชาติ จะเห็นได้ว่า อัตราการเกิดของประชากรบนเกาะเกร็ดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 47.3 ต่อปี ส่วนอัตราการตายมีแนวโน้มลดลง -1.6 ต่อปี (สำนักงานทะเบียนราษฎรอำเภอปากเกร็ด, 2534 อ้างถึงใน วินัย ภูมิพิทักษ์กุล, 2535: 79 และสถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด, 2544) แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทางด้านสาธารณสุข รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้การเกิดมีชีพสูงขึ้น และการตายมีแนวโน้มที่ลดลง ส่งผลให้มีผู้สูงวัยมีอายุยืนยาวบนเกาะเกร็ดเพิ่มมากขึ้น

(ข) การเปลี่ยนแปลงจากการย้ายถิ่น

สำหรับการเปลี่ยนแปลงประชากรที่เกิดจากการย้ายถิ่นนั้น (สำนักงานทะเบียนราษฎรอำเภอปากเกร็ด, 2534 อ้างถึงใน วินัย ภูมิพิทักษ์กุล, 2535: 79 และสถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด, 2545) พบว่า การย้ายเข้ามีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น และการย้ายออกที่มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน เป็น ร้อยละ 2.0 และ 1.0 ตามลำดับ แต่เมื่อทำการพิจารณาเฉพาะปีพ.ศ. 2544 พบว่า การย้ายเข้าของประชากรมีมากกว่าอัตราการย้ายออก เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับปีพ.ศ. 2534 ที่พบว่ามี การย้ายออกของประชากรเกาะเกร็ดมากกว่าการย้ายเข้า แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันเกาะเกร็ดมีสิ่งดึงดูดประชาชน ซึ่งก็คือ การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นภายในเกาะ

มีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย รวมถึงเกิดการฟื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมเกิดขึ้น ทำให้ประชาชนไม่อพยพย้ายถิ่นออกไปหางานภายนอกเกาะเกร็ดเท่าในอดีต ดังแสดงในตาราง 3.18 และแผนภูมิ 3.4

ถึงแม้ว่าปัจจุบันอัตราการย้ายเข้าจะสูงมากกว่าการย้ายออก แต่ผลจากการสำรวจ และสัมภาษณ์ประชากรบนเกาะเกร็ด พบว่า ถึงแม้จะมีประชากรบางส่วนที่ย้ายถิ่นออกไปที่แจ้งย้ายออกอย่างถาวร แต่ก็มีประชากรอีกส่วนหนึ่งโดยเฉพาะคนรุ่นหนุ่มสาวที่ออกไปทำงาน หรือศึกษายังสถานที่ที่อยู่นอกเกาะ ในช่วงวันธรรมดา คือ วันจันทร์ - ศุกร์ เนื่องจากไม่สะดวกในการเดินทางไป - กลับ ทำให้ออกไปอาศัยอยู่ในเมือง เพื่อความสะดวกมากกว่า และจะเดินทางกลับเข้าเกาะเกร็ดเฉพาะในช่วงวันเสาร์ - อาทิตย์ ทำให้เกาะเกร็ดเกิดความเงียบเหงาในช่วงวันธรรมดา

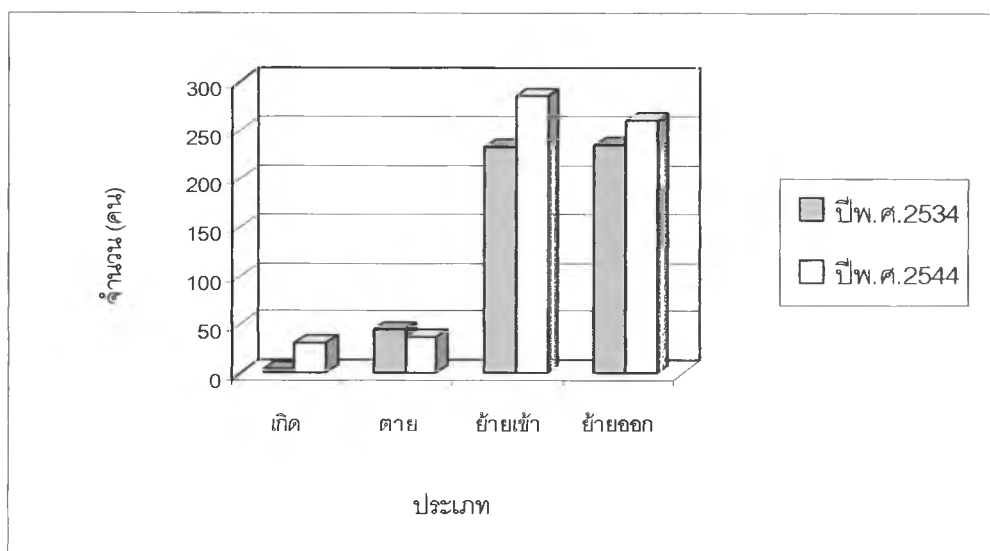
ตาราง 3.18 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรของตำบลเกาะเกร็ด ระหว่างปีพ.ศ.2534 และ 2544

รายละเอียด	ปีพ.ศ.2534 จำนวน (คน)	ปีพ.ศ.2544 จำนวน (คน)	การเปลี่ยนแปลงประชากร	
			จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกิด	5	31	26	47.3
ตาย	46	38	-8	-1.6
ย้ายเข้า	234	285	51	2.0
ย้ายออก	235	261	26	1.0

ที่มา : - ปีพ.ศ. 2534 จากวินัย ภูมิพิทักษ์กุล, 2535: 79

- ปีพ.ศ. 2544 จากสถานีอนามัย ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนภูมิ 3.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรของตำบลเกาะเกร็ด ระหว่างปีพ.ศ.2534 และ 2544

(ค) การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของประชากร

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา คือ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2539 ถึงปีพ.ศ.2544 (สถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด, 2545) พบว่า ความหนาแน่นของประชากรในเกาะเกร็ดมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก โดยมีความหนาแน่นในปีพ.ศ.2544 เฉลี่ย 2.8 คนต่อไร่ ถ้าแยกเป็นรายหมู่บ้าน พบว่า หมู่ 7 มีความหนาแน่นสูงสุดถึง 8.3 คน/ไร่ รองลงมาได้แก่หมู่ 2 และหมู่ 1 โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ย 7.0 คน/ไร่ และ 6.8 คน/ไร่ ตามลำดับ โดยพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น คือ พื้นที่ริมน้ำในหมู่ 1, 2, 6 และ 7 ดังแสดงในตาราง 3.19 และ 3.20

ตาราง 3.19 แสดงความหนาแน่นของประชากรตำบลเกาะเกร็ด ตั้งแต่ปีพ.ศ.2539 – 2544

ปีพ.ศ.	พื้นที่ (ไร่)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ไร่)
2539	2,188	6,341	2.9
2540	2,188	6,322	2.9
2541	2,188	6,283	2.9
2542	2,188	8,273	3.8
2543	2,188	7,051	3.2
2544	2,188	6,084	2.8

ที่มา : สถานีอนามัย ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตาราง 3.20 แสดงความหนาแน่นของประชากรตำบลเกาะเกร็ด แยกรายหมู่บ้าน ปีพ.ศ.2544

หมู่บ้าน	พื้นที่ (ไร่)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ไร่)
1	166	1,126	6.8
2	179	1,260	7.0
3	996	966	1.0
4	271	495	1.8
5	291	1,054	3.6
6	240	802	3.3
7	46	381	8.3
รวม	2,188	6,084	2.8

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎรอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

(ง) การคาดการณ์ประชากรในอนาคต

การคาดการณ์ประชากรในอนาคตของเกาะเกร็ด ผู้ศึกษาได้คัดเลือกแบบจำลองที่มีความเหมาะสมที่สุด โดยใช้การวัดความถูกต้องของการคาดการณ์ที่มี 2 วิธีด้วยกัน ได้แก่ การหาค่าความคลาดเคลื่อนเฉลี่ย และความคลาดเคลื่อนร้อยละสัมบูรณ์เฉลี่ย ซึ่งอาศัยหลักการที่ว่าแบบจำลองที่สามารถอธิบายเหตุการณ์ในอดีตได้ดีที่สุด ย่อมจะสามารถใช้ในการคาดการณ์อนาคตได้ดีด้วย แบบจำลองที่ได้จากการวัดความถูกต้องของการคาดการณ์ที่เหมาะสมที่สุดต่อการคาดการณ์ประชากรในอนาคตของเกาะเกร็ด คือ แบบจำลองเชิงเส้นตรง (Linear Model) ใช้สมการถดถอยเชิงเส้นตรงอย่างง่าย (Simple Linear Regression) ซึ่งมีรูปแบบทั่วไปคือ

$$Y_c = a + bX$$

โดยที่ : Y_c = ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ซึ่งในที่นี้ได้แก่จำนวนประชากรที่คาดการณ์ได้ เมื่อตัวแปรอิสระ หรือช่วงเวลา (Time Index) = X

X = ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ช่วงเวลา

a = ค่าตัวคั่น (Y – intercept) หรือค่าของ Y_c เมื่อ X = 0

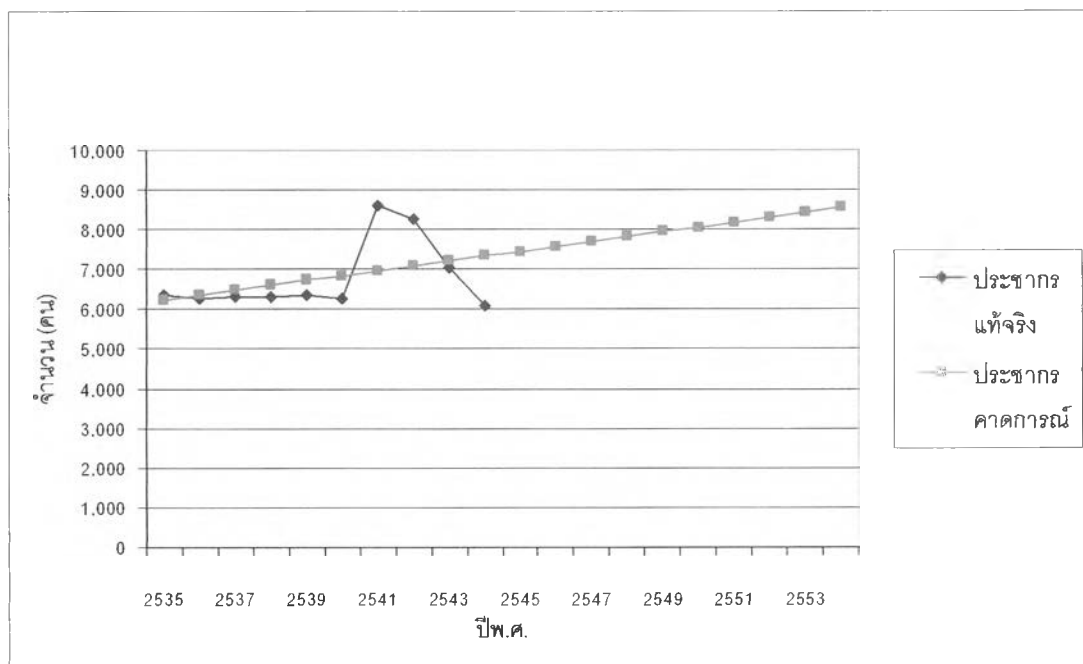
b = ค่าความชันของเส้นสมการ (Slope) หรือค่า Y_c ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อ X เปลี่ยนไป 1 หน่วย ซึ่งในที่นี้ก็คือนับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงต่อหน่วยเวลา (เช่นต่อปี)

จากการวิเคราะห์ (ดูตาราง 3.21 และ แผนภูมิ 3.5 ประกอบ) พบว่า เกาะเกร็ดมีแนวโน้มของจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี โดยในปี พ.ศ.2554 ตำบลเกาะเกร็ดจะมีจำนวนประชากร 8,550 คน ซึ่งเพิ่มจากปี พ.ศ.2544 จำนวน 2,466 คน อาจเป็นเพราะแนวโน้มอัตราการเกิดมีมากกว่าการตาย รวมถึงในเรื่องที่มีการย้ายเข้ามามากกว่าย้ายออก อาจเป็นเพราะในปัจจุบันเกาะเกร็ดกำลังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแหล่งหนึ่งของจังหวัดนนทบุรี มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ทำให้ประชากรมีงานทำ รวมถึงมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นไม่จำเป็นต้องออกไปหางานทำต่างถิ่น

ตาราง 3.21 แสดงการคาดการณ์ประชากรในอนาคตของเกาะเกร็ด

ปีพ.ศ.	ประชากรคาดการณ์ (คน)
2535	6,327
2536	6,245
2537	6,283
2538	6,322
2539	6,341
2540	6,259
2541	8,601
2542	8,273
2543	7,051
2544	6,084
2545	7,451
2546	7,573
2547	7,695
2548	7,817
2549	7,939
2550	8,062
2551	8,184
2552	8,306
2553	8,428
2554	8,550

แผนภูมิ 3.5 แสดงประชากรที่แท้จริงกับประชากรจากการคาดการณ์ของเกาะเกร็ด
ปีพ.ศ.2535 – 2554

3.6 สภาพปัญหาของเกาะเกร็ด

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันบนเกาะเกร็ดนั้น ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิเคราะห์จากแบบสอบถามทั้งจากประชากรที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด จากเอกสาร งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ระบุถึงสภาพปัญหาของเกาะเกร็ดในปัจจุบัน รวมถึงจากการสังเกตของผู้ศึกษาร่วมด้วย

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดจำนวน 100 ตัวอย่าง การออกแบบสอบถามการรับรู้ถึงสภาพปัญหาเป็นแบบปลายปิด จำนวน 12 ข้อ และปลายเปิดจำนวน 1 ข้อ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ

การรับรู้ในระดับความรุนแรงสูงสุด	ให้คะแนน	3	คะแนน
การรับรู้ในระดับความรุนแรงปานกลาง	ให้คะแนน	2	คะแนน
การรับรู้ในระดับความรุนแรงต่ำสุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

สำหรับเกณฑ์ในการจัดกลุ่มระดับของสภาพปัญหา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม โดยพิจารณาจาก ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

การรับรู้ในระดับความรุนแรงสูงสุด	อยู่ในช่วง	236 - 300	คะแนน
การรับรู้ในระดับความรุนแรงปานกลาง	อยู่ในช่วง	168 - 235	คะแนน
การรับรู้ในระดับความรุนแรงต่ำสุด	อยู่ในช่วง	100 - 167	คะแนน

ปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม สามารถแบ่งระดับความรุนแรงของปัญหาได้ เป็น 3 ระดับ (ดังแสดงในตาราง 3.22) คือ

ระดับที่ 1 ปัญหาที่รุนแรงสูงสุด คือ *ปัญหาน้ำท่วม* (254 คะแนน) เกาะเกร็ด จะประสบปัญหาน้ำท่วมทุกปี แต่ขึ้นอยู่กับว่าจะท่วมมากหรือท่วมน้อย อย่างไรก็ตามปัญหาน้ำท่วมนั้นก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่และการขาดซึ่งรายได้ต่างๆ ทั้งจากการเกษตร และจากการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่อยู่ในระดับความรุนแรงสูงสุดเช่นกัน แต่มีคะแนนรองลงมา คือ *ปัญหาเสาเสพติด* (236 คะแนน) ปัญหานี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วบนเกาะเกร็ด เนื่องจากมีคนรุ่นใหม่สาวเป็นจำนวนมากกว่าวัยอื่นๆ บนเกาะ ซึ่งเป็นวัยที่อยากทดลอง และเกิดจากการชักนำจากเพื่อนฝูงทำให้เป็นปัญหาที่เกาะเกร็ดกำลังประสบอยู่อย่างหนักปัญหาหนึ่ง

ระดับที่ 2 ปัญหาที่รุนแรงปานกลาง คือ *ลำคลองส่วนใหญ่ในเกาะเกร็ดไม่ได้รับการขุดลอกทำให้เกิดปัญหาลำคลองตันเขิน* (212คะแนน) การเดินทางสัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้านมีความไม่สะดวก ทั้งจากการที่มีถนนไม่เพียงพอต่อความต้องการ และปัญหาการชำรุดของถนนก่อให้เกิดปัญหาทางด้านถนน (200 คะแนน) *ปัญหาน้ำประปาไม่สะอาด* (199 คะแนน) *ปัญหาการกำจัดขยะไม่ดี* (191 คะแนน) *ปัญหาการข้ามฟากไม่สะดวกและปัญหาการเปลี่ยนแปลงของประเพณีและวัฒนธรรม* (190 คะแนนเท่ากัน) *ปัญหารายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ* (184 คะแนน) *ปัญหาการติดการพนัน* (177 คะแนน) และ *ปัญหาที่อยู่อาศัยแออัด* (170 คะแนน)

ระดับที่ 3 ปัญหาที่รุนแรงต่ำสุด คือ *ปัญหาการเกิดอาชญากรรม* (118 คะแนน) เป็นปัญหาที่ประชาชนบนเกาะเกร็ดเห็นว่ามี ความรุนแรงต่ำสุด เนื่องจากเกิดขึ้นไม่บ่อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมที่อยู่บนเกาะเกร็ด เป็นสังคมที่ผู้คนที่อยู่อาศัยอยู่ ต่างรู้จักกัน มี

ความเป็นมิตรกัน จากการสอบถามชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ตำรวจ พบว่าปัญหาอาชญากรรมที่เคยเกิดขึ้นจะเกิดจากคนต่างถิ่นมากกว่าคนในท้องถิ่น

สำหรับปัญหาอื่นๆ ที่ประชาชนบนเกาะเกร็ดได้ตระหนักถึงเช่นกัน ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ที่ปัจจุบันความร่วมมือในการรวมกลุ่ม หรือประกอบกิจกรรมต่างๆ ยังไม่มีเท่าที่ควร ปัญหามูลสุนัข และปัญหาการขาดดูแลเอาใจใส่จากทางราชการ

ตาราง 3.22 แสดงสภาพปัญหาของเกาะเกร็ดจากการออกแบบสอบถามประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด

ปัญหา	ระดับความรุนแรง							จัดอันดับ
	มาก (3)		ปานกลาง (2)		ต่ำ (1)		รวม	
	จำนวน	คะแนน	จำนวน	คะแนน	จำนวน	คะแนน	คะแนน	
1.ถนนไม่สะดวก	26	78	48	96	26	26	200	4.ปานกลาง
2.ข้ามฟากไม่สะดวก	21	63	48	96	31	31	190	7.ปานกลาง
3.น้ำประปาไม่สะอาด	32	96	35	70	33	33	199	5.ปานกลาง
4.ที่อยู่อาศัยแออัด	6	18	58	116	36	36	170	11.ปานกลาง
5.รายได้ไม่เพียงพอ	12	36	60	120	28	28	184	9.ปานกลาง
6.วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง	14	42	62	124	24	24	190	7.ปานกลาง
7.การติดยาเสพติด	52	156	32	64	16	16	236	2.สูง
8.การติดการพนัน	16	48	45	90	39	39	177	10.ปานกลาง
9.เกิดอาชญากรรม	1	3	16	32	83	83	118	12.ต่ำ
10.น้ำท่วม	62	186	30	60	8	8	254	1.สูง
11.การกำจัดขยะไม่ดี	22	66	47	94	31	31	191	6.ปานกลาง
12.ล้าคลงตื้นเขิน	35	105	42	84	23	23	212	3.ปานกลาง

ที่มา : จากแบบสอบถาม

จากการศึกษาวิเคราะห์จากแบบสอบถามจากประชากรที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดแล้ว เมื่อทำการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยต่างๆ และจากการสังเกตของผู้ศึกษา ร่วมด้วย ทำให้สามารถสรุปสภาพของปัญหาของเกาะเกร็ดออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

ก. ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1. ถนนไม่ได้มาตรฐาน

ถนนในเกาะเกร็ดไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากการมีถนนที่ไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ประชาชนบางส่วนยังขาดทางเดินทางออกสู่ถนนสาธารณะ นอกจากนี้การมีถนนเล็ก คับแคบ ไม่ได้มาตรฐาน ถนนบางแห่งต่ำมาก ไม่มีระบบระบายน้ำ จึงก่อให้เกิดน้ำท่วมขังในฤดูฝน ทำให้ถนนชำรุดไม่สะดวกในการเดินทาง

2. ขาดไฟฟ้าสาธารณะ

ในหมู่บ้านบางแห่งมีไฟฟ้าส่องสว่างทางสาธารณะไม่ทั่วถึง เป็นเหตุให้เกิดปัญหาการขาดความปลอดภัยในการเดินทางระหว่างหมู่บ้านตอนกลางคืน

ค. ปัญหาแหล่งน้ำ และการให้บริการน้ำประปาไม่เพียงพอ

ลำคลองส่วนใหญ่ในเกาะเกร็ดตื้นเขิน มีวัชพืชปกคลุมและมีการรुक้าลำคลองสาธารณะ นอกจากนี้ครัวเรือนในบางหมู่บ้านยังไม่มีน้ำประปาใช้ โดยเฉพาะครัวเรือนที่ทำการเกษตร เนื่องจากอยู่ห่างจากชุมชน และลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นแบบกระจัดกระจายตามพื้นที่เกษตรกรรมทำให้การบริการน้ำประปาไม่สามารถขยายการให้บริการได้ทั่วถึง อีกทั้งการมีภาชนะเก็บกักน้ำที่ไม่เพียงพอและคุณภาพน้ำบาดาลยังไม่มีคุณภาพพอที่จะใช้บริโภคได้

4. ปัญหาการข้ามฟาก

ไม่สะดวกในการเดินทางข้ามฟาก เนื่องจากจุดสำคัญในการเดินทางข้ามฟากในปัจจุบันมีเพียง 2 แห่ง นอกจากนี้การมีท่าเทียบเรือ และเรือไม่ปลอดภัยและไม่ได้มาตรฐานก็เป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งที่ควรตระหนักถึง

5. ขาดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และออกกำลังกาย

สวนสาธารณะหรือที่พักผ่อน และสถานที่ในการออกกำลังกายและเล่นกีฬาไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน รวมถึงสถานที่ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีสภาพทรุดโทรมขาดการดูแลเอาใจใส่

ข. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

1. ผลผลิตและรายได้

เมื่อปีพ.ศ.2538 – 2539 เกาะเกร็ดประสบปัญหาอุทกภัยครั้งใหญ่ ทำให้พื้นที่ทางการเกษตร ส่วนใหญ่ถูกน้ำท่วม ผลผลิตเสียหายเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องมีการลงทุนใหม่หลายครั้งเวรือนต้องเลิกอาชีพนี้และปล่อยพื้นที่ให้กร้าง ทำให้ผลผลิตที่ได้มาในแต่ละปีไม่ดีเท่าที่ควร และการที่ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาต่ำ แต่เกษตรกรประสบปัญหาค่าใช้จ่ายรวมถึงวิธีการในการกำจัดศัตรูพืช ซึ่งทั้งปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชมีราคาแพง ทำให้ผลผลิตที่ได้ตลาดไม่ค่อยให้ความสนใจเพราะมีคุณภาพต่ำกว่าที่อื่น นอกจากนี้ยังขาดการส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร และขาดตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตรเหล่านี้อีกด้วย

2. ขาดการส่งเสริมอาชีพ และการรวมกลุ่ม

ประชาชนบนเกาะเกร็ดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและทำการเกษตร เนื่องจากสภาพชุมชนเดิมเป็นชุมชนเกษตรกร แต่เมื่อมีการเข้ามาของนักท่องเที่ยว ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป และได้รับการพัฒนาไม่เท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดปัญหารายได้ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพที่สูงขึ้น นอกจากนี้ประชากรยังขาดความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงขาดการสนับสนุนจากทางราชการในเรื่องของการพัฒนาและอาชีพ โดยเฉพาะการส่งเสริมการเกษตร การรวมกลุ่มก็เป็นสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่ประชาชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมเท่าไรในปัจจุบัน เนื่องจากคิดว่าเป็นการเสียเวลาในการประกอบอาชีพอื่น ซึ่งการรวมกลุ่มและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนจะมีส่วนสำคัญมากที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ค. ปัญหาด้านสังคม

1. ปัญหาด้านการศึกษา

สถานที่และการจัดการคุณภาพด้านการศึกษายังมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ทำให้ประชาชนในเกาะเกร็ดส่งบุตรหลานไปเรียนนอกพื้นที่ เนื่องจากมีความเข้าใจว่าดีกว่า อีกทั้งระดับการศึกษาสูงสุดของโรงเรียนบนเกาะเกร็ดมีถึงแค่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้นักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปต้องข้ามไปเรียนพื้นที่อื่นนอกเกาะ

2. ปัญหาด้านสาธารณสุข

ปัจจุบันปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ด คือ ปัญหาการติดยาเสพติดของวัยรุ่นบนเกาะเกร็ด มีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจถึงภัย

อันร้ายแรงของสารเสพติด นอกจากนี้ยังมีปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออก เนื่องจากมีคลอง มีบ่อน้ำต่างๆ ที่กระจายอยู่ทั่วไปบนเกาะ ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงที่เป็นพาหะนำโรคได้เป็นอย่างดี

3. ปัญหาด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี

ประชาชนให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมทางด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีลดลง เนื่องจากการประกอบอาชีพที่ต้องทำงานนอกเกาะเกร็ด ทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมมากนัก อีกทั้งนวัตกรรม เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เข้ามาทำให้คนรุ่นหนุ่มสาวเห็นความสำคัญทางด้านนี้ลดลง

4. ขาดความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

ขาดกำลังเจ้าหน้าที่ที่จะคุ้มครองรักษาความปลอดภัยให้แก่ชุมชน ทั้งที่มีสถานีตำรวจชุมชนอยู่บนเกาะเกร็ด แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่มาประจำ โดยเฉพาะในวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก

5. ขาดการประชาสัมพันธ์

เกาะเกร็ดมีหอกระจายข่าว แต่ปัจจุบันอยู่ในสภาพใช้งานไม่ได้ อีกทั้งการที่มีบอร์ดเพื่อติดข้อมูลข่าวสารในหมู่บ้านต่างๆ แต่ส่วนใหญ่ถูกปล่อยให้ว่างไว้ ไม่มีเจ้าหน้าที่ในการเผยแพร่ติดประกาศหรือข่าวสารต่างๆ ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ในชุมชนไม่ทั่วถึง รวมถึงการมีป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่างๆ มีไม่เพียงพอ และไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรม

ง. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

1. ปัญหาน้ำท่วม

เมื่อเข้าฤดูฝน เกาะเกร็ดมักจะประสบปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ เนื่องจากเป็นที่ลุ่มต้ำน้ำท่วมถึง มีน้ำเหนือไหลหลากและน้ำทะเลหนุน อีกทั้งการมีระบบระบายน้ำที่ไม่ดี ทำให้ปัญหาน้ำท่วมเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งที่เมื่อเกิดขึ้นมักจะส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมามากมาย เช่น พื้นที่ทำการเกษตรเสียหาย หรือการขาดรายได้ที่ควรจะได้มาจากการท่องเที่ยว เป็นต้น

2. การกำจัดขยะ และของเสีย

ประชาชนบนเกาะเกร็ดประสบปัญหาขยะมูลฝอยมากเมื่อเริ่มมีการท่องเที่ยวเข้ามา เมื่อนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ปริมาณขยะก็มากขึ้นจากที่มีอยู่เดิมตามมาด้วย โดยเฉพาะใน หมู่ 1,6 และ 7 ที่มีที่รองรับขยะไม่เพียงพอ รวมถึงขาดเงินทุนและบุคลากรในการจัดเก็บขยะ การไม่มีถนนหรือทางที่จะเข้าไปจัดเก็บได้สะดวก และประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับผลที่ตามมา หากขาดการกำจัดขยะที่ถูกต้อง ทำให้ในปัจจุบัน ยังมีประชาชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำมักทิ้งขยะลงแม่น้ำ สำหรับเรื่องสำคัญอีกเรื่องคือการขาดการควบคุมดูแลสุนัข ทำให้ปริมาณสุนัขมีจำนวนมากขึ้น กว่าเดิม ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมสุนัขของตน ส่งผลให้เกิดปัญหาการมี มูลสุนัขที่ถูกทิ้งเรี่ยราดตามถนน

3. เสียงรบกวน/มลภาวะ

มอเตอร์ไซค์รับจ้างเป็นตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดเสียงดังภายในชุมชน ทำลาย ความสงบที่เคยมีมาแต่เดิม นอกจากนี้ยังมีเสียงจากเรือต่างๆ ที่วิ่งอยู่โดยรอบเกาะเกร็ด

3.7 สรุปบทบาทและความสำคัญของเกาะเกร็ด

ในปีพ.ศ.2265 หรือในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงโปรดให้ชุดคลองลัดความโค้งของแม่น้ำขึ้นที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากทรงเล็งเห็นว่า จะอำนวยให้เกิดความสะดวกต่อการเดินเรือเข้า - ออกพระนคร "เกาะเกร็ด" จึงเกิดขึ้นนับตั้งแต่นั้นมา นอกจากนี้การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งใหญ่ของชาวมอญ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช และในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะบรรพบุรุษชาวมอญที่ได้อพยพเข้ามาในครานั้น ได้นำการประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาเข้ามาด้วย มีชื่อเสียงในการทำโอ่ง อ่าง รวมถึงการปั้นหม้อน้ำลายวิจิตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จนทำให้ปัจจุบันกลายเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี* ไปในที่สุด

ถึงแม้ว่าก่อนที่จะมีชาวมอญอพยพเข้ามา ได้มีชุมชนชาวไทยได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว โดยมีอาชีพการทำเกษตร ทำนา ทำสวน รวมถึงการมีชุมชนชาวมุสลิมที่อพยพเข้ามาภายหลัง ก็ไม่ประสบปัญหาการอยู่ร่วมกันแต่อย่างใด ลักษณะการดำรงชีวิตมีความคล้ายคลึงกัน มีอัธยาศัยเอื้อไมตรีต่อกัน ทำให้ทั้งสามชนชาติไม่ประสบปัญหาการอยู่ร่วมกัน

* รูปหม้อน้ำลายวิจิตร หมายถึง ชาวจังหวัดนนทบุรีมีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งยึดถือเป็นอาชีพ และมีชื่อเสียงมาช้านาน (จังหวัดนนทบุรี, ระบบออนไลน์, 22 พฤษภาคม 2545)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ดเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ แม้ว่าเกาะเกร็ดจะอยู่ใกล้เมืองมากก็ตาม แต่เนื่องจากการมีสภาพเป็นเกาะที่โดดเดี่ยว อิทธิพลความเจริญจึงไม่สามารถเข้ามาได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามก็เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของลักษณะการประกอบอาชีพ คนรุ่นหนุ่มสาวนิยมออกไปทำงานรับจ้างนอกเกาะเกร็ดมากขึ้น เนื่องจากมีโอกาสในการแสวงหารายได้ รวมทั้งความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตที่มากกว่า ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมถูกทอดทิ้งให้กลายเป็นที่รกร้างมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การประสบปัญหารายได้ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ประกอบกับเกิดอุทกภัยน้ำท่วมพื้นที่เกษตรได้รับความเสียหายอย่างหนัก สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนบนเกาะเกร็ดออกไปหางานทำนอกเกาะ ทำให้บทบาทของการเป็นพื้นที่การทำเกษตรกรรมลดลง

นอกจากนี้ยังมีอีกอาชีพหนึ่งที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน ก็คือ อาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ที่ต้องเผชิญกับสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เนื่องจากความนิยมในการใช้เครื่องปั้นดินเผาถูกแทนที่ด้วยภาชนะที่ทำจากพลาสติกและโฟม อีกทั้งช่วงที่ประสบปัญหาน้ำท่วมอย่างหนักคือ ปีพ.ศ.2538 เตาเผาต้องจมอยู่ใต้น้ำ ทำให้เสียหายใช้การไม่ได้ จึงมีหลายครอบครัวต้องเลิกอาชีพนี้ไปในที่สุด ถึงแม้ว่าจะประสบปัญหา แต่อาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งในด้านของการท่องเที่ยว ประกอบกับความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านพื้นที่ การมีทิวทัศน์ที่งดงาม รวมถึงการมีวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจแบบมอญ ที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน จากศักยภาพและความพร้อมในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนบนเกาะเกร็ดเกิดความต้องการการพัฒนาเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว เพื่อการมีรายได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ทำให้เกาะเกร็ดมีอีกบทบาทหนึ่งที่ปรากฏเด่นชัดขึ้นมา คือ “บทบาทของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว”